7md

Kultūros savaitraštis „7 meno dienos“ | 2023 m. gruodžio 8 d., penktadienis, Nr. 41 (1490) | 1,90 Eur | www.7md.lt

D*ailė* | **M***uzika* | **T***eatras* | **K***inas* | **F***otografija*

Jau laikas prenumeruoti!
prenumeruoti.lt

2
Aštuntasis Vilniaus fortepijono festivalis

4
„Kai mes būsim jauni“ Kauno dramos teatre

6
Pokalbis su aktore Rugile Latvėnaite

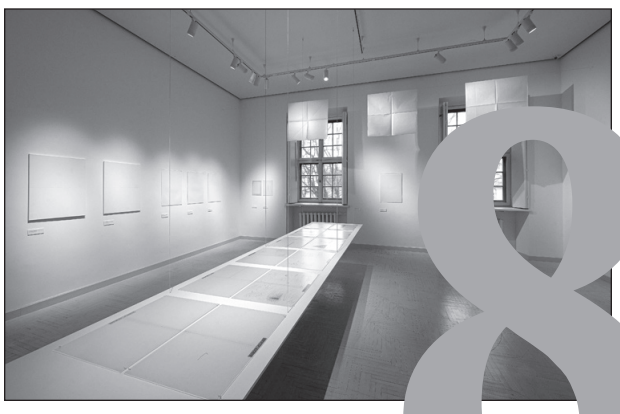

G. Grigėnaitės nuotr.

8
Konceptualizmas Igorio ir Svetlanos Kopystiansky parodoje

9
Janinos Sabaliauskaitės fotografijų paroda „Pasitikėjimas“

Verčiau tegul kas nors lieka

Alvydo Lukio fotografijų paroda „Tai kas lieka“ galerijoje „Akademija“ Vilniuje

Erika Grigoravičienė

Alvydas Lukys, „Karšis“. 2021 m.

Vilkų sudraskytos stirnos palaikai. Žarnas ant grindinio išleidęs negyvas balandis („miklaus katino auka“). Fotogeniškai sukritusios rūkyto karšio liekanos – nevalinga portretinė žuvies skulptūra, trikdanti gyvastingu žvilgsniu. Pandemijos laikotarpiu atsiradęs „Kalendorius“ (2019–2020) – dvidešimt mažų fotografijų, monotoniškai pasikartojantis peizažas su dvišake lazda kintant paros ir metų laikams (kai sodyboje vaismedį sugraužė stirnos, zuikiai ir pelėnai, liko tuščia šakos atrama, „ilgesingai laukianti kitos obelaitės“). Parodoje eksponuojamos kelios naujausios ir ankstesnės Alvydo Lukio fotografijų serijos, papildytos trumpais tekstais, vienaip ar kitaip rodo tai, kas lieka. Pasakoja, *kaip* lieka. Tas *kaip* dar įdomiau. Likimas kaip erozijai ir nyksmui pasmerkta atkakli tolesnė egzistencija, likimas netikėtos rūsčios lemties prasme, taip pat pomirtinis *išlikimas* – ne gamtos, bet kultūros reiškinys, būdingas ne organizmams, o medialios raiškos formoms. Ir tai dar ne viskas.

Apie projektą augalų tema (gausesnė jo versija šiemet nuo balandžio pradžios iki rugsėjo vidurio eksponuota Prano Domšaičio galerijoje Klaipėdoje) Lukys rašo: „Projektą *Ars Botanica* pradėjau 2006 m. keliomis fotografijomis, skirtomis Algimanto Švėgždos atminimui ir diskutuojančiomis su jo vėlyvąja kūryba. Ilgą laiką dirbus su negyvais objektais, pirmiausia dėmesį patraukė ne visai gyvi augalai. Turiu galvoje *natiurmorto* sąvokos etimologiją. Apie tai mąsčiau susidomėjęs savitu ciklišku augalų gyvenimu, įsižiūrėdamas į jų formas keičiantis metų laikams. Pradėjau eksperimentuoti su augalų sėklomis, atidžiai stebėjau augalų vystymąsi ir nykimą. Neturėdamas specialios patirties, į augalų gyvenimą žvelgiau kitomis akimis – ne pragmatiniu, ne ūkininko ar vartotojo žvilgsniu. […] Fotografuodamas augalus pastebiu, kad į juos tebežiūriu pro virtimo *natiurmortu* – *mirusia gamta* – prizmę. Tačiau šioje fotografijų serijoje kartu siekiu atgimimo jausmo.“

Atgimimas, organiškas augalų gyvenimas veikiausiai galėtų būti tik fotografijos siužetas, o mirštanti augalija, *nature morte* ir fotografija, pasak Roland'o Barthes'o, užfiksavusi tai, kas buvo, bet nebūtinai tebėra ir galbūt jau mirė, priklauso vienai paradigmai. Augalai, ir būtent nuskinti, pasmerkti mirimui, nuo pat pradžių – nuo Williamo Henry Foxo Talboto beaparačių fotogramų ir kalotipijų – tapo fotografijos objektu. Fotografijai *reikia* objekto mirties, bet ji taip pat gali virtualiai atgaivinti augalą ar jo dalį, nebeturinčią šansų atgimti tikrovėje. Tą liudija, pavyzdžiui, Lukio „Česnako studija“ (2009–2010), septynios XX a. vidurio „Wista“ darytos fotografijos (eksponuojamos penkios), sidabro atspaudai nuo 4×5 colio sidabro plokštelių. Prie česnako galvutės kotelio likusi vienintelė skiltelė dėl kiek kitaip modeliuojamos šviesos tarsi artėja prie mūsų,

Nukelta į 7 psl.

Paklūstantys fortepijonui

Antroji VIII Vilniaus fortepijono festivalio savaitė

Pabaiga. Pradžia Nr. 40

Aldona Eleonora Radvilaitė

Anne Queffélec

Yukine Kuroki

D. Matvejevo nuotraukos

Modestas Pitrėnas ir Martinas García García

Antroji įsibėgėjusio VIII Vilniaus fortepijono festivalio savaitė sukėlė taip pat didžiulį klausytojų susidomėjimą. Girdėjome talentingų įvairaus amžiaus pianistų atliekamus įspūdingus kūrinius. Be to, lapkričio 24 d. fortepijono legenda iš Prancūzijos Anne Queffélec Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje vedė prancūzų fortepijono muzikos meistriškumo kursus.

Lapkričio 25 d. Nacionalinėje filharmonijoje koncertavo Lietuvos kamerinis orkestras, kuriam dirigavo ir skambino fortepijonu Barry Douglas bei dalyvavo festivalio meno vadovė Mūza Rubackytė. Kaip rašoma buklete, pasaulyje pripažintas pianistas ir dirigentas, Britų imperijos ordino kavalierius Barry Douglas yra laimėjęs prestižinio tarptautinio P. Čaikovskio konkurso aukso medalį, yra kamerinio orkestro „Camerata Ireland“ ir festivalio „Clandeboye“ įkūrėjas bei meno vadovas. Douglas dirigavo visas Ludwigo van Beethoveno simfonijas, įgrojo visus Johanneso Brahmso opusus fortepijonui (6 albumai), jau įrašyti ir šeši Franzo Schuberto kūrinių albumai. Taip pat atlikėjas tyrinėja ir įrašinėja savo paties aranžuojamą airių liaudies muziką.

Koncerto programos pirmoje dalyje tarp Beethoveno Uvertiūros „Koriolanas“ bei Koncerto fortepijonui ir orkestrui Nr. 2 B-dur buvo įterptas Krzysztofo Pendereckio atminimui skirtas kūrinys – šio autoriaus „Čakona“ (*In memoriam* Jonui Pauliui II, Motiejaus Bazaro aranžuotė fortepijonui keturioms rankoms). Lapkričio 23 d. Pendereckiui būtų sukakę 90 metų. Ta proga scenoje buvo pastatytas ryškiai apšviestas jo portretas, kuris papildė emocinį įspūdingo kūrinio poveikį. Po šviesiai nuskambėjusio „Koriolano“ be pauzės, beveik tamsoje, prie fortepijono sėdo Rubackytė ir Douglas. „Čakonoje“ buvo įdomu stebėti šių skirtingų meninių individualybių muzikavimą: trapiai jautri, intensyvi traktuotė ir stojiškai ramus, orus tų pačių temų dėstymas. Keista, bet rezultatas buvo tikrai įtaigus.

Kai atlikėjas groja savo solo partiją ir dar pats diriguoja orkestrui, susidaro keistas įspūdis. Atrodo, vis abejoji, ar solistas spės susikaupti, laiku ir kūrybingai valdyti savo instrumento garsų tėkmę. Douglas abejones išsklaidė: sėdėdamas nugara į publiką, aktyviai dirigavo Beethoveno Antrąjį koncertą, orkestras griežė ryškiai ir gyvybingai, o soluojančio fortepijono garsai liejosi švelniai, trapiai, elegantiškai.

Antroje koncerto dalyje maloniai nuskambėjo populiarioji Wolfgango Amadeus Mozarto Simfonija Nr. 40 g-moll (KV 550). Publikai aplodismentais prašant, Douglas nepaprastai subtiliai, intymiai ir mąsliai bisui paskambino Brahmso *Intermezzo* Nr. 4 iš „7 fantazijų“, op. 116. Labai norėtųsi išgirsti šio įdomaus pianisto atliekamą rečitalį.

Orkestro muzikos koncertą festivalyje pakeitė sekmadieninė „Intymi popietė. Prancūzų fortepijoninės muzikos perlai“ Filharmonijos Mažojoje salėje. Rečitalį skambino Eriko Satie, Henri Dutilleux, Mozarto ir šiuolaikinės prancūzų muzikos interpretacijomis pasaulyje garsi viešnia iš Prancūzijos Anne Queffélec. Nusiteikę susipažinti su įdomiomis, dar negirdėtomis fortepijono miniatiūromis, išgirdome ir išsamų pianistės pasakojimą (su vertėjos pagalba) apie prancūzų muzikos savitumą, Satie keistenybes, net jo meilės istoriją, iliustratyvių programos kūrinių tematiką: Franciso Poulenco „Pastoralės“, Déodato de Séveraco „Kai girdime seną muzikinę dėžutę“, Reynaldo Hahno „Žiemos“, Claudeo Debussy „Mėnulio šviesos“, Gabrielio Duponto „Sekmadienio popietės“, Charlesio Koechlino „Žvejų dainos“, Florento Schmitto „Intymios muzikos“, apie kurią pianistė pridūrė, jog „tai – tamsi muzika, todėl atsiprašau, kad tokia nuotaika užbaigsiu pasirodymą“.

Po ilgo pasakojimo pagaliau suskambo nuostabiausi garsai ir įvairi, liūdnoka ir kiek nostalgiška muzika. Tarp minėtų kūrinių išsiskyrė labai nuotaikingai ir išraiškingai atliktos, tarp kitų įterptos, trys savito braižo Satie miniatiūros: „Gnossienne“ Nr. 1 (ja prasidėjo koncertas), „Gnossienne“ Nr. 3 ir „Gymnopédie“ Nr. 3. Kiek teko girdėti šio įdomaus kūrėjo pjesių įrašų, dažniausiai jos atliekamos sausiau arba paslaptingiau. Queffélec sužavėjo kaip gilaus, išraiškingo, šiek tiek nostalgija dvelkiančio skambesio meistrė, jos dažniausiai tyliai skambinami kūriniai pasižymėjo įtaiga, ryškiomis ir temperamentingomis kulminacijomis. Bisui ši nuostabi, brandi menininkė labai įspūdingai paskambino virtuozinę Mauricе'o Ravelio „Valtelę vandenyne“ iš ciklo „Atspindžiai“, kurioje buvo galima ne tik išgirsti, bet beveik išvysti galingus vandens sūkurius arba ramią jūrą ir joje besisupantį laivelį...

Įspūdingai sumanyti šių metų Vilniaus fortepijono festivalio koncertai ir jų programos – brandžius menininkus keitė jauni, ryškaus talento atlikėjai. Koncerte, pavadintame „Nauji Tekančios Saulės šalies vardai“ mėgavomės dvigubu pianistų iš Japonijos rečitaliu: skambino Paryžiaus Long–Thibaud ir Utrechto Liszto bei Dublino konkursų 2022 m. nugalėtojai Yukine Kuroki ir Masaya Kamei.

Pirmoje koncerto dalyje pasirodė 1998 m. gimusi Kuroki, kuri, beje, 2012 m. tarptautiniame Balio Dvariono konkurse laimėjo *Grand Prix*, 2013 m. pasirodė IIII Vilniaus fortepijono festivalio koncerte „Ateities vardai“. Po to pianistė laimėjo daugelį konkursų, tarp kurių – Dublino, Liszto Utrechte, Arthuro Rubinsteino Tel Avive. Vilniaus pasirodymui pianistė pasirinko Felixo Mendelssohno Fantaziją fis-moll, op. 28, Franzo Schuberto–Ferenco Liszto „Ave Maria“, Liszto Baladę Nr. 2 h-moll ir Polonezą Nr. 2 E-dur. Ryškiai virtuozinėje programoje Kuroki atskleidė savo talento ypatybes – veržlų, kokybišką lengvų pirštukų skriejimą klavišais, precizišką, apgalvotą teksto pateikimą, sugebėjimą įvairiai traktuoti garsų tembrą. Kartais, vedant tematinę liniją žemame registre, tylūs akompanimentai aukštame registre buvo vos girdimi, bet labai kokybiški, kitais atvejais pasažai šviesūs, skaidrūs. Buvo juntama, kad pianistė džiaugiasi savo galimybėmis skambinti ne tik lyriškai, bet ir pasiekti ryškias kulminacijas. Nors ne visada muzikos traktuotės branda įtikino, atsižvelgiant į jaunystę, tai pateisintina.

Kitas rečitalio dalyvis Kamei, gimęs 2001 m., taip pat yra laimėjęs ne vieną tarptautinį konkursą, gavęs daugybę apdovanojimų (I vieta ir publikos prizas Marguerite Long–Jacques'o Thibaud konkurse Prancūzijoje, III vieta Marios Canals Barselonoje, dalyvavimas Vano Cliburno konkurso pusfinalyje ir t.t.).

Nuo pat pirmųjų Fryderyko Chopino „Andante spianato et Grande polonaise brillante“ Es-dur skambesių buvo juntamas Kamei polinkis į lyrinį nusiteikimą švelniai traktuoti lėtai tekančią muziką, tai atsiskleidė net poloneze. Abejonių nekėlė puiki virtuozinė technika, labai kokybiškas skambesys net greičiausiuose ir ryškiausiuose arba tyliausiuose epizoduose. Ravelio „Pavana mirusiai infantei“ pianisto traktuota ramiai, tyliai, raiškiai. O temperamentingas, kibirkščiuojantis Igorio Stravinskio Trijų dalių iš baleto „Petruška“ atlikimas tiesiog apstulbino: pianistas vaizduotę žadino ryškiais vaizdiniais, neįtikėtina energija, staigia kūrybiška reakcija į muzikos kaitą.

Koncerto pabaigoje buvo smagu išgirsti abiejų virtuozų duetą – labai veržliai, džiaugsmingai, ypač greitu tempu atliktą Camille'io Saint-Saënso „Žvėrių karnavalo“ finalą.

Išskirtinis, savitas ir labai įtaigus koncertas įvyko lapkričio 30 dieną. Jame solidžią programą pateikė Paryžiaus konservatorijos profesorius Michelis Dalberto, beje, turintis netiesioginių sąsajų su Lietuva: studijavo Paryžiaus konservatorijoje, garsiojo Vlado Perlemuterio – Kaune gimusio žydų kilmės pianisto ir pedagogo – klasėje. Dalberto yra įrašęs visus Schuberto kūrinius fortepijonui, daugybę Fauré, Debussy, Francko, Ravelio opusų, už šiuos įrašus pelnęs ne vieną apdovanojimą.

Karjerą pradedantys pianistai prisistato kuo virtuoziškesniais kūriniais, norėdami parodyti savo profesines galimybes, o brandūs, jau plačiai pasaulyje žinomi muzikantai dažniausiai pasirenka sudėtingus opusus, reikalaujančius maksimalaus įsigilinimo į muzikos turinį. Šiuo atveju Dalberto atliekami itin įtaigiai suskambėjo Gabrielio Fauré ir Roberto Schumanno kūriniai. Nors Fauré buvo vadinamas „intymumo poetu“, „žavėjimo meistru“, Dalberto interpretuojamose pjesėse – Baladėje Fis-dur, op. 19, Ekspromte Nr. 3 As-dur, op. 34, Noktiurne Nr. 6 Des-dur, op. 63, Temoje su variacijomis cis-moll, op. 73, bei Noktiurne Nr. 13 h-moll, op. 119, – nesijautė nei panašumo į to paties žanro Chopino kūrinius, nei intymumo ar romantikos. Anot taikliai atlikimo įspūdį nusakiusios muzikologės Skirmantės Valiulytės, tai buvo retorika. Dėmesį prikaustė ir neleido net kvėpuoti labai prasmingi, be jokių sentimentų, beveik šiuolaikiški, racionalūs, rūstūs skambesiai. Preciziškai tiksliai, gana staigiais judesiais išgaunami garsai, kulminacijose net kietoki ir aštrūs, o tyliuose epizoduose nepaprastai tyri, lengvi, per valingą muzikos tėkmę kūrė sudėtingą, įdomų pasakojimą. Ypač ryškūs Temos su variacijomis muzikiniai paveikslai. Amerikiečių kompozitorius Aaronas Coplandas apie šį opusą yra rašęs: „Net iš pirmo žvilgsnio šis kūrinys palieka neišdildomą įspūdį. Pati tema turi tą lemtingą, maršą primenantį žingsnį, tą pačią tragedijos ir heroizmo atmosferą, kurią randame Johanneso Brahmso Pirmosios simfonijos įžangoje. O vienuolikos variacijų įvairovė ir spontaniškumas primena Simfoninius

Nukelta į 3 psl.

Baroko dialogai su Davidu Shemeriu

Šv. Kristoforo kamerinio orkestro ir svečio iš Izraelio koncertas Šv. Kotrynos bažnyčioje

Daiva Tamošaitytė

David Shemer

N. Unikauskaitės nuotraukos

Davidas Shemeris ir Šv. Kristoforo kamerinis orkestras

Sidabru žėrintys Bacho trimitai, trapus Couperino klavesino šnaresys, aistringai čiulbantys Telemanno obojai, aksominiai Purcello smuikų balsai – tai nauji pojūčiai klausai, kuriais apdovanoja puošni baroko epochos muzika. Praėjus maždaug 250 metų nuo viduramžių, ryškios pirminės tonų spalvos vėl sugrįžta į gyvenimą, kad teiktų gryną klausymosi malonumą, panašiai kaip džiaugsmą akiai teikia baroko architektūra, Bernini kolonos, Miltono poezija arba Rubenso tapyba. Po Antrojo pasaulinio karo praūžęs baroko muzikos atgimimas sukėlė entuziazmo bangą, o ilgai grojančių plokštelių išradimas pasitarnavo jos sklaidai, nes gyvam koncertui surinkti didelį būrį virtuozų solistų ar, pavyzdžiui, keturis klavesinus iki šiol nėra paprasta. Repertuaras taip pat specifinis: nedažnai į jį įtraukiamos unikalių styginių ir pučiamųjų derinių kupinos pjesės, o intymus ir nestiprus klavesino skambesys, pritaikytas ano laikmečio kamerinei aplinkai, dabartinėse koncertų salėse bemaž nesigirdi, gal tik pirmose eilėse. Todėl norint publikai pateikti turtingą šios įstabios epochos muzikinį pasaulį tenka dėti kur kas daugiau pastangų, nei įprasta.

Toks baroko muzikos entuziastas yra klavesinininkas ir dirigentas iš Izraelio Davidas Shemeris, gruodžio 30 d. koncertavęs su Šv. Kristoforo kameriniu orkestru Šv. Kotrynos bažnyčioje. Pirmąjį koncertą Lietuvoje dėl ypatingų įvykių Artimuosiuose Rytuose teko keletą kartų atidėti. Paskutinį bilietą į papildomą reisą įsigijęs atlikėjas atvyko per stebuklą (koncerto rengėjai ta proga pareiškė užuojautą ir palaikymą Izraeliui šiuo sunkiu laiku).

Davidas Shemeris gimė Rygoje, ankstyvoje jaunystėje emigravo į Izraelį, o neseniai paaiškėjo, kad jo tėvas kilęs iš Pušaloto netoli Pasvalio, tad lietuviškai pavardė skambėtų Šemerys... Taigi, šis atvykimas tarsi sugrąžino dar vieną litvaką pažinčiai su kilmės vietomis.

Shemeris yra pagrindinis baroko muzikos propaguotojas Izraelyje ir Jeruzalės baroko muzikos orkestro įkūrėjas, meno vadovas bei dirigentas. Baigęs Jeruzalės Rubino muzikos ir šokio akademiją, baroko muziką studijavo Londone, o Niujorko Stoni Bruko universitete įgijo muzikos menų daktaro laipsnį. Kaip solistas klavesinininkas, dirigentas ir kamerinių ansamblių dalyvis jis plačiai koncertuoja Izraelyje, JAV ir Europoje. 1984 m. įkūrė „The Jerusalem Consort“, veda tarptautinius meistriškumo kursus, yra Jeruzalės muzikos ir šokio akademijos pedagogas, įgrojęs nemažai įrašų. Neseniai išleido puikių atsiliepimų sulaukusią Johanno Sebastiano Bacho „Goldbergo variacijų“ kompaktinę plokštelę.

Koncertas tapo tikra puota ir atgaiva ne tik orkestrantams, muzikavusiems su maestro, bet ir visiems, šiuo įtemptu laikotarpiu atsidūrusiems įspūdingai apšviestoje ir puošnioje Šv. Kotrynos bažnyčios aplinkoje, nelyginant oazėje vidury šalčio, tamsos bei kasdienių rūpesčių. Tad gaila, kad salėje buvo likę ir tuščių vietų.

Šią galimybę atitrūkti ir pasinerti į gaivią baroko muzikos tėkmę suteikęs svečias pirmuosius kūrinis atliko kaip kapelmeisteris prie klavesino – savo partija palaikantis, įkvepiantis, duodantis toną ir diriguojantis. Pirmiausia skambėjo pirmojo iš didžiųjų styginių virtuozų – Arcangelo Corelli – *Concerto grosso*, op. 6 Nr. 4 D-dur. Greitas ir smagus *Allegro*, melodingas *Adagio* nuo pirmų taktų parodė Šv. Kristoforo orkestro jaunųjų atlikėjų grupės jautrumą stiliui ir lankstų paklusimą mostui.

Georgas Philippas Telemannas – kitas nepaprastai produktyvus baroko titanas, savo studentus mokęs užmiršti senuosius meistrus, labiau įtikėjusius kontrapunktu nei vaizduote, o jų kūriniuose, parašytuose dvidešimčiai balsų, pasak jo, Diogenas ir su žiburiu nebūtų radęs nė lašelio melodijos; vietoj to jis mokė, kad dainavimas yra visa ko pagrindas, ir kompozitorius privaląs visur dainuoti. Nuskambėjusi Telemanno Uvertiūra-siuita styginiams B-dur (TWV 55:B2) – šventiškas, ritmų įvairove, melizmais bei instrumentinių jungčių išradingumu spinduliuojantis kūrinys, o šios priemonės tobulai paklūsta natūraliai besiliejančiam dainingumui. Labai gaiviai mūsų ausims skambanti septynių kontrastingų dalių Uvertiūra-siuita buvo atlikta tiksliai ir švariai, o įsimenančios melodingos temos perteiktos minkštai, taip pat ypač dainingoje ir įtaigioje antroje Arijoje (*Dolce*), kuri yra lyg kūrinio lyrinis centras. Shemeris klavesino kopuliacijas kaitaliojo atitinkamai prireikus sutirštinti skambesį greitose, garsesnėse dalyse arba jį pritildyti santūresnėse, lėtesnėse.

Bacho Koncerte klavesinui ir styginiams d-moll (BWV 1052), žinoma, klavesinas jau vyravo kaip solinis instrumentas, parodęs savo tembro grožį, nors ir tyliai, jį pastačius išilgai scenos ir sumažinus orkestrantų kiekį iki šešių smuikų, dviejų altų, violončelės ir kontraboso. Solistas labai lygiai laikė ritmą, tiesiai vedė liniją – pateikė sukauptą dramatinio kūrinio interpretaciją be išorinių efektų; jo virtuoziškumą sudaro smulki technika ir jis sužiba mažytėse solinėse kadencijose. Atliekant Bachą muzika liejosi, pulsavo laisvai, lengvai dar ir dėl to, kad klavesinas skambėjo labai švelniai. Trečios dalies tempas – itin vykęs, ne per greitas (kitų kūrinių greitosios dalys buvo maksimaliai judrios). Solo kadencija išaugino prasminį vedimą į kulminaciją ir pabaigą. Shemerio skambinimas paliko labai solidaus, atsakingo ir meistriško atlikimo įspūdį. Apskritai, mažai kaitaliojant registrus, garso vientisumas sudaro visai kitokį įspūdį nei šį koncertą atliekant fortepijonu, kada taikoma įvairi agogika ir niuansavimas, *rubato*. Būtina dažniau pasiklausyti atgaivinančio originalumo, nes gerai žinoma muzika išgirstama naujai, susiklosto kitas visumos vaizdas: ji teka kaip srautas, kaip nesibaigianti melodija, puošni vien štrichais, orkestro tembrais ir harmonijomis.

Finalui atliekant didingojo Georgo Friedricho Händelio *Concerto grosso*, op. 6, Nr. 5 D-dur, vėl sugrįžo didesnė orkestro sudėtis, klavesinas atsuktas klaviatūra į publiką. Už puikų darbą norėtųsi padėkoti grupių koncertmeisteriams, griežusiems solo, ir kitiems orkestro nariams: tai Simas Tankevičius, Vilija Survilė, Miglė Dikšaitienė, Nadia Ochrimenko-Gailė, Augustina Vizbaraitė (pirmi smuikai), Aidas Jurgaitis, Rugilė Stunžėnė, Irena Milošaitė, Rusnė Kiškytė (antri smuikai), Birutė Dučmanaitė-Bitaitienė, Birutė Ilčiukaitė (altai), Domas Jakštas, Vaidas Tamošiūnas (violončelės) ir Maria Del Carmen Torrano Mellado (kontrabosas).

Vakaras baigėsi šiuo iškilmingu *Concerto grosso*, išsiskleidusiu visu laikmečiui būdingu ekstravagancijos grožiu ir teatrališkumu. O juk ir patsai baroko amžius baigėsi sulig paties Händelio mirtimi 1759-aisiais. Gaila, kad neišgirdome programoje numatytos giliosios Henry Purcello Čakonos g-moll, nes būtume išklausę dar vieną epochos milžiną, Džeimso II karališkąjį kamerinio orkestro klavesinininką, parašiusį karaliaus garbei daugybę žėrinčių kūrinių.

Maestro Shemeris ne tik per stebuklą atskrido į koncertą: jis iki mūsų ūkanotos padangės atnešė stebuklingą grožio ir seniai prarastų aukštumų blyksnį. Už tai jam nuoširdus ačiū.

Atkelta iš 2 psl.

etiudus.“ Panašų įspūdį padarė ir paskutinis pirmos koncerto dalies opusas – Noktiurnas h-moll. Tai ir paskutinis Fauré kūrinys fortepijonui solo.

Antroje koncerto dalyje neįprastai skambėjo Schumanno „Albumo lapeliai“ Nr. 1–5 iš ciklo „Margi lapeliai“, op. 99, kurie buvo traktuojami taip pat racionaliai, be romantinės muzikos atlikimui įprasto emocionalumo. O „Fantastinės pjesės“, op. 12, atliktos kur kas romantiškiau, jaudinančiai prasmingai. Ypač žaviai ir paslaptingai paskambinta „Traumes Wirren“, o pjesė „Ende vom Lied“ galingai ir ryžtingai užbaigė ciklą. Nepaprastai skaidriai, žaviai virtuoziškai ir iliustratyviai nuskambėjo publikos išprašyti bisai.

VIII Vilniaus fortepijono festivalį „Dedikacija Jam“ gruodžio 2 d. įspūdingai užbaigė Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras, kuriam dirigavo meno vadovas ir vyr. dirigentas Modestas Pitrėnas, ir Klivlando konkurso nugalėtojas ispanas Martínas García García. Galima drąsiai teigti, kad tai buvo ryškiausias, savo įtaigos stiprybe paveikiausias festivalio koncertas. Tokį įspūdį lėmė tiek Lenkijos avangardinės muzikos kūrėjo Krzysztofo Pendereckio 90-mečiui skirta dedikacija – jo Trečiosios simfonijos galingas atlikimas, – tiek antroje koncerto dalyje pribloškęs nuostabus pianisto García García muzikavimas. Taip pat ir nepriekaištingai grojęs orkestras, ypač įtaigiai vadovaujamas dirigento Pitrėno.

Filosofinė Pendereckio Trečioji simfonija perteikia kraupius pasaulio žlugimo vaizdinius. Penkių dalių kūrinyje, kurį autorius rašė net septynerius metus, vyrauja galingos, triuškinančios jėgos. Pasitelkus įspūdingus perkusijos efektus, pamažu artinančius apokalipsę, netikėtus tylių skambesių epizodus, išnyrančius keistus pučiamųjų solo monologus, įvairių instrumentų grupių atliekamus ramesnius skambesius, orkestro buvo piešiamas itin paveikus paveikslas. Net vienintelėje tylioje trečioje, *Adagio*, dalyje buvo galima jaustis lyg kitoje planetoje – keistoje, be gyvybės požymių. Sukrėtė finalinis *Scherzo–Vivace*: susidarė įspūdis, kad viską sutriuškinusi pikta stichija kvatoja iš savo veiklos rezultatų...

Po tokių emocinių sukrėtimų antroje koncerto dalyje tarytum patekome į rojų. Pianistas García García, atlikdamas Chopino Koncertą fortepijonui ir orkestrui Nr. 2 f-moll, klausytojus pavergė jautrumu, subtilumu, nuoširdumu. Svarbiausias lyrines temas jis skambino labai tyliai, tarsi be garso „nuspalvinimo“. Dirigentas Pitrėnas taip subtiliai vadovavo savo ištobulintam orkestrui, kad, kaip reta, nebuvo užgožtas nė vienas solisto *pianissimo* išgaunamas garselis.

Bisui šis jaunas talentingas menininkas tobulai paskambino Schumanno–Liszto „Widmung“ ir blizgantį, lengvutį, virtuozišką vieną iš Chopino valsų, kurio vidurinėje dalyje labai sulėtino tempą ir tiesiog gėrėjosi švelniais muzikos skambesiais.

Nuoširdžiai dėkojame talentingoms, žavioms Vilniaus fortepijono festivalio organizatorėms – meno vadovei Mūzai Rubackytei ir Nacionalinės filharmonijos direktorei Rūtai Prusevičienei už ypač turiningą festivalio programą, sugebėjimą privilioti į Lietuvą ryškiausius pasaulyje fortepijoninės muzikos interpretatorius.

Neprisijaukinti tamsos

„Kai mes būsim jauni“ Nacionaliniame Kauno dramos teatre

Inesa Paliulytė, Liucija Rukšnaitytė, Vilija Grigaitytė ir Jūratė Onaitytė spektaklyje „Kai mes būsim jauni“ D. Stankevičiaus nuotraukos

Algirdas Pintukas spektaklyje „Kai mes būsim jauni“

Daiva Šabasevičienė

Naujojo Nacionalinio Kauno dramos teatro spektaklio „Kai mes būsim jauni“ gali pavydėti visi teatrai. Pirmiausia dėl to, kad dramaturgė Daiva Čepauskaitė sukūrė pjesę septyniems vyriausios kartos aktoriams – penkioms moterims ir dviem vyrams. Autorė atsižvelgė į realią teatro situaciją, į dabartines trupės aplinkybes. Komiškos dramos „Kai mes būsim jauni“ herojai buvo kuriami ne vien pagal „statistiką“, o galvojant apie konkrečių aktorių vaidybos manierą ir pajėgumus. Spektaklyje vaidina Vilija Grigaitytė, Liubomiras Laucevičius, Jūratė Onaitytė, Inesa Paliulytė, Algirdas Pintukas, Liucija Rukšnaitytė ir Lili Stepankaitė. Ypatinga aktorių puokštė, į teatrą viliojanti ištikimus žiūrovus. (Bilietai į visus paskelbtus vienuolika spektaklių jau parduoti.)

Režisieriui Aleksandrui Špilevojui buvo įteikta ši puokštė – drama ir aktoriai, – paprašant sukurti spektaklį. Kūrinys pavyko, jis netapo duokle vien vyresnio amžiaus aktoriams ar tradiciškai mąstantiems žiūrovams. Galų gale, komedijos žanrui, kurio lig šiol kratosi „susisvarbinę“ teatrai. Šis kąsnelis išties skanus, nes scenoje matyti tikrai nacionalinio teatro vardo vertus aktorius – didžiulė šventė. Nors aktoriai netolygūs, visuma – įkvepianti. Jie savarankiški, raiškūs, įstringantys atmintin ilgam laikui. Teatre tai nutinka vis rečiau, dažname spektaklyje aktorių vaidyba „išgaruoja“ greičiau už dūmą.

Dramaturgė – įdomios biografijos menininkė. Nors baigė Kauno medicinos institutą, pasirinko teatrą. Dar studijuodama mediciną tapo Kauno kamerinio teatro aktore, vėliau – literatūros skyriaus vedėja. Autorės kūrybinėje biografijoje – kelios knygos, keliolika pjesių, daug apdovanojimų. Šiandien Čepauskaitė yra bene žinomiausia Kauno persona – ne tik žinoma, bet ir gerbiama, mylima.

Tie, kurie kažkada buvo patekę į šviesaus atminimo režisieriaus Stanislovo Rubinovo rankas, neliko drungnanosiai – visi išėjo į didelius teatro žmones. Čepauskaitės pirmasis teatrinis krikštas šiame teatre tapo regimas ir tuometiniam Kauno dramos teatrui. Dar 1999 m. ji sukūrė lig šiol nepamirštą Lavinijos vaidmenį Gintaro Varno režisuotoje Eugene'o O'Neillo pjesėje „Gedulas tinka Elektrai“. Šiame spektaklyje Lavinijos motiną vaidino šio teatro primadona Jūratė Onaitytė. Kūrinio niūrumas, charakterių keliasluoksniškumas nematomomis, bet juntamomis sijomis nusidriekė iki naujosios premjeros. Čepauskaitė savo buvusiai partnerei padovanojo ne mažiau puikų vaidmenį. Onaitytė naujajame spektaklyje tapo ryškia, stipria, žodžiu it kirviu kertančia Alma ir tuo pačiu metu mažiausiai nuspėjama moterimi. Ir ne tiek dėl fabulos, kiek dėl sugebėjimo kurti ne tiesmuką personažą, o pačiai sau įdomią moterį. Dramaturgė tai numatė. Galima sakyti, kad dramos kūrinį su tam tikrais komedijos elementais būtent Onaitytė pavertė komiška drama. Tai ne komedija, ne tragedija – tai drama, kurios veiksmą valdo patys aktoriai, sugebantys įvairiausių atspalvių situacijas paversti tragikomiškomis ar tiesiog komiškomis.

Matyti dramaturgę lyg lėlininkę, valdančią nuostabius aktorius, – tikras malonumas. Nepamirškime ir to, kad tokias aplinkybes suformavo pats teatras, galvodamas apie savo kūrėjus ir tuos, kurie galėtų realizuoti šį sumanymą. Rodos, paprastas, bet taurus ir be galo tikslus žingsnis.

„Kai mes būsim jauni“ – lietuvių dramaturgijai būdinga tema, kai laidotuvių aplinkybėmis veriasi įvairios gyvenimo peripetijos, ryškėja tikrieji personažų veidai. Nėra dramaturgo, kuris nebūtų susidūręs su šia situacija. Draugių susitikimas prie tariamai mirusio draugo palaikų (urnos) – tik sutirštintos aplinkybės, leidžiančios pagreitintai atsiskleisti ne tiek veikėjų, kiek pačių aktorių charakteristikoms. Kūrinyje viskas apgalvota iki smulkmenų. Čepauskaitė nepabūgo iš atpažįstamos dramaturgijos „keliaujančių“ personažų: šarvojimo namų darbuotojas, didžėjus, keltininkas *Jis* – lyg vaikščiojanti mirtis, gyvenimo pabaigos simbolis.

Algirdas Pintukas pademonstravo tik Kauno teatrui būdingą vyriausių aktorių išskirtinę laikyseną, aristokratiškumą, eleganciją, raiškumą. *Jis* ne tik atidus kiekvienos į šermenis atėjusios moters žodiniams „išpuoliams“, bet apskritai – puikus partneris. Aktorius, išlikdamas nepriklausomas nuo visų ir visko, sugebėjo ir pašmaikštauti, ir reikiamu metu tarp lengvai senatve pasipuošusių moterų būti aktyviu veiksmo dalyviu. *Jis* žvakes tai uždega, tai užpučia, tai juoda, ir tik juoda, arbata vaišina... *Jis* – laiškanešys, sujungiantis šiapusybę su anapusybe. Kur prireikia, ten ir tarpininkauja, primena, kad nuo kiekvieno noro *čia* niekas nepriklauso. *Jis* – durų sergėtojas. Ne šventas Petras su raktais, bet toks vietinis – iš Kauno dramos teatro, kuris daug matė bei patyrė ir turi teisę garsiai diktuoti, kam ir kokia vieta skirta įžengus į „Rūtos“ salę. Nesvarbu, ar tu aktorius, ar žiūrovas. Pintukas sako susirinkusioms, bet girdime ir mes.

Ir vėl, stebėdamas veiksmą ir aktorių, negali negalvoti apie dramaturgės išmonę: iš pažiūros tekstas – paprastas, atpažįstamas, tačiau kartu labai išmintingas. Personažai kalba nedaug, bet labai tiksliai, ir kiekvienas tai gali suprasti skirtingai. Nepažįstamoji klausia: „Jau užsidarote?“, o *Jis* atsako: „Mes niekada neužsidarome.“ Ir nereikia jokių teorijų – mums leista patirti dramaturginį paradoksą: jaunystės bičiulės prie tariamo velionio palaikų kalba nesąmones, o „amžinasis“ salės prižiūrėtojas skelia tiesas it žiežirbas. Šiurpuliukai per kūną eina: juokeliai ima kvepėti filosofine tragedija.

Spektaklio „Kai mes būsim jauni“ „peklos kamštis“ – Inesos Paliulytės Irena. Jei režisieriams pasiseka šiai aktorei pataikyti vaidmenį, ji būna nepakartojama. Taip nutiko ir šį kartą. Pasikeitusi vardą į Vanesos, nes taip skamba šiuolaikiškiau, Paliulytės Irena tampa viso spektaklio jungiamąja grandimi. Veiksmo metu Irenai reikia nupasakoti visas šiuolaikinio gyvenimo aplinkybes, primenant laidotuvių papročius, kodėl dabar šarvojama dėžutėse, inkilėliuose, „kai net nesupranti, kieno laidotuvės“. Ji draugėms primena, iš kur kilęs „mirusiojo“ Herco vardas, nes jis kažkada neatvyko į pamokas, turėdamas 38 hercus temperatūros. Paliulytės Irena savo moterišku apsukrumu bando švelniai išlyginti vieną ar kitą konfliktinę situaciją. Aktorė ne tik visą veiksmą, bet ir sakomus tekstus paverčia sau patogiais. Regime žavingą, gyvybe spinduliuojančią damą, kuri Čepauskaitės sąmojui leidžia skleistis su kaupu. Į šios moters lūpas dramaturgė sudėjo visos lietuvių tautos moterų sąmojingumą, fantazijas, pramanus. Jeigu aplinkiniai nežino, nuo ko velionis mirė, tai Irena tuoj pat pateikia hipotezę: „Gal jį kas nužudė?“ Jeigu pesimizmo himnus giedanti jaunystės draugė Alma teigia, kad Hercas giminių neturėjo, tai Irena žodžio kišenėje neieško: „Giminių tik Adomas ir Ieva neturėjo.“ Paliulytės Irena nenori girdėti apie jokius gyvenimo sunkumus, apie jokius „sunkius akmenis“. Paliulytės Irena – tiksli pjesės iliustracija: „Niekas neatspės, kiek man metų, galvą guldau. Aš nesu sena. Aš tik mažiau jauna, nei buvau. Ir viskas. <...> Senatvė neegzistuoja. O žinot kodėl? Atsakymas labai paprastas – meilė.“ O toms, kurios vienišos, ji tiesiog pataria eiti į kapines, nes „ten mūsų amžiuje – geriausia vieta susipažinti“. Aktorė tarytum juokauja, tačiau tas juokas – pro ašaras. Irena sako: „Dulke po mirties pavirsti – tai dar nieko, kad tik ne koše.“ Paliulytė puikiai niuansuoja: ji gali būti ir kvailelė, ir apsukri laputaitė, ir tokia, kuri prieis, apkabins, paguos... Ji – jautriausia moteris tarp susirinkusiųjų.

Vilijos Grigaitytės Vitalijos pasaulėžiūra sarkastiška, pilna „žudančio“ realizmo, konstatuojančio, kad žmonės miršta bet kokio amžiaus, tarytum tokiu būdu bandant mirtį nutolinti nuo savęs. Aktorės šmaikštumas kitoks nei draugių. Ji – tvirta, savo teiginiais visas pritrenkianti. Dramaturgė kartu su aktore žiūrovams padovanoja visą rinkinį išminties apie senatvę: „Didžiausios valstybės buvo sužlugdytos jaunų žmonių, o išsaugotos ir atstatytos senių. Senatvė – ąžuolo statinėje brandintas vynas, išsaugojęs geriausią savo skonį ir kvapą“, „Mūsų metai – tai aibė privalumų. Klausyk, atsikeli, pasižiūri į veidrodį, pakeli galvą ir eini. Eini ir reikalauji, kas tau priklauso: vietos autobuse, nuolaidų, kompensacijų, pirmumo eilėje, pabarstytų šaligatvių. Senatvė – tai privilegija“, „Senatvė – civilizacijos pasiekimas. Tai, kad mums šiandien 60, 70, 80 metų, reiškia, kad žmonija įveikė ligas, badą ir skurdą. Senatvė – medalis ant žmonijos krūtinės“, „Nuo senatvės niekas nemiršta. Senatvė nėra liga. Tai tiesiog... natūralus gyvenimo ruduo“, „Gyvenimas – tai kalnas: lėtai kopiame aukštyn, greitai leidžiamės žemyn. Bet... leiskimės nuo šito kalno oriai“, „Jaunystėje reikėjo kovoti dėl savo vietos po saule, įrodinėti, ką sugebi. O dabar nebereikia. Viską aš jau įrodžiau. Prioritetai sudėlioti. Anksčiau aš dirbau pasauliui, o dabar pasaulis dirba man. Dabar jis mano rankose.“

Irenai, pasivadinusiai Vanesa, Vitalija išrėžia, kad naujasis vardas skamba kaip dėmių išėmiklis. Grigaitytės Vitaliją taikliausiai charakterizuoja jos samprotavimai apie žmogų: „Moksliškai įrodyta, kad kol žmogaus nervų sistema stabili, pelargonijos jam smirda. Su amžiumi ji pašlyja, ir pelargonijos ima kvepėti.“ Į šią veikėją autorė sudėjo daug medicininės išminties – dramaturgė nepamiršo savo pirmosios specialybės, akivaizdu, kad ir dabar aktyviai seka įvairius mokslinius atradimus, kuriais pasidalina per kuriamus personažus. Ji primena, kad žodžio „mirė“ nedera keisti į kitus veiksmažodžius – „išėjo“, „paliko“ ar panašiai. Grigaitytės Vitalija sako: „Teoriškai – išeivis, o praktiškai – numirėlis.“

Į natūralią dramos eigą vis dėlto įsirėžia iracionalus pasaulis – svajonių ir vizijų pliūpsnis. Moterys tiek įsikalba, kad peržengiamas realaus laiko pojūtis, sustoja laikrodžiai, keičiasi šviesa. Šį realybės ir prisiminimų pasaulį geriausiai iliustruoja Julijos Rukšnaitytės Julija. Tai lyg ir trafaretiškiausia veikėja, kurios charakteristikos žemiškiausios, buitiškiausios, tačiau ir jai leista patirti jaudinančių prisiminimų ir svajonių grožį. Spektaklio pradžioje atrodė, kad Julija paskęs schemose, tačiau veiksmui įsismarkavus ji nė kiek neatsiliko nuo bičiulių. Žiūrovai leipo iš juoko, atpažindami save. Julijos kalba apie cukinijas tapo spektaklio juoko epicentru. Kandžiajai Almai Julija užvožia: „Tau juk iš viso niekas niekada neskambina! Tau net cukinijų niekas nedovanoja! <...> Cukinijos – tokios daržovės, kurių priauga tiek, kad neturi kur dėti. Jų visada uždera daugiau, nei gali suvalgyti. Tada pradedi visiems dalinti – kaimynams, giminėms, draugams... Jeigu tau niekas neįkiša cukinijos, vadinasi, esi visiškai visiškai vienišas. Praktiškai vienatvę galima išmatuoti cukinijomis. Kuo daugiau

Nukelta į 5 psl.

Komiško baleto klasika

„Tuščias atsargumas“ Latvijos nacionalinėje operoje

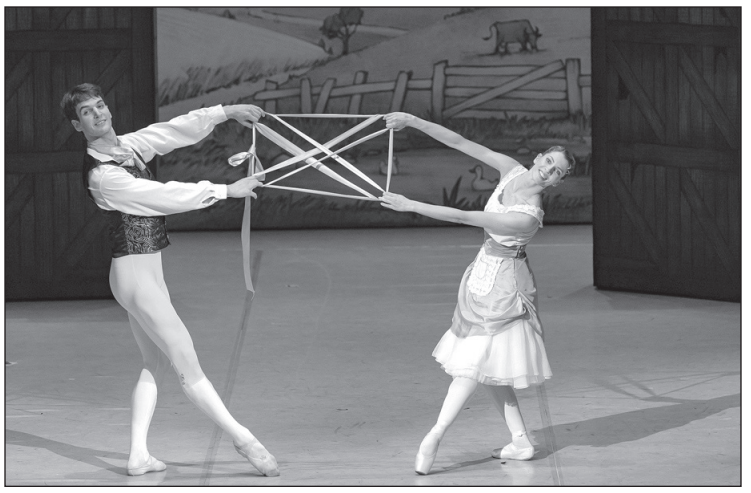

Filipas Fedulovas ir Sabīne Strokša balete „Tuščias atsargumas“

A. Zeltiņos nuotraukos

Darius Florianas Catana ir Jūlija Brauere balete „Tuščias atsargumas“

Helmutas Šabasevičius

Kai Lietuvos nacionalinis operos ir baleto teatras kvietė į premjerinius Giuseppe's Verdi operos „Aida“ spektaklius, lapkričio 10 ir 11 d. Latvijos nacionalinė opera pristatė jau antrąją šio sezono premjerą – Ferdinando Héroldo baletą „Tuščias atsargumas“, pasaulio baleto istorijoje labiau žinomą prancūzišku „La Fille mal gardée“ pavadinimu.

Šis komiškas baletas populiarus nuo pat XVIII a. pabaigos, kai, pastatytas choreografo Jeano Daubervalio (1742–1806), pirmą kartą buvo parodytas Didžiajame Bordo teatre (*Grand Théâtre de Bordeaux*).

Per du šimtus metų spektaklis apie meilę, kurios nesustabdo mylinčios, tačiau pragmatiškos motinos rūpinimasis dukters gerove, buvo statomas daugybę kartų, bet pastaraisiais dešimtmečiais vis dažniau atsigręžiama į anglų choreografo Fredericko Ashtono (1904–1988) ir kompozitoriaus bei muzikos aranžuotojo Johno Lanchbery (1923–2003) variantą, kurio premjera įvyko 1960 m. sausio 28 d. Karališkojoje operoje Londone.

Praėjus daugiau nei pusšimčiui metų šis spektaklis jau tapo klasikiniu kūriniu, atspindinčiu XX a. 6-ojo dešimtmečio požiūrį į baleto paveldą. Baleto gerbėjams šis pastatymas gerai pažįstamas iš 2005 m. išleisto Karališkojo baleto trupės spektaklio įrašo, čia pagrindinius vaidmenis atlieka Marianela Núñez (Liza) ir Carlosas Acosta (Kolenas), tapę lyg šių personažų etalonais.

Spektaklio muzikinės, choreografinės ir vaizdinės formos šiandien atidžiai saugomos. Spektaklio statymą Rygoje prižiūrėjo Jeanas-Pierre'as Gasquet ir Jeanas-Christophe'as Lesage'as, dailininko Osberto Lancasterio scenovaizdžių eskizų ir kostiumų projektų įgyvendinimą – Douglasas Nicholsonas ir Vanda Hewston. Rygiečių pastatymas – šviesus, lengvas, perteikiantis švelnia ironija nuspalvintą statytojų požiūrį į *commedia dell'arte* situacijas interpretuojantį spektaklio pasakojimą ir charakterius. Tai atspindi baletą pradedanti gaidžio ir keturių vištų scena, kurioje, kaip ir kitose scenose, derinami pantomimos ir šokio judesiai, iškart sukuriantys spektaklio ir žiūrovų ryšį.

Labiausiai įsimena Ashtono sukurti epizodai, kuriuose išradingai jungiami choreografiniai elementai bei rekvizitas. Tarp tokių – *Pas de Ruban* – šokiai su kaspinu. Pirmąjį atlieka Liza, antrąjį – Liza ir Kolenas (čia reikia nemažai meistrystės, kad dviejų šokėjų manipuliacijos su kaspinu šokio pabaigoje virstų taisyklingu ornamentu, tad kaspinas šiuose epizoduose tampa ryšio, įsipareigojimo, darnos simboliu). Kaspinai naudojami ir žavingame vadinamajame *Fanny Elssler Pas de deux*, kuris papildė baleto struktūrą XIX a. 4-ojo dešimtmečio pabaigoje. *Adagio* solistams akompanuoja kordebaleto artistės, laikančios kaspinus, iš kurių dėliojamos įvairios kompozicijos. Reikia ištvermės ir gerų šokio technikos įgūdžių vienai efektingiausių šio epizodo scenų įgyvendinti: Liza, suėmusi kaspinų galus ir stovinti ant vienos kojos pirštų galų, draugių lėtai sukama aplink, leidžiant žiūrovams gėrėtis per šimtmečius gludinta atitiudo poza. Kaspinai reikšmingi ir šio veiksmo pabaigoje, kai derliaus šventę vainikuoja pabaigtuvių stulpas, o šokėjai, judėdami ratu, pina ir išpina prie stulpo viršūnės pritvirtintas spalvotas juostas.

Komiški spektaklio veikėjai – našlė Simon ir turtingas, tačiau akivaizdžiai specialiųjų poreikių turintis pretendentas į Lizos ranką Alenas. Abu šie personažai ne tik vaidina, bet ir turi choreografinių užduočių. Labai gyvai pastatytas našlės Simon šokis su klumpėmis, kurių kaukšėjimas papildo saikingu komikavimu paryškintas vaidybines reakcijas, o Lizos, Koleno ir Aleno *pas de trois* akivaizdžiai parodo šio „meilės trikampio“ baigtį.

Reikšmingas ne tik choreografinis, bei ir režisūrinis baleto audinys, jame dėmesio skiriama net smulkiems bevardžiams personažams, pavyzdžiui, Lizą ir našlę Simon į derliaus nuėmimą vežantiems patarnautojams, kurių vienas nugvelbia ir po skvernu pasikiša piknikui skirtos duonos kepalėlį.

Pirmame veiksme nemažai į veiksmą integruotų choreografinių epizodų, o antrasis daugiausia paremtas vaidybinėmis scenomis. Čia svarbus rekvizito elementas – raktas, tampantis Lizos saugojimo simboliu. Komizmo kupina verpimo scena, kai Liza apvynioja siūlu Simon kaklą ir vos jos nepasmaugia, arba tariamos musės gaudymo epizodas, Lizai stengiantis nuslėpti, kad ji mėgino nugvelbti raktą iš užsnūdusios motinos. Pantomimos gestai aiškiai skaitomi ir ne tik referuoja į senovinių baletų stilizuotą vaidybą, bet ir švelniai ją pašiepia: svajodama apie vestuves, Liza susidrovėjusi įsivaizduoja išsipūtusį pilvą ir ant rankos pirštų suskaičiuoja tris norimus vaikus, o netikėtai iš javų kupetų pasirodęs Kolenas aiškiai rodo, kad tiek vaikų jam bus negana.

Spektaklyje naudojami ir romantizmo teatrui būdingi specialieji efektai – pirmo veiksmo pabaigoje sceną nutvieskia projekciniai žaibai, kuriuos, pasirodžius Lizai ir Kolenui, trumpam sutramdo laimingą pabaigą pranašaujanti vaivorykštė; netrukus dangus vėl apsiniaukia, o Alenas, audros nešamas, pakyla į viršų raitas ant savo raudono skėčio.

Premjerinius spektaklius šoko dvi pagrindinių solistų sudėtys: Sabīne Strokša ir Filipas Fedulovas bei Jūlija Brauere ir Darius Florianas Catana. Kadangi tiek režisūrinis, tiek choreografinis, tiek vaidybinis baleto audinys gana griežtas, buvo malonu matyti šokėjų gebėjimą prisitaikyti prie Ashtono nustatytų žaidimo taisyklių, tačiau kurti gyvus, neschematiškus vaidmenis, įveikiant ir techninius sunkumus – sukinius, šuolių kombinacijas, duetinius pakėlimus. Našlės Simon vaidmenų atlikėjai – Antonas Freimanas ir Andris Pudānas – pastebimai skirtingi. Freimanas dinamiškesnis, jo vaidyba labiau groteskiška, judesiai platesni, o Pudānas – santūresnis, labiau niuansuotos plastikos, tačiau abu jie organiškai įsijungė į bendrą spektaklio estetinę sistemą. Aleno vaidmenį abiejuose spektakliuose sklandžiai ir gyvai atliko Aleksandras Osadčijus.

Spektaklio scenografas ir kostiumų dailininkas Osbertas Lancasteris (1908–1986) – garsus piešėjas ir architektūros istorikas – sukūrė ne vieną scenovaizdį Karališkojo baleto ir kitų Londono teatrų scenose. „Tuščio atsargumo“ uždanga vaizduoja idiliškąkaimo peizažą, pridengtą raudonų klosčių; viršuje užrašytas baleto pavadinimas, kairėje – nuogakrūtės javų pėdą laikančios derlingumo deivės Cereros skulptūra; pieštines iliustracijas primena ir stilizuoti tikroviški pirmo veiksmo scenovaizdžiai, antrajame vaizduojamas našlės Simon būstas, kurio sienas puošia ne tik žmonių, bet ir gyvūnų atvaizdai – dar vienas šypsnis žvelgiant į spektaklio temą bei pagrindinių veikėjų rūpesčius.

Stebint spektaklį susidarė įspūdis, kad scenovaizdžiai skirtingai sugeria šviesą; pasiteiravus paaiškėjo, kad didžiosios uždangos – tapytos, o smulkesni elementai – spausdinti. Esminio poveikio spektaklio visumai tai neturėjo, tačiau dar kartą teko pagalvoti apie naujųjų technologijų privalumus ir trūkumus, kuriant sąlyginę senovinio teatro tikrovę.

Atkelta iš 4 psl.

cukinijų, tuo mažiau vienatvės. Cukinija – vienatvės matas. Jei nulis cukinijų – pati didžiausia vienatvė. Arba dar galima jomis matuoti ir laimę. Kuo daugiau cukinijų – tuo daugiau laimės.“

Hercas – visų mylėtas ir geistas vyriškis, kurį taikliai įkūnija Liubomiras Laucevičius. Vos tik „prisikelia“ iš numirusiųjų, vos tik įžengia į salę, nustemba sužinojęs, kad laidojamas būtent jis. Cukinijų tema nesibaigia: jis atvežė jų pilną bagažinę. Gal jaunystės bičiulės neturi? Cukinijos atveria gražiausią – meilės – sceną. Lig jų apie gyvenimą, senatvę, mirtį buvo kalbama itin atvirai, tačiau meilės erdvė – sakrali. Ji palikta šmaikščiajai Onaitytės Almai. Pradžioje ši moteris visoms rasdavo ką atšauti, bet pasirodžius Laucevičiaus Hercui paaiškėja jos ūmaus charakterio priežastis. Pasirodo, Alma vienintelė tikrai gedėjo bičiulio Herco, vienintelė nedeklaravo savo jausmų... Prarastos meilės akivaizdoje ji norėjo tiesiog nebebūti. Bet, kaip ir pridera gerai dramaturgijai, pasikeičia ir ji: nekęsdama cukinijų, staiga vienos užsinori. Almos tekstas nekinta, meilės jausmą Onaitytė suvaidina tiesiog išskaidydama sakinius, žodžius. Ji nieko netaria įprastai, jos vaidmens logika užburianti, įtraukianti. Mes siekiame ją atpažinti. Mums lengva patikėti mylinčia moterimi, kuri laukia, kol mylimas žmogus sutaisys jos radiją. Tik tuomet ji galės patikėti, kad vienatvė – tai jos pasirinkimas.

Paslaptingiausias Nepažįstamosios vaidmuo atiteko aktorei Lili Stepankaitei. Jis pats mažiausias ir tyliausias, tačiau sukurtas jautriai, nesoluojant. Draugės tarsi neprieštarauja Nepažįstamosios intervencijai į jų susibūrimo vietą, bendrauja, lyg jos nepastebėdamos, kol išaiškėja, kad būtent Nepažįstamoji nesuklydo, ateidama į savo pusseserės šermenų salę. Nors ir tyliai, Steponkaitė taikliai suvaidino keisčiausią dramos moterį, atsinešančią ir giminaitės portretą – Monos Lizos atvaizdą.

Režisierius Špilevojus šią pjesę perskaitė paprastai, kurdamas režisūriniu požiūriu tradicines scenas, tačiau neužgožė aktorių, o juos išryškino, paliko erdvės, reikalingos improvizacijoms. Šiam spektakliui to pakako. Špilevojus viską apskaičiavo: jeigu Almai trečia nakties – sunkiausias paros metas, tai režisierius ir visą spektaklį pabaigia elektroniniame laikrodyje rodydamas, kad atėjo krizės valanda. Ir tai jaudina, nes bemiegės naktys – dažno žmogaus išbandymų laikas.

Scenografijos ir kostiumų dailininkė Ugnė Tamuliūnaitė taip pat paprasta: „Rūtos“ salę ji dar labiau paailgino, pastatydama sienelę su nišomis, prieš jas – juodas kėdes... Kai Alma sako, jog langų nėra dėl to, kad mus pratina prie tamsos, pagalvoji, kad ir teatro scenoje langų niekada nebūna. Visi spektakliai mus pratina prie tos pačios – amžinosios tamsos.

Kompozitorius Paulius Trijonis sukūrė fantasmagoriniam spektakliui pritinkančią muziką. Kartais atrodė, kad ji – lyg iš kito spektaklio, bet gal režisierius siekė kontrastingų garsų, norėdamas išgirsti paradoksaliai kitas natas nei tos, kuriomis kalbėjo dramaturgė ir kurias perteikė aktoriai. Muzika ne iliustravo, ne komentavo, o savarankiškai kūrė paralelinio pasaulio atmosferą.

Spektaklyje daug paradoksalių frazių, kurios jautriai prilimpa prie žiūrovų. Kai kūrinyje bandoma patarti pradėti naują gyvenimą, tuoj pat prisimeni vienos iš veikėjų žodžius: „Man ir seno per akis.“ Spektaklis ragina neprisijaukinti tamsos, primena, kad senatvė, pagal „suknistus poetus“, – „rudenėlio derliaus šventė“.

Teatrinė kalba skatina suvokti praeitį

Pokalbis su aktore Rugile Latvėnaite

Ignas Zalieckas

Aktorė Rugilė Latvėnaitė sukūrė vaidmenis tokiuose spektakliuose kaip „Gyvenimas dar prieš akis“ (rež. Kirilas Glušajevas, Klaipėdos jaunimo teatras (KJT), 2023), „Žemaitėjė“ (rež. Darius Rabašauskas, KJT, 2023), „Mimozos ir sirenos“ (KJT, 2022), „Miškelis“ (rež. Valentinas Masalskis, KJT, 2022), „Įstrigę“ (rež. Árpádas Schillingas, KJT, 2021), „Jūrinės šviesos“ (rež. Jonas Tertelis, KJT, 2020), „Motina“ (rež. Rabašauskas, KJT, 2019), „Graži ir ta galinga“ (KJT, 2018), „Autonomija“ (Schillingas, Jaunimo teatras, 2018) ir kt.

Rugilė Latvėnaitė spektaklyje-koncerte „Graži ir ta galinga“ E. Sabaliauskaitės nuotr.

Kaip aktorė ir muzikantė esate sukūrusi įvairių darbų. Kas lemia jūsų kūrybinį procesą ir įkvepia meninę kelionę?

Didžiausias įkvėpimo šaltinis – kiti žmonės ir įsimylėjimas. Toks, kai nematai nieko kito, tik tą vienintelį žmogų, – tai gali būti mylimasis, mokytojas, autoritetas ar tiesiog gražus asmuo gatvėje. Taip pat inspiruoja kolegų kūryba. Mūsų sritis tokia plati – tiek gerų aktorių, režisierių, spektaklių, performansų, uždegančių kūrybinę ugnį. Pavyzdžiui, kaip mūsų projekte „Graži ir ta galinga“ atsirado instrumentas, kuriuo groju? Avinjono teatro festivalyje pamačiau aktorę, muzikuojančią būgnais, ir užburta pasirodymo pati puoliau mokytis įvaldyti šį instrumentą. Prie įkvėpimo šaltinių prisideda ir jaunimas – mano studentai, neleidžiantys atsipalaiduoti, užsilaikyti vienoje vietoje: jie duoda spyrį, kuris ne visada patogus sudėtingame kūrėjo kelyje.

Kaip gyvenimas Klaipėdoje veikia jūsų meninę perspektyvą ir kūrybos temas?

Visų pirma, nesu klaipėdietė – atvykau iš Šiaulių, prieš tai gyvenau Vilniuje. Prireikė laiko, kol prisijaukinau Klaipėdą. Vis dėlto čia visur ošia – mieste, prie jūros, galvoje, būtent prie to teko prisitaikyti, o ir erdvės labai daug, joje gali pasiklysti. Erdvė diktuoja vienatvę. Nuo pat pradžių Klaipėdoje jaučiuosi vieniša, bet tai suteikia ir galimybių. Negalėčiau gyventi tokiu tempu kaip Vilniaus kūrėjai, nežinočiau, kaip susikoncentruoti. Klaipėdoje su kolegomis užsidarome juodoje dėžutėje ir to pakanka. Ši galimybė susitelkti labai padeda – įsikvepi iš kolegų, kartu su jais daliniesi kūryba. O toje vėjo vienatvėje geriau girdi savo vidinį balsą ir supranti, apie ką nori kalbėti scenoje.

Anksčiau kartais savęs klausdavau, ar šis miestas jau provincija, ar mes atitinkame Vilniaus stilių, bet galiausiai supratau, kad tai nėra klausimas, kurį turėčiau kelti meno atžvilgiu. Labiau norėtųsi klausti – kiek provincijos yra mūsų galvose? Tikiu, kad tiek Klaipėdoje, tiek Vilniuje, tiek mažame kaimelyje ar vienkiemyje galima sukurti daug gražių dalykų. Vis dėlto man svarbiausia, kokie kūrėjai yra mano aplinkoje. Man labai pasisekė – tiek teatre, tiek akademijoje, kurioje dėstau, turiu nuostabių, įkvepiančių kolegų, o miestas visus tiesiog sujungia.

Kartu su kolegėmis sukūrėte spektaklį-koncertą „Graži ir ta galinga“, pasakojantį apie garsias Lietuvos istorijos moteris, įrašėte ir spektaklio dainų albumą. Ar galėtumėte pasidalyti, kurios Lietuvos moterys padarė įtaką jūsų kūrybai?

Tai iš tikrųjų yra tema, jau ilgai keliaujanti kartu su manimi. Per ją nenutolstu nuo savo šaknų. Kas yra graži ir galinga? Kokia moteris yra stipri? Tai gali būti ne tik prezidentė, rašytoja ar sportininkė, bet ir mano mama, močiutė, prosenelė. Taip mes tarsi perduodame istoriją ir įtaką, kurią jos paliko kaip kūrėjos, kaip moterys, kaip praeities nešėjos. Viena iš moterų, apie kurias dainuojame, galbūt nėra plačiai žinoma, bet ji yra mūsų narės Vaivos [Kvedaravičiūtės] močiutė. Mes suvokėme, kad ji turi pasakyti tiek pat svarbių dalykų, kiek žymiausios Lietuvos visuomenės atstovės, iš jos galime daug išmokti. Juk tai, kas esame dabar, atsirado iš moterų, kurios buvo prieš mus: mano tapatybė suformuota iš mamos, močiutės, prosenelės – jos pernešė tą gyvybės šaltinį. Ir iš manęs lygiai taip pat ateis nauja gyvybė, su visa praeitimi, kurianti dar kitokį, naują požiūrį į žmogų, visuomenę, kultūrą.

Žinoma, mes daug kalbame apie feminizmą, apie lygias vyrų ir moterų teises – tiksliau, apie teisę būti žmogumi. Mūsų grupės kontekste esame penkios labai skirtingos narės, kurios iš savo požiūrio kampo skatina viena kitą būti galingas ir gražias. Be to, nors ir daug kalbu apie moteris, tai nereiškia, kad vyrai mažiau svarbūs. Mes tik norime, kad visi gyventų laisvai ir laimingai, drąsiai patirtų gyvenimą, nepasiduodami socialiniams standartams. Žemaitė, Barbora, Sofija Kymantaitė-Čiurlionienė yra pavyzdžiai, kaip išeiti už standartoribų. Norime, kad visi galėtų išlikti tikraisiais savimi, nepasiduodami spaudimui prisitaikyti prie netikrų įvaizdžių.

Ar šis kūrinys vis dar tęsiamas?

Su grupės narėmis tikrai tęsime darbą. Greitai išleisime antrą albumą pavadinimu „Mimozos ir Sirenos“, o ateityje bus dar daugiau. Nepaprastai džiaugiamės šiuo visos vasaros procesu kuriant įrašus – subūrėme nuostabią komandą ir rezultatu esame patenkintos. Nekantriai laukiame žiemos, kai pasirodys albumas. Spektaklio „Graži ir ta galinga“ kūrybinis kelias peržengė teatro ribas. Vis dėlto pastarasis visada bus svarbus, nes pirmiausia esame aktorės, o tik po to muzikantės, ir tai, kad esame tokios įvairios, atveria daug ateities perspektyvų teatrinėje ir muzikinėje kelionėje.

Kaip menas padeda atskleisti svarbius istorinius ir kultūrinius pasakojimus, ypač susijusius su moterų patirtimis?

Per teatrinę kalbą žmonės gali artimiau pajusti tam tikras temas, ypač istorines. Taip yra todėl, kad mokykloje pateikiama istorinė medžiaga dažnai būna sausa ir formali. Kurdama tokio pobūdžio darbus visada susimąstau, kaip pasakojimas ir dokumentinė medžiaga bus suprasta žiūrovų. Man didžiausias įvertinimas, kai po spektaklio atėję žmonės sako, kad veiksmas scenoje atspindėjo jų gyvenimą, kad jie liko sujaudinti, susimąstę, prisipildę ar paleidę kažkokį savo sunkumą. Net jei scenoje kalbu apie moterį, kuri gyveno prieš tūkstantį ar penkis šimtus metų iki manęs, vis tiek klausiu: „Ar galiu jaustis taip pat? Ar galiu pabandyti ją suprasti?“ Jei šis klausimas ir jo sprendinys daro įtaką žiūrovui, tada teatrinė kalba yra veiksminga. Jeigu ne, tai kelia liūdesį ir klausimą – kokios kalbos šiuolaikiniam žiūrovui reikia? To pastaruoju metu klausiu savęs dažniausiai – kokio teatro reikia žiūrovui? Jaučiu, kad jis kartais nesupranta arba šiandieninis teatras jam neįdomus. Nesu menininkė, kurianti sau. Man svarbu, kad mūsų darbai išjudintų publiką. Bet vis dėlto kaip sujaudinti žiūrovą, nepametant savęs, savo teatrinių vertybių ir skonio?

Vasarą pristatėme spektaklio apie Žemaitiją premjerą, jame taip pat daug rėmėmės istoriniais šaltiniais. Ieškojome būdų, kaip žmonėms kalbėti apie šį regioną. Tikiu, kad mums tai pavyko – atradome autentišką būdą pasakoti iš jauno žmogaus perspektyvos. Parinkome visiems žinomus įvaizdžius, tarkim, Žemaitijos simbolį mešką. Norėjome, kad žiūrovai atrastų sau artimas temas, atpažintų senolių išmintį, galėtų iš savęs pasijuokti, susimąstytų apie regiono praeitį, dabartį ir ateitį. Taigi sakyčiau, kad teatrinė kalba puikiai atskleidžia istorines temas, skatina suvokti praeitį, kelti jai klausimus ir ieškoti joje atsakymų.

Jūsų naujausias spektaklis – „Gyvenimas dar prieš akis“. Kokį vaidmenį kūrybiniame procese atliko improvizacija?

Tai buvo nauja patirtis. Tik vienas iš visos aktorių komandos narių anksčiau buvo susidūręs su improvizacinio teatro praktika. Šiame spektaklyje nesu užsirašiusi jokio teksto, viskas gimė iš skirtingų improvizacijų. Jau per pirmąją repeticiją turėjome sukurti spektaklio finalą. Atrodė, kad iš vieno sakinio galime sukurti visą etiudą. Tokie principai buvo įdomūs, nes atskleidė mūsų kūrybinį aktorinį spektrą.

Spektaklis pasakoja apie trisdešimtmečius, taigi per jį daug išmokome ir apie save. Istorijos, kurias vaidiname, yra išgalvotos, atsispiriant nuo tikrų pasakojimų. Tai ryškus, sodrių spalvų ir laisvės kupinas kūrinys, juoką jame keičia ašaros ir atvirkščiai. Režisierius Kirilas Glušajevas išplėtė mūsų emocinį pasaulį. Greitai pajutome, kaip galime išreikšti plačią jausmų paletę. Jis mums davė laisvę mūsų pačių apsibrėžtose ribose, tai leido tyrinėti save pačius, rasti emocijas, kurių neįsivaizdavome galintys pasiekti.

Spektaklyje taip pat nagrinėjama mintis, kad dabartinė trisdešimtmečių karta dažnai mėgsta demonstruoti save socialiniuose tinkluose, tačiau sunkiai priima svarbius gyvenimo sprendimus. Kaip jūsų personažo kelionė tai atskleidžia?

Ieva Pakštytė ir Rugilė Latvėnaitė spektaklyje „Žemaitėjė“ M. Penkutės nuotr.

Kūrybinį procesą pradėjome prieš pusantrų metų. Ėmėme interviu iš skirtingo amžiaus žmonių ir kalbėjomės apie šį gyvenimo laikotarpį. Kai iš surinktos medžiagos pradėjome kurti etiudus, supratome, kad trisdešimtmetis – labai įdomus ir įvairus amžius. Jis tarsi bando atskleisti žmogaus tapatybę. Tai laikotarpis, kai gyvenimo kryptis gali būti tiek pat aiški, kiek ir neaiški. Ar žmogus tuo metu jau suaugęs, ar dar ne? Ar pajėgus priimti sudėtingus sprendimus? Dėl šių ir panašių klausimų spektaklyje veikia penki personažai, kiekvienas su savo unikaliais iššūkiais. Viena veikėja – mama, kita – meniškos sielos moteris, prie jų prisideda ir mano vaidinama kiek paaugliško mąstymo trisdešimtmetė. Visi personažai kraštutinai skirtingi, bet juos vienija tai, kaip jie augo, brendo ir kaip bando suprasti bei priimti save. Mes aptariame jų vaikystę, paauglystę, studijų metus ir tai, kas juos formavo tokius, kokie yra dabar. Kalbame apie santykius su tėvais, pirmąsias meilės patirtis, kelionę iš kaimo į miestą. Taigi trisdešimtmetis yra ribinis amžius, tai nurodo ir pavadinimas „Gyvenimas dar prieš akis“ – mes tikimės, kad gyvenimo kelias dar tik prasideda, bet didelis jo etapas jau įveiktas. O spektaklis labai aiškiai atspindi įvairovę.

Kokie kūrybiniai darbai laukia ateityje?

Idėjų ir kūrybos tikrai netrūksta. Ruošiame naują albumą ir dvi premjeras Klaipėdos jaunimo teatre – vieną jų su režisieriumi iš Prancūzijos Didier Girauldonu. Dar neaišku, kurią pjesę statysime ir kokia tiksliai bus trupė, tačiau dirbti su juo tikrai įdomu. Taip pat turime planų kurti su režisieriumi Árpádu Schillingu. Su juo jau esame bendradarbiavę, bet kaskart procesas stebina, nes jis mėgsta vietoje kurti spektaklio dramaturgiją. Šie metai buvo labai intensyvūs, tad atrodo, kad viskas juda pozityvia linkme.

Dėkoju už pokalbį.

Verčiau tegul kas nors lieka

Atkelta iš 1 pl.

ima šokti. Ji turi ne mažiau gyvasties nei rūkyto karšio akys, lygiai kaip ir avokado kauliukas, banano žiedas ar nulinkusios sudžiūvusios rožės (matyt, tyčia nedžiovintos žiedais žemyn).

Augalų mirties ir irimo stadijas Lukio fotografijose galima interpretuoti diskursyviame postantropocentrinio, posthumanistinio mąstymo ir ekologinės mirties sampratos lauke. Augalams, kaip ir gyvūnams, būdinga Rosi Braidotti aprašyta *zoé*, universali gyvybės galia, kuri visada yra kažkas daugiau nei pavienis organizmas ir individualus subjektas. Idėja apie bendrą gyvybės pažeidžiamumą ir gedulas dėl kiekvienos gyvybės neturėtų aplenkti ir augalų. Posthumanistinis požiūris į mirtį pirmenybę teikia ne atskiriems organizmams, o jų sąveikoms, augimo ir nyksmo procesus traktuoja kaip susipynusius reiškinius. Tarp gyvybės ir mirties nėra aiškios ribos. Mirus individualiam organizmui susiformuoja nauja gyvių kolonija, o jo ląstelės įvairių produktų pavidalu tampa kitų organizmų dalimi. Augmenijos pasaulyje riba tarp gyvybės ir mirties dar labiau išplaukusi. Vegetatyvinio dauginimosi geba augalus paverčia daugybiniais, daugialypiais organizmais. Nuskinta šakelė iš pradžių dar būna gyva, galėtų išleisti šaknis ar būti įskiepyta, bet sudžiūvusi arba sušalusi – jau nebe. Tačiau sunku tiksliai sužinoti, kada ir ar tikrai augalas miršta, nes tariamai nudžiūvęs kartais staiga išleidžia naują lapą.

Kolektyvinei cikliškai gyvybės ir mirties sampratai gerai atstovauja kompostas – trąšus, pilnas mikroorganizmų augalinės kilmės atliekų pūdinys, kurio paskirtis – skatinti naujų augalų augimą. Kompostas, veiksminga substancija ir ekologijos strategijų pavyzdys, jau kurį laiką yra ir kultūros strategijų, daugiakultūrio ir tarprūšinio bendrabūvio modelis. Meno diskurse ši sąvoka paplito kaip apropriacijos metafora, kurią galima palyginti su barokine „puokšte“ ir „medumi“ – montažinio tipo objektų, vaizdinių motyvų ar žodžių kompoziciją (dėlionę) ir vientisą jų lydinį apibūdinančiais tropais. Kompostas ir kompozicija – tos pačios etimologinės kilmės. Neseniai kultūroje dominavę informacijos atrankos ir komponavimo principai, nulemti naujųjų medijų ir jų operacinių sistemų, šiandien gamtos reiškinių pavyzdžiu perauga į simpoezę ir kompostą.

Garsi posthumanistinio mąstymo atstovė Donna J. Haraway save vadina kompostininke, *chtuluceno* čiuptuvinių įpainiota į *čiuopiantį mąstymą*[1]. Jos aprašytoje naujoje eroje žmonės Žemėje gyvuoja „vienoje komposto krūvoje“ su gausiu gyvių spiečiumi, išmirusiomis rūšimis, kai kuriomis (bet ne visomis!) pramanytomis, mitinėmis ir folklorinėmis būtybėmis. Simpoetinis darbas ir žaidimas, tapsmo kartu praktikos – tai vienintelis būdas atnaujinti Žemės bioįvairovės galias. Pasak Haraway, mums visiems reikia kultivuoti *atsako ir atsakomybės galią*, o tai taip pat reiškia rinktis tam tikrus, ir ne bet kokius, pasaulius, prisidėti kompostuojant juos tarpusavyje, kartu su kitais iš gabalėlių kurti bendrą, visiems gyventi ir mirti tinkamą pasaulį.

Lukys aifonu fotografuoja maisto atliekas, prieš mesdamas jas į komposto dėžę („Kompostas“, 2022–2023). Vizuali skaitmeninių fotografijų serijos estetika – lyg replika universaliai komposto programai. Citrusų žievės, salotų lapai, cukinijų ir paprikų nuopjovos švyti ryškiomis spalvomis, rausvi svogūnų lukštai liepsnoja be ugnies. Kai kas jau apsitraukę pelėsio voratinkliu, bet nuotraukose nėra musių, nė menkiausios drozofilos (gyvūnus, regis, Lukys fotografuoja tik nebegyvus). Augalinės atliekos, atsitiktinai sukritusios ir užfiksuotos dėlionės fazėje, primena gėlių puokštes. Tikrovėje šių kompozicijų tikrai jau nebėra, bet jos buvo ir, pasitarnavusios fotografijos ir visos kultūros metadiskursui, dar turėjo prasmingą materialią ateitį.

Neorganiniai objektai Lukio fotografijose kartais taip pat turi likimą lemties, o ne vien atkaklios erozinės egzistencijos prasme. Negyvi dalykai taip pat pilni gyvasties, veikmės ir dar gabesni metapasakojimams. Senos sovietinės fotografinės medžiagos likučiai praverčia atliekoms fotografuoti („Pabaiga #“). Šio amžiaus pradžioje įamžinęs ištrupėjusius Užupio šaligatvius, Lukys atspaudė seriją nuotraukų ant nurūgštinto rankų darbo popieriaus ir sudėjo atspaudus į aliuminio dėžutes – „panašiai kaip laikomi mirę drugiai“ („Šaligatvis“). Šiemet fotografuoja kartondėžės nykimo fazes, stebi, kaip ją paveikia lietus, šaltis ar vėjas („Kartondėžė. Eksperimentas su išmestina pakuote“). Dėžės nyksmas kartu yra jos tapsmas. Ji tampa foteliu ar net nuo šalčio susigūžusiu benamiu. Iš tiesų netampa, o tik akimirką supanašėja. Svarbus tik jos kaitos procesas, potencialumas niekio akivaizdoje.

Kokia prasmė fotografuoti trūnijančią kartondėžę, stebėti jos likimą? Kodėl pasyvumo ir entropijos apraiškos tampa įdomios? Atsakymą galėtų pasiūlyti italų filosofas, ryškiausias naujojo realizmo krypties atstovas Maurizio Ferraris, išplėtojęs histerezės sąvoką. Pasak jo, tai egzistuoja ir individų sąmonės vidujybėje, ir socialinėje išorybėje, ir gamtoje bei jos objektuose. Ferrariso mąstymo perspektyvoje būtis ir pažinimas yra histerezės rezultatai. Ši sąvoka / reiškinys esąs „pamatinis metafizinis principas“, būdingas visuomenei, gamtai ir technologijoms, neišskiriamai sujungiantis materiją, socialinį pasaulį ir mentalinę visatą, griaunantis perskyras tarp daiktų ir žodžių, tarp gamtos ir kultūros. Histerezė žymi aplinkybę, kad padariniai pergyvena priežastis, ir pamatine prasme reiškia, jog „pasaulio konstruktyvą sudarančios sąvokos (egzistavimas, tikslas, priežastingumas, tiesa, veiksmas) tiek ontologiškai, tiek epistemologiškai kyla iš ontologinės materijos ir atminties tarpusavio priklausomybės“. Ferraris histerezę sieja su spekuliatyviąja visatos kilmės hipoteze, pagal kurią „visata yra pirminės ir be galo koncentruotos masės, kuri tuo metu buvo materija ir atmintis, plėtros rezultatas“. Be materijos nėra atminties, nes atminčiai reikalinga fizinė terpė, o be atminties nėra materijos, nes išsilaikydama laike materija reikalinga ją apibrėžiančio įrašymo. Materija – tai „praeities įvykių archyvas“, poveikio be priežasties išlikimas sukelia daug pasekmių. Poveikis dažniausiai būna trumpalaikis, o pėdsakas išlieka nepriklausomai nuo priežasties, tad yra aktyvus. Pasak Ferrariso, vienintelis dalykas, kurio reikia, kad kažkas būtų, vyktų gamtoje ar visuomenėje, – tai įrašymas, esminis histerezės darbas, ir jis privalomas, nes kitaip „pasaulis būtų amžinoje pradžioje, momentinis švytėjimas be darnos ir be pasekmių“[2].

Ir užfiksuotos objektų nyksmo fazės, ir pati fotografija galėtų priklausyti savirefleksyviam histerezės metadiskursui. Histerezės sąvokos kontekste netikėtai randasi (geo)politinė Lukio fotografijų prasmė. Jo fotografijos tarsi byloja, kad geriau, kai lieka kas nors neaiškaus, negu kai nieko nelieka, kad verčiau viskas nyktų ir dūlėtų, pūtų ir fermentuotųsi lėtai ir tolygiai, nei būtų ištaškyta ir nušluota be pėdsakų sprogimo bangos, ir kad lėta, o ne ūmi histerezė šiandien, deja, tampa prabanga.

Alvydas Lukys, „Balandis“. 2021 m.

Alvydas Lukys, iš serijos „Kalendorius“. 2019–2020 m.

Alvydas Lukys, „Banano žiedas“. 2018 m.

Paroda veikia iki gruodžio 15 d.
Galerija „Akademija“ (Pilies g. 44, Vilnius)

---

[1] Donna J. Haraway, *Staying with the Trouble*, Durham/London: Duke University Press, 2016.

[2] Maurizio Ferraris, Tinklo metafizika, *Apie tikrovę*, sudarė Kristupas Sabolius, Vilnius: Lapas, 2021, 96–105.

Nuovargio gydymas

Konceptualizmas Igorio ir Svetlanos Kopystiansky parodoje

Karolina Kupstaitė

Šiais laikais kalbant apie konceptualizmą iškyla daug komplikuotų sąvokų ir jų junginių, kurie nutolina stebėtoją nuo šios meno rūšies esmės. Į meno kalbą įtraukiami mokslo terminai, tuo siekiama išaukštinti kūrinį ar jo autorių, pabrėžiant menininko suvaidintą išprusimą. Dažnai menininkai imasi sizifinių užduočių, savo menu bandydami išspręsti klimato, karų ir pasaulinės nelygybės problemas. Šių galvosūkių kombinacija apsvaigina stebėtoją įvairiomis panikomis, nesiūlant išeities. Gyvenant XXI a. menas nebesuteikia jokio komforto. Jo užduotis per amžius pakito nuo gamtos kartojimo iki žmogaus pasąmonės graužaties.

Gal skaitant šį pasisakymą susidarytų nuomonė, kad iš šiuolaikinio meno nesitikiu nieko gero, tačiau tai negalėtų būti toliau nuo tiesos. Priešingai. Atradusi kūrinį ar parodą, kuri sugeba mane nuraminti ir supaprastinti aplinkinį pasaulį, be galo mėgaujuosi galimybe susidurti su tokia retenybe. O jeigu šis reginys, atmetus visas komplikuotas pompastikas, dar ir nenuobodus, tai galima vadinti stebuklu.

Šiuo metu Radvilų rūmų dailės muziejuje eksponuojama Igorio ir Svetlanos Kopystiansky paroda – tarsi oazė nuolat šurmuliuojančiame (ir net tylos minutę statika spengiančiame) Vilniuje. Parodoje eksponuojami poros individualūs darbai bei videokūriniai, kuriuos jie atliko kartu. Igoris ir Svetlana Kopystiansky geriausiai žinomi kaip konceptualaus meno kūrėjai, XX a. 10-ajame dešimtmetyje išpopuliarėję JAV avangardinio meno aplinkoje. Igoris Kopystiansky užaugo Ukrainoje, o Svetlana – Rusijoje, tačiau didžios sėkmės abu sulaukė tik persikraustę į Vakarus, 1988 m. atlaisvėjus sovietiniam režimui.

Pirmas dalykas, maloniai nustebinantis atėjus į parodą, – paprastumas. Iškabinti ant sienų ir po stiklu glūdintys Svetlanos Kopystiansky darbai pasako viską ir tuo pačiu metu nieko. Jų kalba nebyli, bet mintys aiškios. Čia tyliai grumiasi dvi priešingybės – linija ir jos nebuvimas. Linijos sudaro visa, ką matome ir patiriame šiame komplikuotame, formulių ir jų paklaidų sudarytame pasaulyje. Svetlana Kopystiansky redukuoja šias formules, kol lieka tik linija – viską pasakanti ir gerai pažįstama. Dvimatėje plokštumoje visata tampa paprasta: kur linija – ten prasmė, o kur jos nėra – ten ir prasmės arba nėra, arba ją reikia sukurti pačiam. Dailininkės tikslas – provokuoti meną ir paguosti stebėtoją. Menas kartoja realybę – visa tai tik linijos, jų sukonstruotos formos arba linijų nebuvimas. Visa kita – ne menininko darbas įvardinti. Stebėtojas gali kurti savas interpretacijas arba priimti, kas jam duota, – apnuogintą tiesą. Šis nuoširdumas provokuoja meną, nes XXI a. konceptualizmo standartai deda lygybės ženklą tarp komplikuoto meno ir gero meno. Konceptualus dailininkas pristatomas išminčiumi ar net dievu, žinančiu visas pasaulio paslaptis, bet pasyviai stebinčiu bejėgius žemės klajūnus. Svetlanos Kopystiansky linijos kviečia stebėtoją pažinti šias egzistencijos paslaptis ir leidžia tapti prasmės kūrėju. Dailininkės intencija – supažindinti stebėtoją su realybės paprastumu, kuris šiais laikais sunkiai apčiuopiamas.

Igorio Kopystiansky darbai taip pat kalba linijų terminais, tačiau jo kūriniuose akcentuojama ne pati linija, bet jos gebėjimas kisti. Jo rinkinys „Konstrukcija“ (1979) vaizduoja į degtukus panašių linijų statinį, kuris su kiekvienu kadru griūva. Argumentuoti, kad tai degtukai ir kad konstrukcija tikrai griūva, – negaliu. Linijų formas ir judesius galima interpretuoti skirtingai, tą ir skatina dailininkas. Gal šios linijos ne degtukai, o molekulės, kurios, veikiamos gravitacinės traukos, sudaro jungtis priešingais poliais ir taip susiformuoja (o ne griūva) statinys. Vienintelė informacija, kuri mums suteikiama apie kūrinį, yra jo pavadinimas, todėl žinome, kad konstrukcijos egzistavimas neginčytinas. Linijų judesių interpretavimo galimybės begalinės, todėl šis kūrinys nekelia nerimo ar abejonių (juk visos interpretacijos teisingos). Tai, kas pastatyta, – sugrius, o tai, kas sugriuvo, – bus atstatyta. Ši mintis nuramina stebėtoją, primindama, kad nėra nieko amžino. Na, žinoma, išskyrus liniją. Visa kita kinta, kintame ir mes. Kūrinys per amžius liks toks pat, tačiau mūsų suvokimas ir interpretacija gali persiformuoti – tai įrodo dailininkų vaizduojamos linijos absoliutą.

Igorio ir Svetlanos Kopystiansky videokūriniuose liniją pakeičia momento tema. Menininkai bando įrodyti, kad dabartinis momentas – kolizija tarp prieš tai buvusio ir tuojau ateisiančio momento. Principas panašus kaip su linijomis. Kūrinyje „Paukščiai“ (2008) menininkai paima viena sceną, ant kurios projektuoja jos atvirkščią dublikatą taip, kad scenos susiduria viduryje ir toliau tęsiasi iki galo arba pradžios. Žiūrėdamas videokūrinį stebėtojas laukia kulminacijos, įvykstančios scenų susidūrimo momentu. Stebėtojas tampa kūrinio režisieriumi, gebančiu numatyti, kas įvyks toliau ekrane. Scenos dublikatas kamuoja nuo pradžios iki galo judantį veiksmą. Ateitis pranašauja praeitį, o praeitis vaidenasi ateityje. Menininkai stengiasi sužadinti stebėtojo atmintį bei intuiciją ir priversti atkreipti dėmesį į bėgančio momento esmę. Momente, kaip ir linijoje, slypi prasmė – praeities ir ateities. Momentas sudarytas iš judančių linijų, kurių formų kombinacijos begalinės. Žmogaus gebėjimas nujausti momentą ir jo pasekmes kyla iš linijų ir jų formulių atpažinimo, atsirandančio iš aplinkinio pasaulio, žmonių ir meno stebėjimo. Visa, ko žmogui reikia norint suvokti pasaulį, jau yra jo žinioje, todėl menininkai naudoja *ready made* ir linijas kaip įrankius išmokyti stebėtoją įžvelgti amžinus dėsnius ir egzistencijos paprastumą.

Igorio ir Svetlanos Kopystiansky ekspozicijos fragmentas

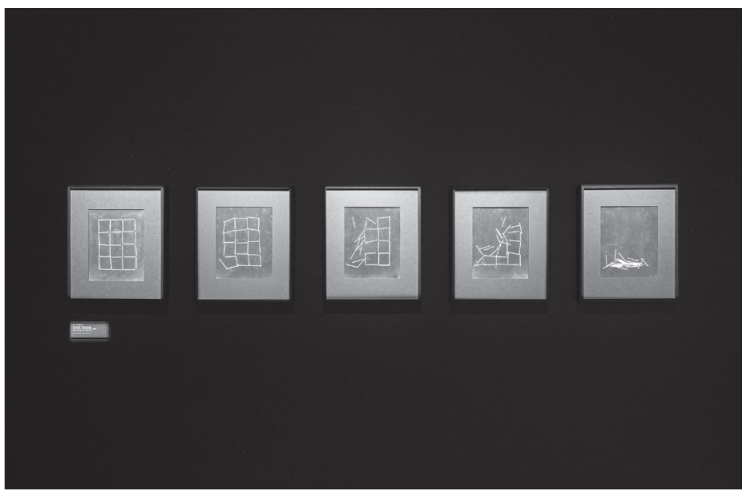

Igoris Kopystiansky, „Konstrukcija“ G. Grigėnaitės nuotraukos

Igorio ir Svetlanos Kopystiansky gebėjimas supaprastinti konceptualų meną į žmogui atpažįstamus vaizdinius ir idėjas suteikia vilties, kad ateityje menas taps prieinamesniu meno edukacijos įrankiu platesnei publikai.

Įspūdžius aprašydama girdžiu pro atvirą langą gatvės šurmulį ir su ilgesiu svajoju sugrįžti į Kopystianskių parodą, kur laukia poilsis nuo kasdienių triukšmų...

Paroda veikia iki 2024 m. vasario 29 d.
Radvilų rūmų dailės muziejus
(Vilniaus g. 24, Vilnius)

Kasdien

Lino Leono Katino paroda „Arbatos ceremonija“ galerijoje „Aidas“

Tautvydas Petrauskas

Planuodamas aplankyti šią parodą, mintimis perbėgau prieš keletą metų Nacionalinėje dailės galerijoje Jolantos Marcišauskytės-Jurašienės kuruotą (mano galva, puikią) Lino Katino retrospektyvą ir bandžiau prisiminti, ar joje buvo eksponuojami kūriniai, sukurti pasitelkus arbatos arba kavos tirščius. Prisiminti nepavyko, bet tos parodos dokumentacija šiuo atveju labai pagelbėjo. Taigi, retrospektyvoje tokių kūrinių buvo, bet turbūt dėl ten eksponuotų kūrinių gausos „arbatiniai“ darbai tąkart man į atmintį neįsiliejo. Būtent todėl ir nusistebėjau sužinojęs apie „Aido“ galerijoje vykstančią nedidelę Katino parodą, kurioje – ne tradicinė (kad ir kaip toks žodis netinka jo kūrybai) tapyba aliejumi ant drobės, bet darbai, sukurti naudojant arbatos ir kavos tirščius.

Kita vertus, nieko pernelyg stebėtino, juk jei tektų išrinkti labiausiai į eksperimentiškumą linkusius Lietuvos tapytojus, Katinas neabejotinai atsidurtų tokiame sąraše. Parodoje – tarsi akvarele sukurti ir katiniškai (t.y. beveik, bet ne visai) abstraktūs darbai. Daugumos jų paviršiuje kažkada plūduriavusios, o dabar jau sustingusios arbatžolės darbams suteikia įvairių sepijos atspalvių. Kūrinių abstraktumą čia galima traktuoti kaip tų arbatžolių keliavimą iš Pietryčių Azijos plantacijų į Katino dirbtuves – pradžios ir pabaigos taškai tarsi aiškūs, kai vidurinė dalis nežinoma, galima numanyti tik abstrakčiai.

Šioje galerijoje rengti parodas tikrai nėra paprasta, nes ji yra pastate, kuriame taip pat įsikūrę įvairiausi biurai biureliai, o „Aido“ parodų erdvė, galima sakyti, – pastato hole, todėl čia nuolat vis kas nors paskubomis praeina. Tai sukuria įspūdį, kad paroda surengta ir niekam, ir kartu visiems priklausančioje pereinamojoje patalpoje, tarsi koridoriuje ar laiptinėje su čia lyg „tarp kitko“ ant sienų kabančiais darbais. Šitoks erdvės padiktuotas įspūdis eksponuojamus darbus šiek tiek subanalina ir prieštarauja tam, apie ką savo kūriniais siekia kalbėti Katinas: apie tarpkultūriškumą,

Nukelta į 9 psl.

Lino Leono Katino parodos „Arbatos ceremonija“ fragmentas T. Petrausko nuotr.

Mes – kaip tvarumo forma

Janinos Sabaliauskaitės fotografijų paroda „Pasitikėjimas“ galerijoje „Drifts“

Monika Krikštopaitytė

Dar 2021-aisiais Nidoje, tarptautiniame fotografų simpoziume, tarp žiūrovų pastebėjau įdėmų, drąsų ir komunikuojantį Janinos Sabaliauskaitės žvilgsnį, laikyseną – ji džiugiai skleidė savo tapatybę: apsikabinusi draugę, abi apsirengusios *dyke* tapatybei būdingu stiliumi, kurį vėliau atpažinsiu Vilniaus miesto „JCDecaux“ lauko reklamos stenduose (dešimtyje miesto stotelių šį birželį, kurta su Ieva Kotryna Ski), skaitysiu Agnės Narušytės tekstą apie Janinos ir Rimaldo Vikšraičio parodą Sanderlande, Didžiojoje Britanijoje (7md, Nr. 32 (1439), 2022). Na pagaliau, pagalvosiu, įvairesnės žmogiškosios tapatybės skleidžiasi sklandžiai, plačiau ir natūraliai paprastai. Tapo kažkaip erdviau kvėpuoti. Nudžiugau, kad šiais metais Nidos fotografų simpoziumo programoje bus ir Sabaliauskaitės pranešimas. Jis ir buvo vienas įsimintiniausių, ne tik dėl galingo turinio, bet ir dėl jos balso visomis prasmėmis.

Janinos balsą (lyg sutartinė sujungiantį ir daugiau LGBTQ+ bendruomenės balsų) kaip vedlį tebegirdžiu savo mintyse. Jis jaudina tvirtumu ir pažeidžiamumu, kylančiu iš atvirumo, nuoširdumo vienu metu. Tokia ir jos fotografija: talpi istorijų, atidumo, siekio megzti ir palaikyti ryšius.

Apie parodą, dabar veikiančią dar apynaujėje, gaiviais vėjais dvelkiančioje galerijoje „Drifts“, Janina pasakoja labai dažnai vartodama įvardį „mes“: „Mes galvojome, kur norėtų fotografuotis, mes kartu išrinkome nuotrauką, mes tarėmės.“ Prie kiekvieno eksponuojamo kadro sustoja ir pasakoja apie žmones: „Jie subūrė trans žmonių asociaciją „Trans Autonomija“, ji – Phyllis Christopher, buvusi žurnalo „On Our Backs“ fotoredaktorė, kuri man parodė labai

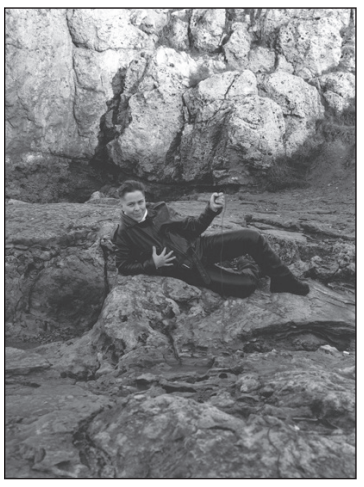

Janina Sabaliauskaitė, „Autoportretas. Pietų Šyldsas, JK“. 2023 m.

daug svarbių tekstų, čia – mano draugai, čia – pora, kuri atsišaukė į mano skelbimą, kad noriu fotografuoti meilę. Joms susituokti nepavyko, bet sąjungą atšventė savo ritualu.“ Pirmoje salėje – autorės draugai ir įkvėpėjai. Jie remiasi vienas į kitą, stiprina vienas kitą, būna kaip tvarus vienas kito palaikymo tinklas, nes puikiai žino, koks jausmas yra iškristi iš susiaurinto konteksto.

Galima pavydėti. Paradoksas – mes, tie, kurie nenustumiami į keistą skyrelį nulydint tildančiu žvilgsniu ar gėdingu prezidento pareiškimu apie žmones, kurių nesugeba suprasti, mažiau rūpinamės bendrystės saugojimu. Bet save labiau noriu suvokti kaip to „mes“ dalį, kuri gali būti atrama ir pastiprinimas kiekvienam geros valios žmogui, gyvybinės ir kūrybinės jėgos puoselėtojui / -ai, net jei kritikuosiu (darbas toks).

Bendruomenės svarbą, kaip Janinos Sabaliauskaitės kūrybos struktūrą, puikiai įžodina parodos kuratorė Laima Kreivytė: „J. Sabaliauskaitės „Pasitikėjimas“ nėra tik fotografijų paroda – tai ir saugios erdvės kūrimas. Menininkė ne fiksuoja, dokumentuoja, o veikiau inicijuoja ir steigia, įsiklauso ir atskleidžia sau artimus žmones. Ji pati yra viena iš bendruomenę kuriančių narių, užrašančių tos bendruomenės gyvenimą šviesa ir šešėliais. Janinos fotografijos – ne atvaizdai, o buvimo forma, žmogaus ir žemės kūniškas bendrabūvis. Jose gyvena mylimi ir paliekami, plakami ir godojami kūnai.“

Taip, kitos dvi parodos dalys yra apie kūną ir seksualumą. Čia daliai žmonių būna kiek neramiau. Atsivėrimas temai komplikuojasi ne tik dėl to, kad intymumas yra subtilus, jautrus, kai kuriuos žmones (dėl įvairių asmeninių ir kultūrinių traumų) gąsdinantis dalykas, bet ir dėl dviejų priešingų, it du žirgai skuodžiančių į skirtingas

Janina Sabaliauskaitė, „Luiza & Justina. Rudamina, LT“. 2023 m.

puses, poreikių, aktualių LGBTQ+ bendruomenei. Pirmasis – politinis – siekis, kad *queer* žmonės būtų traktuojami kaip visiškai lygiaverčiai visomis teisinėmis prasmėmis šalies piliečiai, t.y. reikia, kad daugiau būtų kalbama apie prigimtines teises, o ne rakinėjamos asmeninės kūno baimės. Pilietinėje erdvėje yra įprasta deseksualizuota tonacija, tačiau ši marga žmonių grupė apibrėžiama per pasirinkimus, susijusius su seksualumu.

Antrasis kaip oras svarbus poreikis – pažinti kūnus, stereotipais užtamsintą seksualumą, viską, kas buvo suslėgta ir atmesta tarsi visuomenės brokas. Pasirodo, kad tikrų žmonių, tikrų kūnų, tikrų gyvenimo istorijų, patirčių gyvybingumas (be jokių abejonių, stipriai nutolstantis nuo pornografijos rinkos) pilnas kūrybos, poezijos, gamtos ir kultūros, tylus ir veržlus, paprastas ir sudėtingas, stipriai susijęs su atradimais ir išradimais, o tai savo gelmėje susipynę ir su meno prigimtimi. Tad viena parodos salė tarsi atsiliepia į visuomenės galimybę matyti šią bendruomenę, tokius pat paprastus ir nepaprastus žmones kaip mes, tapatintis su jais, o antroje salėje ir tarpinėje tarp jų atskleidžiama daugiau intymumo, atviriau pasakojama apie patirtis, kurios atrodo labiau jaukios nei bauginančios.

Dabar jau laikas grįžti prie Janinos. Be to, kad menininkė labai atsakingai, jautriai ir tvirtai siejasi su savo bendruomene, trokšta tarsi atskirtų normatyvaus ir nenormatyvaus pasaulių interakcijos, sruvenimo tarp jų, dalinimosi ir visa tai inicijuoja, ji tai daro labai talentingai. Mylimosios kūnas virsta peizažu, kur estetinius pojūčius veikia ir odos, ir fotopopieriaus paviršius, o uolos transformuojasi į masinančius kūnus, kai žemė suprantama ne kaip žemė motina, o kaip žemė mylimoji. Janina kalbėdama apie kūrybą, apie sutiktus žmones, kurie prieš akis atsiveria lyg tinklas ir tvari asmenybės forma, dažnai kalba apie meilę, pasitikėjimą, kaip visa ko pagrindą. Ir tikiu ja, jos degančiomis akimis, jos fotografija, kur Aistės ranka švelniai liečia augalus, kur moterys bučiuojasi, kur upėje įsibridęs žmogus stovi orus, kur moteris tarp meldų žvangančiu kūnu, kur Simona Bernardinų kapinėse vos panaši į rūkantį Antaną Škėmą (akimirką portrete pajunti „Baltos drobulės“ lifto vienatvę ir susitikimų potencialą), kur ant Dylano šypsenos šoka šviesa iš tvenkinio, spurdančio antimis (jų nematyti, Janina pasakojo).

Menininkės fotografijos moko mylėti ir trumpam pamiršti socialinę dresūrą. Janinos vaizdais kuriamas „mes“ yra įkvėpimas ne tik LGBTQ+ bendruomenei, ir tikiu, kad kaip ir kitose pažangiose demokratinėse valstybėse vieną dieną nejučia tie „mes“ kaip upės susilies į vieną didelę, vienas kitą švenčiančią „mes“ bendruomenę. Kad taip nutiktų greičiau, reikėtų balsuoti atsakingai.

Paroda veikia iki 2024 m. sausio 12 d.
Galerija „Drifts“ (Vrublevskio g. 6-2, Vilnius) dirba trečiadieniais–penktadieniais 12–18 val., šeštadieniais 12–16 val.

Atkelta iš 8 psl.

dvasingumą ir transcendenciją, apie kasdienybės ir amžinybės sąryšį ir skirtį. Vis dėlto žvelgiant iš platesnės Katino tapybos perspektyvos šių temų nereikėtų suprasti itin sausai – nors Katino kūryboje minėtos temos yra reikšmingos, kone pamatinės, jas apmąstydamas tapytojas sugeba išlaikyti savotišką žaismingumą ir smalsumą. Jam būdinga į labai rimtomis laikomas temas pažvelgti ironiškai ir taip jų per istoriją ir tradiciją susiformavusią tvirtumą palaikančią įtampą šiek tiek atveržti ir atpalaiduoti.

Būtent pastarasis aspektas, kylantis iš Katino kūrybos visumos, ir šioje parodoje skatina pabandyti „įsijungti“ katinišką žvilgsnį, atsisakyti pernelyg rimtos laikysenos, kuri stereotipiškai laikoma rytietiškų arbatos gėrimo ceremonijų ir panašių ritualų lūkesčiu. Jei tik Katinas galėtų aplankyti šią savo parodą, manau, jis nesureikšmintų mano pastabos, kad darbus ramiai apžiūrėti kiek trukdo tai, jog galerija įsikūrusi iš esmės pereinamojoje patalpoje. Manau, jis pabrėžtų, kad toks kontrastas netgi naudingas, nes išryškina arbatos, kaip materialaus daikto, ir jos gėrimo ritualo ambivalentiškumą: arbata, vos tik ją panaudojus, tuoj pat virsta nebenaudotina, iš neretai brangiai kainuojančio pirkinio ar vertingo suvenyro ji tampa šiukšlėmis, o gėrimo ritualas dėl kasdienio (kasrytinio) praktikavimo gali prarasti sakralaus apeigiškumo aurą ir taip iš išimties tapti norma ir kasdienybe.

Vis dėlto galbūt per parodos erdvę su savo kasdieniais reikalais pirmyn atgal zujantys žmonės ir nesutrukdė apžiūrėti Katino darbų. Galbūt tas zujimas tuos darbus kažkiek net papildė, iš abstraktaus dvasingumo sferos juos nuleisdamas į kasdienybės darbinių „ritualų“ realybę. Rytietiškumu spinduliuojantys Katino darbai primena, kad minėti du aspektai nėra opozicijos, jie susilieję ir esti vienas kitame.

Paroda veikia iki 2024 m. sausio 11 d.
Galerija „Aidas“ (Jakšto g. 9, Vilnius)

T. Petrausko nuotr.

Lino Leono Katino parodos „Arbatos ceremonija“ fragmentas

Spektakliai tiek negyvena

„Arklio Dominyko meilė“ projekte „Teatras keliauja pas vaikus“

Kristina Steiblytė

Spektakliai Lietuvoje kuriami tikintis juos rodyti ilgai – bent keletą metų. Vadinasi, sukurtas darbas teatro repertuare ar galimų rodyti spektaklių sąraše įsitvirtina ilgesniam laikui greta kitų, dažniau ar rečiau rodomų scenos meno kūrinių. Atlikėjai turi jį atsiminti ir laikyti atmintyje greta kitų, naujesnių ir senesnių darbų tol, kol jis bus nebus *nurašytas*, o premjeros nepamatę žiūrovai arba tie, kuriuos pirmieji rodymai itin sužavėjo, galės spektaklį pažiūrėti vėliau, gal net po kelerių metų.

Spektaklių rodymo ir jų ilga- ar trumpaamžiškumą garantuojančių tradicijų yra ir kitokių, bet Lietuvoje esame priėmę ilgaamžę su visais jos privalumais ir trūkumais. Vienas įdomesnių privalumų – galimybė stebėti spektaklio augimą ir keitimąsi arba patyrinėti, kurie ir kodėl spektakliai tampa ilgaamžiai. Todėl Lietuvos ASITEŽUI pasiūlius bendradarbiauti įgyvendinant projektą „Teatras keliauja pas vaikus“ apsisprendžiau pasinaudoti galimybe pažiūrėti prieš beveik dešimt metų sukurtą spektaklį ir patyrinėti vieno scenos meno kūrinio, skirto vaikams, ilgaamžiškumo priežastis.

Klounų teatro studijos „Dulidu“ spektaklio „Arklio Dominyko meilė“ (režisierė Kamilė Kondrotaitė) premjera įvyko 2014 m., 2015 m. spektaklis buvo nominuotas „Padėkos kaukei“ – kasmet teikiamam Klaipėdos miesto teatro apdovanojimui. Nei premjeros, nei vėlesnių šio kūrinio rodymų matyti neteko iki šių metų spalio pabaigos. Tad palyginti to, kas buvo prieš beveik dešimtmetį, ir to, ką mačiau dabar, – negaliu. Kita vertus, net jei ir būčiau mačiusi, vargu ar turėčiau ką palyginti: nuo 2014 m. teatre ir pasaulyje tiek daug visko įvyko, kad iš to laikotarpio atmintyje liko vos keli labiausiai apmąstyti, išsamiausiai aprašyti ir išdiskutuoti spektakliai. O ir ne patys spektakliai – tik įspūdis, emocija.

Tiesa, iš tų spektaklių, be įspūdžio, keleto prisiminimų, nuotraukų ir vaizdo įrašų, apskritai mažai kas belikę: dauguma jau neberodomi. Ypač sukurti suaugusiesiems. Net ir patys sėkmingiausi spektakliai suaugusiesiems rečiau išgyvena ilgai – ilgaamžiškumu dažniausiai nusileidžia vaikams skirtiems kūriniams. Bet tikrai ne visada! Tai įrodo 1948 m. pastatyta, 1954, 1975, 1985, 1995 ir 2000 m. atnaujinta, daugiau nei penkiasdešimt metų gyvavusi Kazimieros Kymantaitės režisuota „Žaldokynė“ ar iki šiol teberodomi Mariaus Ivaškevičiaus dramų „Madagaskaras“ (Vilniaus mažasis teatras, 2004) ir „Išvarymas“ (Lietuvos nacionalinis dramos teatras, 2011) pastatymai.

Tad norint kuo ilgiau gyvuojančio spektaklio, regis, reikėtų kurti skirtus vaikams ar visai šeimai. Taip, be daugybės kitų priežasčių, yra ir todėl, kad vaikams kuriama mažiau spektaklių, ir todėl, kad jiems kai kuriais raidos etapais itin svarbus kartojimas, tad tą patį darbą galima žiūrėti ne kartą, ir todėl, kad vaikai greitai auga, taigi tas pats spektaklis sulaukia vis atsinaujinančios, jo dar nemačiusios publikos dėmesio. O bilietus perkantys ir renginius vaikams organizuojantys tėvai, darželio auklėtojai ir mokytojai žinia apie pavykusį kūrinį su kolegomis bei draugais gali dalintis dar kurį laiką, net mažiesiems žiūrovams paaugus.

Tad Kondrotaitės režisuota „Arklio Dominko meilė“ turi bent vieną svariai prie spektaklio ilgaamžiškumo prisidedančią dedamąją. O be to, kad spektaklis skirtas vaikams, šiam darbui išlaikyti žiūrovų susidomėjimą beveik dešimt metų padeda ir literatūros kūrinys, kuriuo jis paremtas. Žinoma, garsi pasaka ar populiarus autorius negarantuoja nė vieno kūrinio sėkmės, bet pirmuosius žiūrovus privilioti padeda. Šiuo atžvilgiu Vytauto V. Landsbergio „Arklio Dominyko meilė“ – tikrai geras literatūros kūrinio pasirinkimas. Pirmą kartą 2004 m. išleista knyga, kurioje pasakojama apie arklio Dominyko ir Rugiagėlės meilę, primenančią Mažojo princo ir jo Rožės istoriją, populiarumo ir skaitytojų simpatijų nepraranda iki šiol. Tad nenuostabu, kad istorija ne kartą statyta ir profesionaliame (dramos, lėlių, radijo), ir mėgėjų teatre. Net ir atsisakant kai kurių jos siužeto elementų ir spektaklio metu keičiant tekstą jau vien šios pasakos autorius bei jos pavadinimas turi galią pritraukti bilietus perkančiųjų dėmesį.

O jį išlaikyti ne vieną sezoną padeda geri spektaklio statytojų sprendimai: tinkamas pasakojimo tonas, patraukli estetika, nenusidėvinti ar lengvai atnaujinama butaforija ir t.t. „Dulidu“ tokių gerų sprendimų priėmė daug. Visų pirma kupiūruojant tekstą išryškintos dvi pasakojimo temos – meilė ir kelionė (šiame spektaklyje tampanti ir savotišku meilės išbandymu, ir savęs bei mylimosios pažinimo įrankiu). Jei Kondrotaitė būtų pasirinkusi pasakoti visą Landsbergio pasaką, spektaklis gerokai viršytų dabartinę pusvalandį šiek tiek perkopiančią trukmę ir būtų sunkiau išžiūrimas mažiesiems žiūrovams. Be to, padaugėjus veikėjų būtų lengva imti blaškytis, prarasti istorijos fokusą. Kuriant spektaklį parinktas ir tinkamas tonas: scenoje pasakojama jautriai, švelniai, su vaikams ir tėvams suprantamo humoro intarpais. Būtinybė keisti amžėjančius aktorius, ištinkanti visus ilgiau gyvuojančius spektaklius, čia apeinama pasirinkus istoriją perteikti ne tik gyvu planu, aktoriams Kondrotaitei ir Liudui Vyšniauskui tiesiogiai bendraujant su publika, bet visų pirma – lėlėmis. Neišvengiamas lėlių nusidėvėjimas šioje „Arklio Dominyko meilės“ interpretacijoje problema netampa, nes spektaklio lėlės (rugiagėlė ir arklys, žvaigždės, saulė, drugeliai, šalna, kupranugaris, meška ir t.t.) – popierinės, tad lengvai atnaujinamos.

Scena iš spektaklio „Arklio Dominyko meilė“ Klounų teatro studijos „Dulidu“ nuotr.

Popierinės, origamio technika sukurtos lėlės prisideda ir prie to, kad nesensta šio spektaklio estetika (dalininkė Liuda Liaudanskaitė). Skoniams ir stiliams per dešimtmetį pasikeitus ne vieną kartą, keletą šimtmečių populiarus origamis nepraranda patrauklumo. Be to, artimas vaikams, ganėtinai naują teatrinę aplinką priartinantis prie pažįstamos mokyklos ir namų aplinkos, kur dažniausiai ir jie patys yra išmėginę popieriaus lankstymo meną. O tai, kad „Dulidu“ – keliaujantis teatras, leidžia spektaklius dar labiau priartinti prie žiūrovų ir jiems įprastą mokyklos (pvz., projekto metu rodant spektaklį Utenos Aukštakalnio pradinėje mokykloje) ar miesto erdvę paversti teatrine. Be to, leidžia kūrinį pristatyti vis naujai, skirtinguose šalies kampeliuose įsikūrusiai auditorijai.

Ilgai gyvuojantys spektakliai susiduria ir su sunkiai įveikiamu aktualumo praradimo pavojumi. Ypač jei yra skirti suaugusiesiems: pasaulio ir mūsų gyvenimo aktualijos nuolat keičiasi, net ir vadinamosios amžinos temos vis mainosi aktualumo hierarchijoje. Teatrui vaikams aktualumą prarasti sunkiau. Taip dažniausiai nutinka įsitvirtinant naujoms pedagogikos, auklėjimo tradicijoms, keičiantis vietiniams ar tarptautiniams teisės aktams. Vis dėlto žiūrint „Dulidu“ pasiūlytą „Arklio Dominyko meilės“ interpretaciją neapleido jausmas, kad spektaklis apie meilę ir kelionę, kaip kito ir savęs pažinimo įrankį, būtų aktualesnis pasirinkus kitokią literatūrinę medžiagą. Visų pirma tokią, kurioje meilės tema plėtojama be užuominų į romantinę meilę, mažiesiems žiūrovams dar nelabai pažįstamą įsimylėjimą.

Bet gal ir neprivalo viskas, kas rodoma scenoje, mažiesiems žiūrovams būti suprantama. Svarbiausia vaikams nemeluoti, išlaikyti jų dėmesį ir pasiūlyti iš spektaklio erdvės išlydinčių emocijų bei įspūdžių. O idealiu atveju – ir įkvėpimo kurti lankstant, vaidinant ar režisuojant. „Arklio Dominyko meilės“ kūrėjams tai pavyksta jau beveik dešimt metų.

Lietuvos teatrų vaikams ir jaunimui asociacijos ASITEŽAS projektą „Teatras keliauja pas vaikus“ ir šį straipsnį remia Lietuvos kultūros taryba

Anonsai

Filharmonijos scenoje – H. Wieniawskio konkurso 2022 m. nugalėtoja Hina Maeda

Gruodžio 9 d. Nacionalinėje filharmonijoje vyksiančiame simfoninės muzikos vakare pasirodys japonų smuikininkė, H. Wieniawskio konkurso 2022 m. nugalėtoja Hina Maeda. Su Modesto Barkausko diriguojamu Lietuvos nacionaliniu simfoniniu orkestru (LNSO) viešnia atliks Henryko Wieniawskio Koncertą smuikui ir orkestrui Nr. 2. Simfoninio vakaro programoje dar numatyti Roberto Schumanno Antroji simfonija bei Felixo Mendelssohno muzika Victoro Hugo pjesei „Riuji Blasas“ („Ruy Blas“).

Hina Maeda T. Tairadate nuotr.

Jaunoji japonų smuikininkė jau spėjo sužibėti ne viename tarptautiniame konkurse. Būdama dvidešimtmetė Hina Maeda 2022 m. rudenį Poznanėje (Lenkija) vykusiame prestižiniame smuikininkų konkurse, pavadintame kompozitoriaus Henryko Wieniawskio vardu, laimėjo pagrindinį prizą. Dar būdama dešimties metų ji tapo visos Japonijos studentų konkurso nugalėtoja, o trylikos jau dalyvavo lordo Yehudi Menuhino konkurse Londone. Vienuolikos metų Maeda debiutavo scenoje su Kansajo filharmonijos simfoniniu orkestru, taip pat yra griežusi su Osakos, Tokijo, Japonijos, Naujosios Japonijos simfoniniais kolektyvais, 2020 ir 2021 m. buvo programos „CHANEL Pygmalion Days“ rezidentė. „Nippon“ muzikos fondo remiama smuikininkė kurį laiką turėjo unikalią galimybę griežti 1715 m. Stradivari smuiku „Joachim“.

Solistės koncertas Vilniuje yra XVI tarptautinio H. Wieniawskio smuikininkų konkurso laureatų oficialaus turo, kurį organizuoja H. Wieniawskio draugija kartu su Nacionaliniu muzikos ir šokio institutu, dalis. Renginį finansuoja Lenkijos Respublikos kultūros ir nacionalinio paveldo ministerija.

Wieniawskio, Paryžiuje mokslus baigusio profesionalaus smuikininko ir kompozitoriaus, kūryba gana gausi, išsiskirianti virtuazerijos ir lyrikos sąveika, kūrėjas net buvo vadinamas „smuiko poetu“. Koncertas smuikui ir orkestrui Nr. 2 pradėtas rašyti 1855 m., bet pirmo atlikimo sulaukė tik 1862 metais. Kūrinį autorius dedikavo „mielam draugui Pablo de Sarasate“. Manoma, kad ryškiausia nuoroda į Sarasatę yra virtuoziškiausia šio koncerto trečioji dalis, kuri liejasi tarsi rapsodija, o rondo pasažuose galima išgirsti ne tik ankstesnių dalių tematiką, bet ir temperamentingą čigonų muzikos stilizaciją.

Nerti į Wieniawskio virtuozinės muzikos sūkurį padės prieš tai LNSO programoje skambėsiantis veržliomis melodijomis, ritmo polėkiu, žėrinčia orkestruote pasižymintis Felixo Mendelssohno kūrinys. Jis buvo parašytas per keletą dienų, atsiliepiant į proginį užsakymą – sukurti muziką, kuri suteiktų 1839 m. vykstančiam Victoro Hugo dramos „Riuji Blasas“ pastatymui prabangaus iškilmingumo.

Su Mendelssohnu savaip bus susijęs koncerto antrajai daliai Modesto Barkausko ir LNSO pasirinktas kūrinys – Roberto Schumanno Antroji simfonija. Šią klasikinę keturių dalių simfoniją kompozitorius dedikavo Švedijos ir Norvegijos karaliui Oskarui I, o per premjerą legendinėje Leipcigo „Gewandhaus“ salėje 1846 m. lapkritį ją dirigavo Mendelssohnas.

Įvairių šalių muzikinę kultūrą reprezentuosiantis smuikininkės Hinos Maedos ir Modesto Barkausko diriguojamo LNSO koncertas vyks gruodžio 9 d., šeštadienį, 19 val. Filharmonijos Didžiojoje salėje. Visą LNF 83-iojo sezono programą rasite interneto svetainėje *www.filharmonija.lt*.

LNF inf.

Paveldėtojai

Apie „Scanoramoje“ rodytus Dainiaus Liškevičiaus ir Deimanto Narkevičiaus filmus

Agnė Narušytė

Skulptorių filmai – kaip diversantai kino festivalyje (ir Deimantas Narkevičius, ir Dainius Liškevičius kadaise baigė skulptūrą Vilniaus dailės akademijoje). Juos tikriausiai sunku vertinti iš kino perspektyvos, nes jų ištakos – ankstyvųjų videomeno kūrėjų nuostata kurti „antikiną“, niekinti pasakojimo principus, vengti intrigos, įtraukiančios dramos, intensyvaus ritmo. Prisiminkime Andy Warholo filmą „Miegas“ („Sleep“, 1964), kur penkias valandas ir 21 minutę rodomas miegantis menininko mylimasis Johnas Giorno. Kai po 45 minučių išeinantys žiūrovai pareikalavo grąžinti pinigus, Los Andželo kino teatro vadybininkas Mike'as Getzas jiems sakė: „Klausykit, jūs žinojote, kad pamatysite kažką keisto, neįprasto, drąsaus, trunkančio šešias valandas.“

Keista, neįprasta, drąsu ir trunka be galo – taip galima apibūdinti ne vieną šiuolaikinio meno parodose matytą videofilmą. Tik tiek, kad parodoje gali pažiūrėti keletą minučių ir išeiti, o kine esi įkalintas patogaus fotelio ir kitų žiūrovų. Kine tikiesi persikėlęs į alternatyvų gyvenimą užsimiršti ir sapnuoti svetimas patirtis, o ne abejoti rodomos tikrovės autentiškumu, kritiškai apmąstyti medijas ar savo paties kaip žiūrovo poziciją. Visa tai ir vyko mano galvoje žiūrint du „Scanoramoje“ rodytus skulptorių ilgametražius filmus: Dainiaus Liškevičiaus „Modernus butas“ ir Deimanto Narkevičiaus „Čiulbanti siela“.

Liškevičiaus „Modernus butas“ turėjo bent jau šiuolaikinio meno bendruomenei matytų elementų – visi žino, kad bute atliekami performansai yra svarbi šio menininko kūrybos dalis. Tai ir filmo plakate matomas „Obeliskas“ (2008) – iš baldų, aparatūros ir knygų pastatytas „kosminis laivas“ kambario centre. Ir „Rentgenas“ (2008) – pabudus naktį su blykste fotografuojama buto erdvė, iš kurios dar nepaspruko sapno vaiduokliai. Ir septynerius metus (tarsi išgyvenant filmo „Septyneri metai Tibete“ vienatvę) vykęs eglutės nupuošimo performansas kaskart nuimant tą pačią girliandą, supjaustant medį, palydint jį džeržgiančiais elektrinės gitaros akordais, sušluojant šiukšles. Ir ankstyva instaliacija „Dievas – dvasinis žmogaus atrakcionas“ (1996), kurią neseniai priminė MO muziejus parodoje „Rūšių atsiradimas. 90-ųjų DNR“.

Liškevičius mėgsta savo kūrinius jungti į naujus darinius. Tokie buvo jo garsieji projektai „Muziejus“ (2012), ir „Labyrinthus“ (2014). Kaip buvusių kūrinių koliažas atsirado ir šis filmas, brėžiantis prasmės vektorių per gyvenimo nuotrupas. Tik jas sujungus išryškėja konstanta – menininko namus nuolat užgriūvantis kūrybos procesas, prasidedantis chaosu, užsibaigiantis nefunkcionaliomis konstrukcijomis, kurių taip pat nebelieka, tik pabaigoje sušluojamos šiukšlės. Šeima įsitraukia, bet žmonės lieka antrame plane, nes pagrindinis veikėjas – butas. Ilgaamžiškesnis nei šie laikini jo gyventojai.

Jį pavadinti „moderniu“ galima tik ironiškai. Kaip modernų butą pieštų vaizduotė? Ankstyviausia jo atmaina – būstas sovietiniame daugiabutyje. O čia – Vilniaus senamiesčio paribys, kur šimtmečiais gyveno žydai, kol jų neišžudė naciai kartu su vietos talkininkais. Filmo pradžioje tai įvardijama žvelgiant į miesto panoramą, kur daugybė stogų pridengia panašias grubiai sunaikintos praeities istorijas ir vidinio modernėjimo pastangas dabar. Kameros žvilgsnis lyg rentgeno spinduliai prasiskverbia pro pastato sienas ir nuo požemiuose susiraizgiusių vamzdynų šaknų kyla per apatinių aukštų butus, kur tebestūkso senovė, kol pasiekia tą „modernųjį“. Čia praeities nebeliko, viskas perdaryta. Nuolat perdaroma. Ne tik užaugus vaikams išardoma jų kambarį nuo virtuvės skyrusi siena, bet ir baldai verčiami ant šono, kraunami į stulpą, išsigandusi liuokteli katė, rengiamos vaikų piešinių parodos, pakabinamas hamakas, galiausiai grindyse išpjaunama duobė, iš kurios ištraukiama dulkėta kino juosta, – galbūt štai šis filmas, kurį čia matome.

Taigi sename name randamas modernus butas, kuriame dabartis nuolat naikina praeitį, vis išgalvojant kažką naujo. Čia ne šiaip nuperkamas naujas baldas – perdaroma visa erdvė, išardant ankstesnę ir paneigiant įprastus buvimo joje būdus, judėjimo trajektorijas, žaidimus, garsus (todėl garso takelis turi vis keistis). Kas atsitinka, kai sofa, stalas, lentynos, muzikos centras, televizorius, knygos tampa statiniu kambario centre? Aplink lieka tuštuma, tinkama bėgti ratu, – ir visi bėga, juos stebi kameros akis, čia pat rodanti dabarties vyksmą televizoriuje ir tą rodymą taip pat filmuojanti. Šeima sukasi ratu ir mato save besisukančią ratu. Ir taip be galo, tarsi daugiau niekas neegzistuotų.

Kadras iš filmo „Modernus butas“

Kino kritikai filme pasigedo šeimos gyvenimo paslapčių ir buto atminties. Bet atmintis – jau nebe modernybės reikalas. Modernybė ištrina atmintį, kaip ir vis kažką naujo turintis išrasti menininkas. Tik viena relikvija – paveldėta lėkštė su kaimo idilės piešiniu – saugoma, suklijuojama kaskart ją apdaužius perversmų viesului. Ratu besisukantį filmo laiką gali būti sunku ištverti, sunku žiūrėti į vėl pjaustomą eglę, žinant, kas bus: į dėžutę bus dedama lempučių girlianda, gros gitara, šiukšlės bus sušluotos. Ir vėl, ir vėl, ir vėl. Paskui praslinks niūri Vilniaus panorama. Ilgainiui kamera užfiksuos virš stogų išdygusius kranus, statančius naujus modernius būstus tarp senų. Ir niekada nepamatysime eglutės puošimo – pasiruošimo šventei. Tik pabaigą, kai viltys jau subliuško ir tęsiasi kasdienybė.

Ta pabaiga ateina vis greičiau. Ir jos ritualas vis trumpėja. Ar man tik taip pasirodė filmo pabaigos belaukiant. Galiausiai iš būties rato išgelbsti žalias Kristus – „dvasinis žmogaus atrakcionas“. Šalia prie stalo susėdusi šeimyna tampa šventąja (toks apšvietimas – pageltonintas saulėlydžio). Ir vėl ironiškai. Bet ir nuoširdžiai, nes šeima – vienintelis gelbėjimosi ratas nuolatinių krizių laikais. Tai „supratusi“ kameros akis išskrenda pro langą ir sklendžia virš Vilniaus – kaip Ikaras veržiasi link tekančios saulės.

Pabaiga optimistinė, nors nieko apčiuopiamai gero tarsi neatsitiko. Tik praėjo laikas, užaugo vaikai ir vėl reikia kurti kažką naujo. Perdaryti butą. O menininko susikurtas žaliasis Kristus gali ateiti bet kada.

Deimanto Narkevičiaus filmo pabaiga taip pat „laiminga“, nepaisant vienos pagrindinių herojų mirties.

Priešingai nei „Modernus butas“, „Čiulbanti siela“ netikėta ir nenuspėjama nuo pradžios iki pabaigos. Su ankstesniais Narkevičiaus filmais šį sieja nebent dokudramos žanras, istorijos trukdžiai ir medijuotos patirties refleksija. Bet rekonstruoti lietuvių liaudies dainų, užkalbėjimų ir pasakų pasaulį? Tai juk nešiuolaikiška – buvo iki „Čiulbančios sielos“, kuri iš tiesų purpteli paukšteliu iš bedugnėn nuriedėjusio muzikanto burnos, paskraido, paskraido ir grįžta. Čia atpažįstame simbolius, kuriuos kadaise išaiškino etnologai: paukštis – tai tarpininkas tarp šio pasaulio ir ano, juos skirianti upė vilioja ir padeda viską užmiršti, laumės reikalauja darbo, negavusios suverpia plaukus ar likimo siūlą. Bet burtai neveikia – gyvatės įkąsta mergelė miršta, jos draugė rauda taip įtikinamai, kad tavo siela ima spurdėti gerklėje. Ir tai keista – juk neįsijautei į personažų reikalus, nesusitapatinai su protagonistais, tik stebėjai, šiek tiek pašaipiai, tuos persirengėlius, vaidinančius XIX amžių kaip mentalinę schemą: lietuviškas kaimas, mergelės, verpėjos (tarp kurių atpažįsti menininkę Laurą Garbštienę), dvarininkas, dvarininkaitė, stereoskopinė fotografija, štai dabar 3D akinius užsidėjusiam žiūrovui jau virtusi judančiu filmo vaizdu. Nors technologijos tik tobulės, tas pasaulis, kurio žalumoje kaip svetimkūnis atsiranda fotografija, išnyks. „Tai kadu gi tas svieto galas, ar greit?“ – „Da negreit.“ Bet jie gi nežino.

Susitapatinti ir įsijausti trukdė ne tik muziejinio kaimo vaizdas, bet ir iškraipyta perspektyva, kai arti stovinčios figūros yra mažos, o toliau sėdinčios – didelės, kai bedugnė staiga paaiškėja besanti tik upės krantas, nuo kurio galima nušokti, kai klėties vidus tampa didesnis už išorę. Ir taip toliau. Filmo erdvė neveikia pagal gamtos dėsnius. Tarsi regėtum aną XIX amžiaus tikrovę iš aukštesnio (anapusinio) matavimo, kuriuo ir tapo technologijų prisotinta modernybė. Bet ypač – skaitmeninė postpostmodernybė. Mūsų permanentinės krizės laikas, kai vienas diktatorius sumano pakartoti istoriją, susigrąžinti užgrobtas žemes, o tose žemėse ropinėjantys žmogučiai teturi vienintelį ginklą – primirštas liaudies dainas, kuriose slypi tautos genetinis kodas, kitaip vadinamas siela.

Atkurdamas įsivaizduojamą tos sielos ryšį su gamtoje tarpstančia praeities kultūra menininkas kartu parodo ir neįveikiamą atstumą. Kai tie Lietuvos keliukais ir pievomis vaikštantys žmonės prabyla, kartais tenka skaityti angliškus subtitrus – ne tik dvarininkui kalbant lenkiškai, bet ir merginoms kalbantis dzūkiškai. Apie įsivaizduojamas bendruomenes rašęs teoretikas Benedictas Andersonas pabrėžė spausdintos knygos ir laikraščio svarbą – kai jie atsiranda, sunorminta kalba stabteli, kaita sulėtėja, net, atrodo, visai sustoja. Kelios kartos skaito tas pačias knygas ir kalba panašiai – tai tampa kalbos (ir tautos) dabartimi. Ir tuomet atrodo, kad žmonės, dar neskaitę spausdinto žodžio (gal buvo beraščiai, gal paprasčiausiai buvo uždrausta spauda jų kalba), šneka lyg svetima, kadaise išnykusi tauta. Jų kalba nesuprantama, kaip ir jų papročiai, kaip ir jų civilizacijos nepaliestas peizažas, kur visada saulėta, žydi gėlės, ulba oras, prisipildęs pro langą išskridusių mirusiųjų sielų. Taip gali atrodyti tik fotografinių medijų kasdien nekopijuojama tikrovė, dabar kasdien nutolinama peržiūrimų vaizdų, videoklipų, filmų. Įsitaisius patogiame krėsle ir pro 3D akinius mėgaujantis savoje žemėje įsišaknijusios tautos vaizdiniais, vis kirbėjo klausimas: ar kas nors mus dar sieja su tais žmonėmis, kurių biologinius ir kultūrinius genus jaučiamės paveldėję?

Atsakymų skulptorių filmuose, žinoma, nėra. Kaip ir išrišimo. Tik skeptiškas žvilgsnis į rodomą pasaulį ir save – žiūrovą kaip „Čiulbančios sielos“ paveldėtoją, dabar jau gyvenantį „Moderniame bute“, kurį reikia nuolat perkurti, kad neužstrigtų laikas.

Kadras iš filmo „Čiulbanti siela“

Jausmas, lyg filmuotume ant juostos

Pokalbis su operatoriais Eitvydu Doškumi ir Mindaugu Survila

Pirmasis lietuviškas ilgametražis 3D filmas – menininko, režisieriaus Deimanto Narkevičiaus „Čiulbanti siela“ – nukelia į XIX a. pabaigą, kur susijungia dar gyvame pasakų ir užkalbėjimų pasaulyje gyvenanti bendruomenė ir artėjančio technologinio progreso, žadančio šio pasaulio pabaigą, nuotaika. Filmas uždarė Europos šalių kino forumą „Scanorama“ ir jau pasirodė šalies kino ekranuose. Su operatoriumi Eitvydu Doškumi ir stereoskopinės kameros operatoriumi Mindaugu Survila kalbamės apie filmo kūrimo procesą.

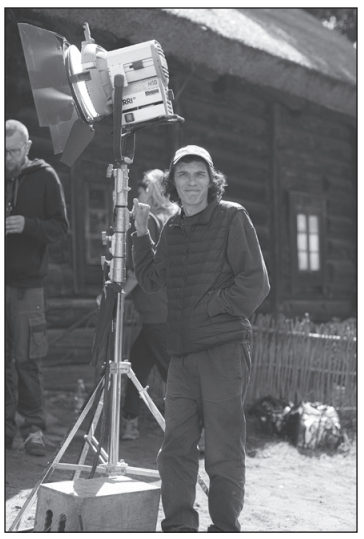

Eitvydas Doškus

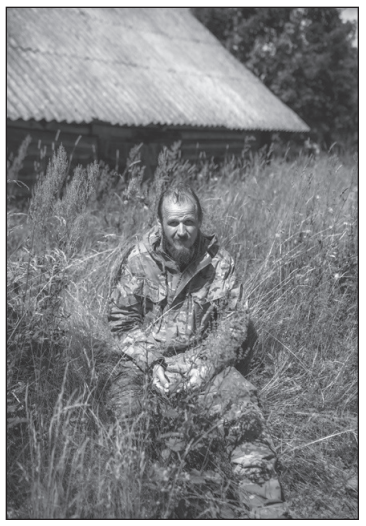

Mindaugas Survila

Kaip dirbote kartu?

Mindaugas Survila: Mano tikslas buvo užtikrinti, kad kokybiškai būtų nufilmuota medžiaga, iš kurios postprodukcijos etape būtų įmanoma sukurti 3D vaizdą. Apskritai kurti 3D vaizdą gana sunku, nes vykstant filmavimui turi būti labai tikslus, laikytis gana sudėtingų skaičiavimo formulių bei apskaičiuotų rezultatų interpretavimo. Jei filmavimo metu būtų blogai suvestas 3D, žiūrovas jaustų didelį diskomfortą, gali net pradėti skaudėti galvą. Mes žinojome, jog tai bus ilgametražis filmas, tad buvo labai svarbu užtikrinti, kad žiūrovas fiziškai galėtų išžiūrėti visą filmą. Tokie filmai kaip „Įsikūnijimas“ ar panašūs daugiausia filmuojami 2D, tik vėliau kompiuteriu sukuriamas trimatis vaizdas. 3D sluoksniai sudedami, kad nevargintų žiūrovo, kad būtų galima žiūrėti ir nepavargti ilgą laiką.

Eitvydas Doškus: Aš buvau filmo vaizdo operatorius, kaip ir įprastai, atsakingas už vaizdą – kompoziciją, šviesą ir visus kitus kadro elementus. Funkcijos buvo tos pačios. Tik visą laiką reikėjo glaudžiai bendradarbiauti su Mindaugu, tartis, ką galime daryti, ko ne. 3D dažnai padiktuodavo žaidimo taisykles, kaip mes filmuosime ir kaip ką darysime.

Kaip atrodė stereoskopinio vaizdo filmavimo procesas?

M. S.: Filmuojant 3D naudojamos dvi kameros, kaip dvi žmogaus akys. Iš esmės žmogaus akys mato šiek tiek skirtingą vaizdą: viena objektą mato labiau iš kairės, kita – iš dešinės pusės. Smegenys tą vaizdą apdoroja ir sukuria erdvę. Pavyzdžiui, kai fotografuoji mišką, nuotrauka greičiausiai neatspindi to įspūdingo vaizdo, kurį matei realybėje. Taip yra todėl, kad fotoaparatas turi tik vieną akį, taigi vaizdas negali būti stereoskopinis, smegenys nesukuria erdvės ir nuotraukoje miškas tampa plokščias. O miškas be erdvės atrodo daug prasčiau nei natūralus. Todėl filmuojant 3D naudojamos dvi kameros. Yra sudėtingos formulės, suvedi matricos dydį, židinio nuotolį, atstumą iki artimiausio objekto, atstumą iki tolimiausio objekto ir tada gauni rezultatą, kokiu atstumu viena nuo kitos turi būti pastatytos abi kameros. Todėl skirtingiems kadrams atstumas skirtingas. Problema ta, kad mūsų kameros negalėjo būti per arti viena kitos, todėl negalėjome filmuoti arti esančių objektų.

Dėl to beveik visas filmas nufilmuotas vien bendrais planais, yra tik viena išimtis. Jei tolimiausias objektas nėra toli, pavyzdžiui, už aktoriaus – iškart siena, tada gali turėti stambesnį planą.

Paprastai operatorius kuria erdvę naudodamas skirtingas priemones, pavyzdžiui, vienas objektas, esantis arčiau, būna ne fokuse. Arba kine beveik visada naudojamas mažas ryškumo gylis. Tačiau filmuojant 3D reikia elgtis atvirkščiai, kad arti kameros jokių objektų nebūtų, o ryškumo gylis būtų kuo didesnis. Erdvė (3D) gims jau vėliau, postprodukcijos metu suvedus vaizdą iš abiejų kamerų.

E. D.: Negalėdavome turėti stambesnių planų, nes jau būdavome suglaudę kameras, kiek įmanoma, viena kamera net buvo apversta, kad laideliai netrukdytų joms būti kuo arčiau viena kitos. Kitu atveju tai būtų įmanoma, bet reikėtų daug sudėtingesnio metodo – filmuoti per veidrodžių sistemą, kas būtų labai brangu, be to, aplinkui niekas neturi tokio *rig'o* (tvirtinimo sistema – *J. J.*).

M. S.: Ankstesniame savo filme „2015 liepos 20-oji“ Narkevičius filmavo Žaliojo tilto skulptūrų nuėmimą (operatorius Audrius Kemežys – *J. J.*). Tada buvo atsivežę iš latvių jų pačių pasidarytą sistemą, kai filmavo dviem kamerom per paprastą veidrodį. Bet kai vaizdas atsispindi veidrodyje, pasikeičia vaizdo charakteristika. Dėl to postprodukcijos etape labai sudėtinga tiksliai suvienodinti abiejų kamerų vaizdą. Nusprendėme filmuoti be veidrodžių, be prizmių, kad būtų kuo mažiau rizikos.

E. D.: Taip atsirado reikalavimas, kad pirmas objektas turi būti ne arčiau nei trys metrai nuo kameros, tai padiktavo ir kompozicijos taisykles. Dėl to filme daug kadrų, nufilmuotų iš aukščiau, pasilipus ir pan. Bet iš esmės nesijaučiau apribotas, man tai buvo labai įdomu. Gauni žaidimo taisykles ir žaidi pagal jas.

M. S.: Dar vienas momentas. Naudojant skirtingus objektyvus 3D efektas irgi bus skirtingas. Jei filmuosi su plačiu objektyvu, žiūrovui atrodys, kad 3D gylis gerokai didesnis. Taip pat nuolatos turi galvoti, kad kadro gylis sutaptų su prieš tai buvusiu kadru.

E. D.: Dirbdami su šia sistema neturėjome galimybės vesti fokuso – ryškumo. Ant abiejų kamerų reikėtų užtaisyti atskirus motoriukus, kad galėtum tą daryti, bet tai būtų labai sudėtinga.

M. S.: Abiejose kamerose viskas turi būti identiška. Turi sužiūrėti, ar diafragma ir fokusas yra tiksliai tokie patys, nes jei vos vos netiksliai – kadrai būtų sugadinti. Jausmas buvo, lyg filmuotume ant juostos ir aikštelėje nesam tikri, kokia filmo erdvė bus ekrane.

E. D.: Filmavome šiek tiek aklai, nes iki galo nežinojom, kaip kadras atrodys 3D vaizde. Mes aikštelėje nematėm 3D vaizdo. Nutuokėm, kas kaip gali atrodyti, pagal testus, kuriuos buvom pasidarę prieš filmavimą, kad šioje situacijoje atrodys taip, kitoje – šitaip. Išsibandėm, kiek įmanoma filmuoti stambius planus, kiek bendrus gamtos planus, kiek kitus planus, – tai įsivaizduoji, ką galbūt gausi, ir taip dirbi.

M. S.: Grožį paverti skaičiais ir tada vėl iš tų skaičių bandai atkurti grožį.

E. D.: Aikštelėje asistentai tikrindavo, ar viskas nufilmuota sinchroniškai. Ruošiantis filmavimui buvo labai sudėtinga užduotis – rasti kameras, kurios sinchronizuotųsi tarpusavyje. Iš pradžių norėjome filmuoti dviem fotoaparatais, bet jų nepavyko sinchronizuoti. Tada radom tokias mažas „Black Magic“ kameras. Su viena filmo nelabai galėtum filmuoti, jų dinaminis diapazonas labai mažas ir vaizdo kokybė prasta, bet kai jos dvi ir 3D viską kažkaip suniveliuoja, tada filmuoti įmanoma. Jas pavyko sinchronizuoti. Pirmą filmavimo dieną net nebuvom tikri, ar mums viskas pavyks, nes prieš filmavimą viena kamera „nusprogo“.

M. S.: Buvo daug niuansų ir labai daug įtampos, kad viskas būtų gerai.

E. D.: Toks „pasidaryk pats“ filmavimas buvo.

Mindaugai, tai turėjote pats atrasti visą sistema, kaip filmuoti?

M. S.: Lietuvoje filmavimo 3D pradininkas buvo amžiną atilsį operatorius Audrius Kemežys. Jis ėjo paprastesniu keliu: paėmė du fotoaparatus, prisuko prie plokštės ir pastatė atstumu kaip maždaug dvi žmogaus akys. Jis buvo atradęs, kad pagal šią sistemą gali filmuoti ne didesniu ir ne mažesniu nei trijų metrų atstumu iki objekto, tada gausi geriausią trimatį vaizdą. Pagal dabartinę sistemą fotoaparatus galėjai slankioti skirtingu atstumu vienas nuo kito kiekvienam kadre. Vidutiniškas atstumas tarp žmogaus akių yra 6,5 cm, o filmavimams buvau padaręs *rig'ą*, kur kameras buvo galima statyti net 180 cm atstumu. Kitaip tariant, bendruose planuose, kai pirmas objektas yra gana toli, galėjome išgauti kur kas didesnį erdvės pojūtį, nei kad žmogus fiziologiškai galėtų matyti savo akimis.

Man šis filmas yra apie tam tikrą lietuvių mitologijos atgaivinimą kinu. Kokius sprendimus lėmė mitologijos padiktuoti įvaizdžiai? Gal dėl to ir buvo pasirinkta filmuoti būtent 3D?

E. D.: Deimantas net nesvarstė kitokio formato. Buvom iš anksto nusprendę, kad 2D variantas niekur neturėtų pasirodyti. 3D iškart uždavė tokią nuotaiką, kad filmas bus kažkoks ypatingas, kad gamtos vaizdai atrodys pribloškiantys.

M. S.: Atsižvelgdami į filmo scenarijų stengėmės išnaudoti 3D gylį, kad išskirtume tam tikrus kadrus. Tai vienas iš įrankių, kurie gali būti naudojami kitoniškumui perteikti.

Kaip rinkotės lokacijas? Kas buvo svarbu? Atpažinau keletą skirtingų Lietuvos vietų.

E. D.: Filmo laikas yra XIX amžius, tad galvojome, kaip turint nedidelį biudžetą atkurti tokį laikotarpį, ką gali rodyti, ko negali. Rodai seną namą, bet žiūri – naujas stogas. Tai lėmė didelę dalį pasirinkimų. Taip pat filme daug gamtos. Deimantas jau buvo pasirinkęs labai nemažai gražių, įdomių ar neįprastai atrodančių vietų, visi daug važinėjome, ieškojome, Mindaugas irgi rodė įvairias vietas. Norėjome, kad gamta filme atrodytų nematyta, archajiška, neįprasta. Deimantas taip iš anksto buvo sugalvojęs. Stengėmės surasti įdomesnių vietų. Daug Dzūkijos gamtos, aš, dzūkas, net nebuvau tokios matęs.

M. S.: Iš principo lokacijos trys: Dzūkija, Aukštaitija, keli kadrai filmuoti Lentvario dvaro prieigose.

Kaip vyko filmo postprodukcija?

E. D.: Jei taip bendrai, montažas vyko 2D formatu su vaizdu iš vienos kameros. Kai filmas buvo sumontuotas, paaiškėjo, kuriuos kadrus reikia suvesti į 3D. Tai padarę ėjome žiūrėti viso filmo, ar viskas veikia. Tada – spalvų korekcija, kad vaizdas iš abiejų kamerų atrodytų vienodai. Net jei kamerų modelis tas pats, jos vis tiek iki galo nėra tokios pačios, taip pat truputį skiriasi šviesos kampas ar pan. Tad reikia suvesti spalvas, kad vaizdas iš abiejų kamerų atrodytų identiškai.

Man taip pat kilo filmavimo ant juostos įspūdis, nes kai filmuoji ant juostos, visą vaizdą matai per veidrodį ir tik išryškinus juostą pamatai, kas gauta iš tikrųjų. Iš principo filmuodami „Čiulbančią sielą“ dviejuose monitoriuose matėme beveik tapatų vaizdą, bet kas išeis su 3D, sužinojome tik suvedę vaizdą iš abiejų kamerų. Būtų per daug laiko kainavę per pamainą ar po pamainos suvedinėti 3D vaizdą, dėl to filmavome taip ir viskas vyko postprodukcijos etape.

Ar Deimanto požiūris į kino kūrimo procesą skyrėsi nuo kitų režisierių?

M. S.: Per šiuos filmavimus buvo bene smagiausia komanda, kiek esu filmavęs. Buvo puiki atmosfera ir viskas ėjosi kažkaip lengvai.

E. D.: Man irgi buvo labai smagus filmavimas, labai faina komanda. Kiekvienas režisierius dirba savo metodais, Deimantas irgi, jis atėjęs iš meno scenos, iš skulptūros, jo požiūris truputį kitoks. Dažnai jis žiūri daugiau iš konceptualios pusės, kaip kas atrodo ir ką gali reikšti.

Buvo daug tokio lengvumo. Maža komanda, buvom mobilūs, labai gražios vietos, daug laiko praleidom gamtoje.

M. S.: Geras oras.

E. D.: Vasara. Buvo tikrai smagus filmavimas (*abu šypsosi*).

Kalbėjosi Jorė Janavičiūtė

Kas gelbsti juodą valandą

Krėsle prie televizoriaus

Šeštadienį (9 d. 22 val.) nepamirškite įsijungti televizoriaus – „LRT Plius“ iš Berlyno transliuos Europos kino apdovanojimų ceremoniją. Vienas svarbiausių šiemet skirtas Uljanai Kim už jos ypatingą indėlį į bendros gamybos filmus. Be Kim prodiusuotų filmų būtų sunku įsivaizduoti XXI a. pradžios lietuvių kiną, jo atsiradimą Europos kino žemėlapyje. Regis, bendra gamyba – vienas iš būdų ambicingam lietuvių kinui neišnykti.

Europos kinas, žinoma, gali būti visoks, bet dažnai pasiilgstu kamerinio, kalbančio apie žmones, jų kasdienes pastangas išsaugoti viltį, kino. Toks yra Mios Hansen-Løve filmas **„Vieną gražų rytą“** (**LRT Plius, 14 d. 21.33**). Režisierė sugrįžta prie pamėgtų motyvų ir idėjų, juntamas jos neblėstantis susižavėjimas Naujosios bangos ir Érico Rohmero stiliumi, noras iš naujo atrasti Paryžiaus grožį, kurti vidurinės klasės, vis dar sugebančios puoselėti viltį, portretus.

Filmo „Vieną gražų rytą“ herojė yra vertėja Sandra (Léa Seydoux), kuri po vyro mirties viena augina dukrelę Lin. Sandros rūpestis – progresuojanti tėvo Žoržo (Pascal Greggory) liga: filosofijos profesorius jau nebegali pats atlikti paprasčiausių veiksmų. Kartu su mama ir seserimis Sandra nusprendžia parduoti jo knygų perpildytą butą ir perkelti tėvą į globos namus. Deja, ši filmo vieta silpniausia, bet tai ir nestebina, nes šiuolaikinis kinas vis dar nesugeba parodyti, kaip slegia artimų žmonių fizinė ir proto degradacija. Tačiau režisierė rodo, kad Sandra bando išsaugoti tėvo sielą ir intelektą, išdalindama jo knygas studentams.

Atsitiktinai Sandra sutinka seną pažįstamą Klemaną (Melvil Poupaud) ir tarp jų įsiplieskia audringas romanas. Tačiau Klemanui sunku nuspręsti palikti žmoną ir sūnų. Sandrai teks dorotis su daugybe prieštaringų jausmų, kurie veda tiesiai į išsekimą, nusivylimą, depresiją. Hansen-Løve pavyzdingai rodo personažų santykius, ypač Sandros ir Klemano. Jų susitikimus režisierė grindžia dialogais ir aktorių meistriškumu. Žaviuosi Léa Seydoux, kuri vis labiau suvokiama kaip išskirtinė prancūzų kino asmenybė.

Ko gero, retas žiūrovas, kinu pradėjęs domėtis, tarkime, prieš dešimt ar penkerius metus, galės suprasti, kokį milžinišką poveikį jam turėjo 1999-aisiais pasirodžiusios Samo Mendeso **„Amerikos grožybės“** (**TV1, 9 d. 23.05**). Filmas nukelia į provincijos priemiesčių rajoną, kuriame taip pat gyvena vidurinės klasės atstovai. Filmo herojus Lesteris (Kevin Spacey) patiria vidutinio amžiaus krizę. Jis nesijaučia gerbiamas ir vertinamas darbe, žmona užmezgė romaną su kolega, paauglė duktė įsimylėjo kaimyną, kuris gydėsi psichiatrijos ligoninėje. Dvasinės kančios sukelia depresiją, bet netikėtai Lesteris įsimyli dukters bendraklasę Andželą. Ji graži kaip toji rožė, kurios pavadinimas tapo ir filmo pavadinimu. Aistra sugrąžina Lesteriui norą gyventi. Filmas prasideda Lesterio masturbacijos scena ir baigiasi jo mirtimi. Tarp šių scenų bus visa tai, ką dažniausiai rodo „muilo operos“: žmonų ir vyrų, tėvų ir vaikų santykiai, kartais – narkotikai, dažnai – neapykanta vieni kitiems.

„Amerikos grožybės“ – garsaus britų teatro režisieriaus Mendeso kino debiutas. Gal todėl jis neprimena panašios temos amerikietiškų filmų – yra daug atviresnis, pašaipesnis ir visai ne politkorektiškas. Tačiau „Amerikos grožybės“ išaugo iš amerikiečių kultūrinės mitologijos – Johno Updike'o romanų, Roberto Altmano ir Woody Alleno filmų. Ir visai neatsitiktinai Lesteris taps psichopato, fašisto ir homofobo auka: pulkininkas Fitsas taip bijo, kad jo sūnus pasidarys kaimynystėje gyvenančios gėjų poros sekėjas, jog nepastebi savo seksualinio elgesio prieštaravimų. Kita vertus, toks personažas gerai tarpsta bet kokioje provincijoje, Europos – taip pat. Kitaip tariant, „Amerikos grožybės“ kalba apie tai, kad, nepaisant papročių revoliucijų ir kitokių palaisvėjimų, gyvenimas ir toliau susideda iš banalybių, klišių, stereotipų. Grožybės visur yra grožybės.

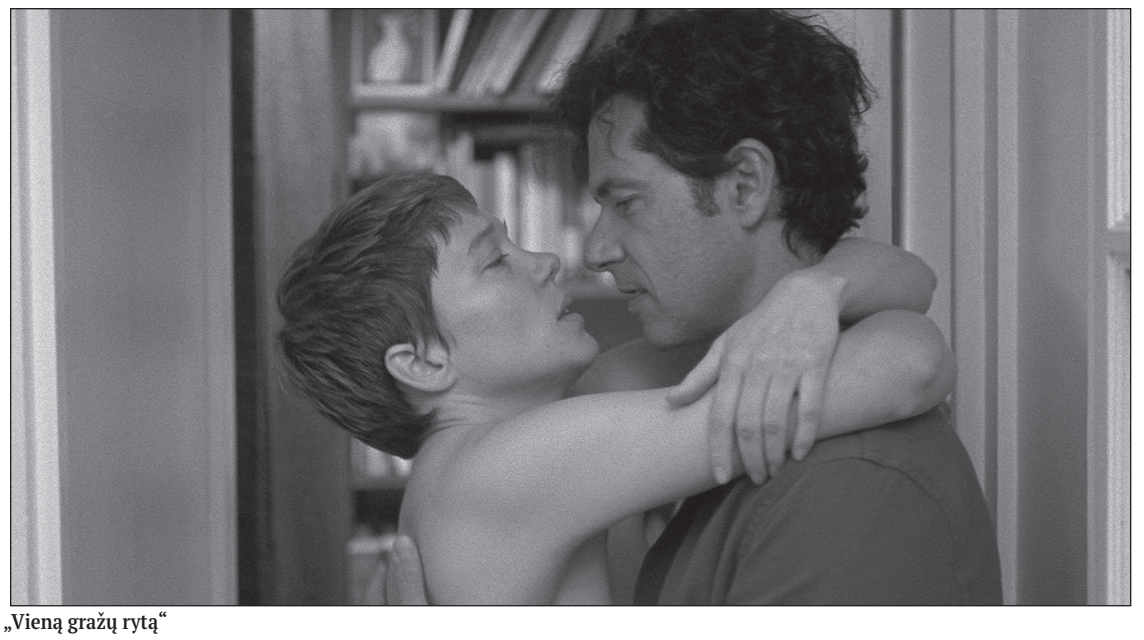

„Vieną gražų rytą“

Larsas von Trieras niekad neslėpė nemėgstantis Amerikos. 2003 m. pasirodęs **„Dogvilis“** (**LRT Plius, 9 d. 23 val.**) – geras įrodymas. Atsakydamas į klausimą, kodėl sukūrė „Dogvilį“, von Trieras išskiria dvi priežastis: „Pirmiausia, kai nuvykau į Kanus su filmu „Šokėja tamsoje“, amerikiečių žurnalistai mane sukritikavo, kad sukūriau filmą apie Ameriką, nors niekad anksčiau joje nebuvau. Tai mane paveikė provokuojamai, nes, jei gerai prisimenu, jie taip pat neapsilankė Kasablankoje prieš kurdami „Kasablanką“. Tai visai ne *fair*, ir tada nusprendžiau, kad sukursiu daugiau filmų, kurių veiksmas rutuliosis Amerikoje. Tai pirma priežastis. Paskui klausiausi Kurto Weillo ir Bertolto Brechto dainos „Piratė Dženė“ iš „Operos už tris skatikus“. Tai jaudinanti daina, ji remiasi keršto motyvu, kuris man labai patiko. <...> Mane taip pat įkvėpė senos, nespalvotos Didžiosios krizės laikų nuotraukos, tačiau nesvarsčiau kurti nespalvoto filmo. Tai papildomas barjeras tarp tavęs ir publikos, kitoks stilizavimas. Jei kuri filmą, kuris yra „keistas“ kokiu nors požiūriu (pvz., jei turi tik namų kontūrus, nupieštus ant grindų), tai visa kita turi būti „normalu“. Jei filme susikaups per daug panašių barjerų, žiūrovai atsidurs dar toliau nuo paties filmo. Svarbu nedaryti visko ir daug iškart, kad žmonės neišsigąstų. Dirbu panašiai kaip mokslinėje laboratorijoje. Kai darai eksperimentą, svarbu kiekvieną kartą keisti ne daugiau nei vieną elementą.“

Filmo veiksmas nukelia į 4-ojo dešimtmečio pradžią, Didžiosios krizės laikus. Į Dogvilį atvyksta Greis (Nicole Kidman). Ji bėga nuo gangsterių ir ieško prieglobsčio. Miestelio bendruomenė nusprendžia padėti, bet už tai Greis turės jiems atidirbti. Iš pradžių viskas klostosi gerai, darbo nėra daug, gyventojai patenkinti. Tačiau netrukus, suvokę savo valdžią, jie pradeda išnaudoti Greis visais įmanomais būdais. Pamažu jos situacija tampa nepakeliama, bet ji sugebės atkeršyti.

Kerštas, žinoma, įkvepia ir kartais gelbsti. Skandinaviškas humoras, žinoma, specifinis dalykas. Bet jei jo nebijote, pasižiūrėkite Petterio Næsso filmą **„Menki juokai“** (**LRT Plius, šįvakar, 8 d., 22 val.**). Jo herojus Kasperas turi viską, ko, atrodytų, trokšta tradicinis vyras, bet vieną dieną sėkmė nusisuka. Filmo režisierius tvirtina, kad juodžiausioje situacijoje gelbsti ne tik viltis, bet ir humoro jausmas. Gal ir patikėčiau, jei tautiečiai tą jausmą turėtų.

Jūsų –
Jonas Ūbis

Anonsai

Margarethe von Trotta: „Mano herojės norėjo keisti pasaulį kaip ir aš“

Margarethe von Trotta pernai Europos kino akademijos apdovanota už gyvenimo kūrybinį indėlį į Europos kiną. Ir tikrai ne veltui – mažai kas žino, kad režisierės karjerą ji pradėjo tuo pačiu metu kaip Raineris Werneris Fassbinderis ir Werneris Herzogas, dar 1981 m. tapo pirmąja moterimi režisiere, gavusia Venecijos kino festivalio „Auksinį liūtą“ už filmą „Švininiai laikai“. Šįmet Berlyno kino festivalyje įvyko naujausio jos filmo „Ingeborg Bachmann – kelionė į dykumą“ premjera. Režisierė ir vėl grįžta prie stiprių ir kūrybingų moterų portretų.

Ne tik Europos, bet ir viso pasaulio kino istorija turėtų būti dėkinga už novatoriškus von Trottos pastarųjų dešimtmečių filmus, ypač jos išskirtinį talentą perteikti, kaip asmeninis gyvenimas tampa politinis. Ji niekada nevengė nagrinėti temų, kurios aktualios ir šiandien bei skatina kone revoliucines diskusijas. Tai ir žiniasklaidos galia, ir ne taip jau lengvai papasakojami istoriniai įvykiai, moterų teisės ir jų laisvė būti. Ką jau kalbėti apie jos nuostabiai gilius ir gyvus moterų personažus, kurie tapo įkvėpimu tokioms kūrėjoms kaip Jane Campion, Andrea Arnold ar Lone Scherfig.

Nors Margarethe von Trotta vadinama feministinio kino atstove, ji niekada neapsiriboja lytimis. Kaip ir Agnieszką Holland, ją domina žmogus plačiame socialiniame ir istoriniame kontekste, jo akistata su egzistencija. Kaip sako pati režisierė, kurdama ji niekada nežiūri negailestingo istoriko žvilgsniu – tampa savo personažų bendražyge. Noras suvokti istorinių moterų matymą ir mąstymą, jų elgesį, viltį ir nusivylimus – tai, kas apibūdina ir von Trottą, ir jos kuriamus filmus. Režisierė dažnai vaizduoja vienaip ar kitaip maištaujančias, asmeninės laisvės siekiančias moteris, kurioms tiesa kartais svarbesnė už jų reputaciją. Tokios buvo jos herojės Rosa Luxemburg ar Hannah Arendt. Ingeborg Bachmann, kurią suvaidino Vicky Krieps, ne išimtis – ryški, įtakinga, maištinga, prieštaringa, skausmingai tiesi kaip ir jos kūryba.

Ingeborg Bachmann

XX amžiaus 4-ajame dešimtmetyje į valdžią atėjus naciams, dar paauglė austrų poetė Ingeborg Bachmann išsiugdė maišto ir pasipriešinimo dvasią. Neilgai trukus ši rašytoja tapo pasipriešinimo ir drąsos pasakyti „ne“ įsikūnijimu. 7-ajame dešimtmetyje, po audringo romano galiausiai išsiskyrusi su šveicarų dramaturgu Maxu Frischu, Bachmann savo kūriniuose teigė, kad meilė – žudikė.

Bachmann kūrinių herojės moterys – vienišos arba užmezgusios „nestandartinius santykius“, nuolat balansuojančios tarp melodramos ir saviironijos. Kiekviena jų apsėsta meilės ir galiausiai – jos nuopuolių. Išsiskyrusi su Frischu rašytoja net teigė, kad galbūt svarstytų galimybę susitaikyti su vilkais, bet ne su vyrais. Iš šios stiprios ir bekompromisės kūrėjos knygų akivaizdu, kaip sunku jai buvo būti vienai iš XX amžiaus statytojų ir atstatinėtojų. Ji, kaip ir Simone de Beauvoir, kuria labai žavėjosi, nutarė stačia galva stoti akistaton su neteisybe.

Kino režisierė Margarethe von Trotta ir rašytoja Ingeborg Bachmann panašios – užsispyrusios, atkaklios, nebijančios būti savimi. Von Trotta ir šiandieniniame postmoderniame pasaulyje kuria gryną klasikinį humanistinį kiną. Anot režisierės, filme „Ingeborg Bachmann – kelionė į dykumą“ ne tik pasakojama apie šešerius rašytojos gyvenimo metus, bet ir kuriamas dialogas su praeitimi apie tai, kaip ir kiek pasikeitė moterų gyvenimas šiandien. Bachmann visą gyvenimą ieškojo laisvės, atsisakė būti pavergta vyrų, tad filme dykuma jai tampa išsigelbėjimu ir išsilaisvinimu. Juo labiau kad klajonės, keliavimas be galimybės grįžti buvo neatsiejama Bachmann gyvenimo ir kūrybos dalis. Visas filmas nufilmuotas taip, kad geografinės vietovės ir išorinė aplinka atspindėtų šios garsios kūrėjos emocinį kraštovaizdį.

Filmas „Ingeborg Bachmann – kelionė į dykumą“ kinuose jau nuo gruodžio 8 dienos

Parodos

Vilnius

Nacionalinė dailės galerija
Konstitucijos pr. 22
Paroda „Vilnius, Wilno, Vilne 1918–1948. Vienas miestas – daug pasakojimų“
„Septynios tarpukario Vilniaus menininkės NDG nuolatinėje ekspozicijoje“

Radvilų rūmų dailės muziejus
Vilniaus g. 24
Igorio ir Svetlanos Kopystianskių (JAV) kūrybos paroda
Paroda „Protesto menas: sovietmečio nepaklusnieji. Iš Lietuvos nacionaliniam dailės muziejui dovanotos Vladimiro Tarasovo kolekcijos“
Audriaus Novicko paroda „Lauko klostės“ nuo 8 d. – Algirdo Šeškaus autorinė paroda „Nendrių skaitymas“

Vilniaus paveikslų galerija
Didžioji g. 4
Paroda „Svetimas, tapęs savu: daugialypis meninio Vilniaus veidas“
Paroda „Senieji meistrai iš Ukrainos muziejų. Nacionalinis Bohdano ir Varvaros Chanenkų dailės muziejus ir Lvivo nacionalinė Boryso Voznyckio dailės galerija“
Parodos „Florentem“ ir „Kunstkamera“

Taikomosios dailės ir dizaino muziejus
Arsenalo g. 3A
Kūrybinio dueto „Pakui Hardware“ (Neringos Černiauskaitės ir Ugniaus Gelgudos) paroda „Uždegimas“
Konkurso „Jaunojo tapytojo prizas“ finalininkų paroda

V. Kasiulio dailės muziejus
A. Goštauto g. 1
Paroda „Žibuntas Mikšys. Kad būt sugrįžtama“

Lietuvos nacionalinis muziejus Naujasis arsenalas
Arsenalo g. 1
Paroda „Neišspręsta kompozicija. Antrasis pasaulinis karas sovietų Lietuvos dailėje“
Paroda „Laiko šukės ir aidai. Sovietinė cenzūra Rimanto Dichavičiaus kūryboje“

Senasis arsenalas
Arsenalo g. 3
Paroda „Paveldas – mano, visuomenės, valstybės?“

Istorijų namai
T. Kosciuškos g. 3
Tarptautinė paroda „Tikėti ar netikėti: sąmokslo teorijos“
Paroda „Pasaulio dydžio Lietuva: mūsų migracijos istorija“

Vilniaus gynybinės sienos bastėja
Bokšto g. 20 / 18
Paroda „Vardan jos, laisvos“

Signatarų namai
Pilies g. 26
Ekspozicija „XX a. pradžios tautinio atgimimo ir nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimo istorija (1900–1918)“
Miglės Anušauskaitės komiksų paroda „Signatarės pirmame plane“
Interaktyvi paroda „Laisvės siekis kaip žaidimas-įvykis“

Valdovų rūmai
Katedros a. 4
Paroda „Nuo vienaragio iki Trijų Karalių: gotikiniai kokliai iš Valdovų rūmų muziejaus rinkinių“
Paroda „Tarp būties ir atminties. Vilniaus pilių vaizdai“

MO muziejus
Pylimo g. 17
Paroda „Vilniaus pokeris“
Mažoji paroda vaikams „Troleibuso ūsai“
Muziejaus hole – paroda „Pro V.B. prizmę: Andriaus Zakarausko tapyba“

Bažnytinio paveldo muziejus
Šv. Mykolo g. 9
Tarptautinė paroda „Tegul visi bus viena. Šv. Juozapato Kuncevičiaus kankinystei – 400“
Katedros varpinėje – paroda „Varpinė – Vilniaus laiko juosta“

Lietuvos meno pažinimo centras „Tartle“
Užupio g. 40
Paroda „Vilniaus laikas“

Vilniaus muziejus
Vokiečių g. 6
Paroda „vilniaus_kambariai_v.1.1“

VDA parodų salės „Titanikas“
Maironio g. 3
Gitenio Umbraso darbų paroda „Retrospektyva“
Tarptautinė tipografikos bienalė „Keliaujančios raidės ’23: Holograma“

VDA galerija „Akademija“
Pilies g. 44
iki 15 d. – Alvydo Lukio fotografijos paroda „Tai kas lieka“

VDA parodų erdvė „Kreatoriumas / meno krosnys“
Maironio g. 6
Andriaus Bursovo paroda „Nenutiestas takas“

Vilniaus fotografijos galerija
Stiklių g. 4
Basile Alexiou, Karinos Kazlauskaitės, Kristinos Pipiraitės, Klauso Leo Richterio, Américo dos Santos Hunguana paroda „Trečia erdvė“

Pamėnkalnio galerija
Pamėnkalnio g. 1
Ievos Trinkūnaitės kūrybos paroda „Artimas“

Galerija „Vartai“
Vilniaus g. 39
Godos Palekaitės ir Marijos Puipaitės paroda „Fetišo anatomija“

(AV17) galerija
Totorių g. 5
Mateuszo Choróbskio paroda „Kieno labui“

Galerija „Meno niša“
J. Basanavičiaus g. 1
Jolantos Kyzikaitės, Monikos Plentauskaitės, Jurgio Tarabildos ir Jono Jurciko (1986–2020) paroda „Ne tik (apie) tapybą“

Galerija „Aidas“
A. Jakšto g. 9
Lino Katino tapybos paroda „Arbatos ceremonija“

Vilniaus rotušė
Didžioji g. 31
Romualdo Balinsko paroda „Gyvastis“
Elenos Nonos Zavadskienės paroda „Tekantis laikas“

Marijos ir Jurgio Šlapelių muziejus
Pilies g. 40
Instaliacija „Disonansai. Lietuvos diplomatų politinė egzilė sovietinės okupacijos metu“
Požemio galerijoje – Andrii Ilinskyi (Ukraina) keramikos paroda „Taurė“

Galerija „Kunstkamera“
Ligoninės g. 4
Paroda „Back to Black“

Teatro, muzikos ir kino muziejus
Vilniaus g. 41
Paroda „Klajojančios žvaigždės: žydų teatras Lietuvoje 1910–1943“
Paroda „Vilnius kine“
„Kino teatras – slėptuvė nuo gyvenimo“

Rašytojų klubas
K. Sirvydo g. 6
Leonardo Gutausko tapybos paroda

Samuelio Bako muziejus
Naugarduko g. 10 / 2
Paroda „Samuelio Bako dailė Vilniuje: retrospektyva 1942–2023“
Savickų dinastijos paroda „Kartos ir likimai“
iki 15 d. – Varšuvos geto muziejaus paroda „Gyvųjų miestas / Mirusiųjų miestas“

Energetikos ir technikos muziejus
Rinktinės g. 2
Tarptautinė paroda „Nikola Tesla – žmogus, apšvietęs pasaulį“
Turbinų salėje – interaktyvi paroda „Leonardo da Vinčio mašinos“

Baltijos gintaro meno centras
Šv. Mykolo g. 12
iki 15 d. – Jurgitos Erminaitės-Šimkuvienės paroda „nelaukiamas laukimas“

Vilniaus vaikų ir jaunimo meno galerija
Vilniaus g. 39 / 6
iki 17 d. – Sigutės Valiuvienės paroda „Pasaulis šalia“

Čiurlionio namai
Savičiaus g. 11
Paroda „Nuostabūs laiškai. M.K. Čiurlionio ir Marianos Veriovkinos korespondencija“

Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka
Gedimino pr. 51
„Viduje“. Naktinė įrašų sesija Vilniaus bažnyčioje 1983 m.“ (vieno objekto paroda)
Iliustracijų paroda „Pasakojant miestą“
Paroda „URBS: žmonės ir knygos“

Lietuvos medicinos biblioteka
Kaštonų g. 7
nuo 13 d. – Vijos Tarabildienės akvarelių paroda „Prisilietimai“

Stasio Vainiūno namai
A. Goštauto g. 2
Andriaus Girdzijausko tapyba

Galerija „Atletika“
Vitebsko g. 21
iki 16 d. – paroda „Trapi pusiausvyra“

„Editorial“ projektų erdvė
Latako g. 3
iki 16 d. – Anastasios Sosunovos paroda „DIY“

„Drifts“ galerija
T. Vrublevskio g. 6-2
Janinos Sabaliauskaitės fotografijų paroda „Pasitikėjimas“

Galerija RA
Pranciškonų g. 8
Kalėdinė miniatiūrų paroda

Galerija A
Saulėtekio al. 14
Jūros Vaškevičiūtės tapybos ir keramikos paroda „NEmatytas Vilnius“

Kaunas

Nacionalinis M.K. Čiurlionio dailės muziejus
V. Putvinskio g. 55
Paroda „Žalia“
Paroda „Kasdienybės užrašai. Kitas Juozo Zikaro veidas“

Kauno paveikslų galerija
K. Donelaičio g. 16
Paroda „Moterų balsai. Istorijos iš Kauno tekstilės industrijos“
„Jaunųjų platformos“ ciklo paroda – Lukrecijos Zigmantaitės kolekcija „Re-“
Paroda „Modris Tenisonas: judesys ir ženklas“
nuo 14 d. – paroda „Svetur. Migracijos aspektai“

A. Žmuidzinavičiaus kūrinių ir rinkinių muziejus
V. Putvinskio g. 64
Miglės Kosinskaitės ir Peeterio Krosmanno paroda „Miesto hegzametras“

Adelės ir Pauliaus Galaunių namai
Vydūno al. 2
Paroda „Apie žalių bromų miestą. Vilnius Nacionalinio M.K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkiniuose“

Galerija „Meno parkas“
Rotušės a. 27
Danieliaus Sodeikos darbų paroda „Žodžio forma“
Arvydo Žalpio darbų paroda „Suaugusiems vaikams“

Galerija „Aukso pjūvis“
K. Donelaičio g. 62
Monikos Požerskytės-Kalvelės ir Romualdo Požerskio fotografijų paroda „Netikėtas dialogas. Natiurmortai ir salos“

Klaipėda

Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus Prano Domšaičio galerija
Liepų g. 33
Žilvino Kempino personalinė paroda „Šviesos skulptūros“
Fotografijos paroda „Atodangos. Tapatybės paieškos Lietuvos fotografijoje“
Paroda „Karl Eulenstein (1892–1981). Sugrįžęs į Klaipėdą“
Paroda „Kasdienybės liudininkai. Natiurmortas kaip laikmečio re(de)konstrukcija“

Klaipėdos kultūrų komunikacijų centras
Didžioji Vandens g. 2
iki 10 d. – Alnio Staklės (Latvija) paroda „Švelni apokalipsė“ ir Žilvino Glušinsko fotografijų paroda „Juodos gėlės“
iki 10 d. – Vaclovo Strauko retrospektyvinė fotografijų paroda „Pamario užkalbėjimas: Jūrės marios, vėjas, smėlis“, Stanislavo Ostrouso (Ukraina) fotografijų paroda „Chersonas. Miestas X“ ir Gedimino Juškos fotografijų paroda „Laukimas“

Klaipėdos galerija
Bažnyčių g. 6
VDA Telšių fakulteto Metalo meno ir juvelyrikos programos studentų kursinių ir bakalauro baigiamųjų darbų paroda „VDA TF MMJ BA I-IV“
Paroda „XII Lietuvos medalių trienalė“

Baroti galerija
Didžioji Vandens g. 2
iki 13 d. – Kosto Dereškevičiaus (1937–2023) tapybos paroda „Nerūpestingas gyvenimas“

Šiauliai

„Laiptų“ galerija
Žemaitės g. 83
iki 10 d. – Elgos Grynvaldės (Latvija) tapybos paroda „Labirintas“
nuo 8 d. – tarptautinė kalėdinių miniatiūrų paroda „Jau atvažiuoja šventa Kalėda“
nuo 14 d. – Vytauto Tomaševičiaus tapybos paroda "„Ramybė viesulo aky“

Dailės galerija
Vilniaus g. 245
iki 16 d. – paroda „Pirmapradis dangus“
iki 16 d. – Rodiono Petroffo „Grupinė paroda“

Fotografijos muziejus
Vilniaus g. 140
Ekspozicija „Laisvę fotografijai!“
Paroda „Muziejus. Fotografija. Laikas. 1973–2023“

Panevėžys

Panevėžio miesto dailės galerija
Respublikos g. 3
iki 16 d. – Romualdo Petrausko (1958–2021) paroda „Levitacija“
iki 16 d. – Eglės Gineitytės paroda „Mokytojas ant akmens“
Keramikos paviljone – XXIV Panevėžio tarptautinio keramikos simpoziumo paroda

Spektakliai

Vilnius

Lietuvos nacionalinis operos ir baleto teatras
8, 9 d. 18.30 – G. Puccini „BOHEMA“. Muzikos vad. ir dir. R. Šervenikas, dir. J. Geniušas
10 d. 12 val. – W.A. Mozarto „UŽBURTOS AKYS“. Muzikos vad. I.J. Šimkus
10 d. 18 val. – „SARSUELA“. Muzikos vad. ir koncepcijos aut. V. Prudnikovas, dir. M. Staškus
13–16 d. 18.30 – R. Drigo „ARLEKINO MILIJONAI“. Choreogr. M. Petipa, choreogr. statytojas A. Ratmansky, muzikos vad. ir dir. M. Grynyvetska. Dir. M. Barkauskas, R. Šumila
15, 16 d. 10, 12 val. *Raudonojoje fojė* – koncertas kūdikiams „Muzika mažoms ausytėms I“. Atlikėjai V. Makrickienė, G. Krišči ūnaitė, M. Makrickas, M. Rutkauskas, T. Dapšauskas

Lietuvos nacionalinis dramos teatras Didžioji salė
8, 9 d. 18.30 – Molière’o „TARTIUFAS“. Rež. O. Koršunovas
16, 17, 19 d. 18.30 – A. Herbut „LOKIS“. Rež. Ł. Twarkowski

Naujoji salė
10 d. 16 val. – A. Strindbergo „DIDYSIS KELIAS“. Rež. J. Vaitkus
12 d. 19 val. – J. Strømgreno „DURYS“. Rež. J. Strømgrenas
14 d. 19 val. – S. Turunen „BROKEN HEART STORY (SUDAUŽYTOS ŠIRDIES ISTORIJA)“. Rež. S. Turunen
15 d. 19 val. – K. Binkio „ATŽALYNAS“. Rež. J. Vaitkus
16 d. 19 val. – P. Calderóno de la Barcos „GYVENIMAS – TAI SAPNAS“. Rež. G. Rimeika

Mažoji salė
8 d. 19.30 – „KIM JURI“ (pagal Hailji romaną „Parodymai“). Rež. P. Budrys
12 d. 19.30 – R. Ribačiausko „VAIDINA MARIUS REPŠYS“. Rež. M. Jančiauskas
13 d. 16 val. – B. Kapustinskaitės „SIBIRO HAIKU“. Rež. A. Gornatkevičius
13 d. 19.30 – T. Kavtaradzės „SIRENŲ TYLA“. Rež. L. Kutkaitė
14 d. 19.30 – É. Louis „KAS NUŽUDĖ MANO TĖVĄ“. Rež. A. Obcarskas
17 d. 14 val., 19 d. 17 val. – B. Kapustinskaitės „SIBIRO HAIKU“. Rež. A. Gornatkevičius

Valstybinis jaunimo teatras
12 d. 17 val. *Teatro fojė* – „EIMUNTAS NEKROŠIUS. PRADŽIA“. Rež. A. Liuga
12 d. 18.30 – „CINKAS (ZN)“ (pagal S. Aleksijevič knygas). Rež. E. Nekrošius
14 d. 18.30 – M. Nastaravičiaus „JAUNO ŽMOGAUS MEMUARAI“ (pagal R. Gavelio romaną). Rež. E. Švedkauskaitė
15, 16 d. 18.30 *Salėje 99* – „Vieno garso istorija II“. Rež. A. Bumšteinas
17 d. 16 val. – „AUSTERLICAS“ (pagal W.G. Sebaldo knygą). Rež. K. Lupa

Vilniaus mažasis teatras
8, 9 d. 18.30 – PREMJERA! I. Bergmano „NEIŠTIKIMOJI“. Rež. N. Jasinskas, komp. G. Sodeika, scenogr. S. Šimkūnaitė, kost. dail. S. Straukaitė, choreogr. I. Navickaitė, šviesų dail. D. Urbonis. Vaidina A. Pikturnaitė, L. Malinauskas, D. Ciunis ir T. Stirna
12, 14 d. 18.30 – N. Fosterio „LUNENBERGAS“. Rež. O. Šapošnikovas
13 d. 18 val. *Klaipėdos Žvejų rūmuose* – M. Lermontovo „MASKARADAS“. Rež. R. Tuminas
13 d. 19 val. – „NUOSTABŪS DALYKAI. TEATRAS „KITAS KAMPAS“. Rež. K. Glušajevas (VšĮ „Improvizacijos teatras“)
16 d. 18.30 – N. Erdmano „SAVIŽUDIS“. Insc. aut. T. Stirna, rež. G. Tuminaitė

Oskaro Koršunovo teatras
11 d. 19 val. *OKT studijoje* – B. Kapustinskaitės „TERAPIJOS“. Rež. K. Glušajevas
14, 15 d. 19 val. *OKT studijoje* – „ŠUO IR BEŽDŽIONĖ“ (F. Tuglaso apsakymo motyvais). Rež. P. Pedajas
14, 15 d. 18 val. *Josvainių kultūros centre* – B. Brechto „VESTUVĖS“. Rež. O. Koršunovas
17 d. 16 val. *OKT studijoje* – K. Gudmonaitės „ŠVENTĖ“. Rež. K. Gudmonaitė
17 d. 20 val. *OKT studijoje* – PREMJERA! „MAMA“. Rež. K. Glušajevas, scenogr. M. Jacovskis, muzika G. Sodeikos, šviesų dail. P. Laurinaitis. Vaidina R. Samuolytė, D. Gavenonis, A. Pocius, A.O. Šimulynaitė

Vilniaus senasis teatras
8 d. 18.30 – „IDIOTAS“ (pagal F. Dostojevskio romanus „Idiotas“ ir „Demonai“). Rež. A. Jankevičius
10 d. 18.30 – G. Gorino „ATMINIMO MALDA“ (Š. Aleichemo kūrinių motyvais). Rež. V. Gurfinkelis
16, 17 d. 11, 13 val. – PEMJERA! „PELENĖ“. Rež. J. Rusakova

Vilniaus teatras „Lėlė“
Didžioji salė
9, 10, 16 d. 12 val. – „SNIEGO KARALIENĖ“. Pjesės aut. ir rež. N. Indriūnaitė
Mažoji salė
9 d. 14 val. – N. Indriūnaitės „SNIEGUOLĖ IR SEPTYNI NYKŠTUKAI“ (pagal brolių Grimmų pasaką). Rež. N. Indriūnaitė
10 d. 14 val. – N. Indriūnaitės „COLIUKĖ“. Rež. ir dail. R. Driežis

Palėpė
14 d. 18.30 – „DORIANO GRĖJAUS PORTRETAS“ (O. Wilde'o romano motyvais). Rež. G. Radvilavičiūtė

„Menų spaustuvė“
8 d. 18.30 – PREMJERA! „AKVARIUMAS“ (pagal P. Marberio pjesę). Rež. I. Stundžytė
8 d. 19 val. – „PASISTENGIAU“. Rež. I. Jackevičiūtė
9 d. 10 val., 10 d. 12 val. – Circus PUSH '23 / Workshop with Aedín Walsh
9 d. 18.30 – PREMJERA! „PRAEIS“. Rež., dramaturgas ir aktorius J. Tertelis
10 d. 11, 13 val. – interaktyvus šokio spektaklis 6–18 mėn. mažyliams „NEREGĖTAS PASAULIS“
10 d. 19 val. *Juodojoje salėje* – „SU(si)TIKIMAS“. Idėja, režisūra L. Liepaitės, choreogr. A. Gudaitė, L. Žakevičius (šokio teatras „Low Air“)
13 d. 19 val. – „EMIGRANTAI“. Rež. D. Gumauskas
13 d. 19 val. *Kišeninėje salėje* – „AMOKAS“ (pagal S. Zweigo novelę). Rež., scenogr. A. Areima (Artūro Areimos teatras)
14 d. 18.30 – *Juodojoje salėje* – „LIETAUS ŽEMĖ“. Rež. A. Giniotis (teatro laboratorija „Atviras ratas“)
15 d. 19 val. – „ŽMOGAUS BALSAS“. Rež. V. Masalskis (Klaipėdos jaunimo teatras)

Kaunas

Nacionalinis Kauno dramos teatras
8, 9 d. 19 val., 10 d. 15 val. *Didžiojoje scenoje* – D. Pinckney „DORIANAS“ (O. Wilde'o gyvenimo ir kūrybos motyvais). Rež. ir scenogr. bei šviesų dail. R. Wilsonas (JAV)
8 d. 11 val., 9, 10 d. 12 val. *Ilgojoje salėje* – „EMILIŲ EMILIS“. Rež. A. Gornatkevičius
12, 13 d. 18 val. *Rūtos salėje* – D. Čepauskaitės „KAI MES BŪSIME JAUNI“. Rež. A. Špilevojus (N-14)
14 d. 18 val. *Rūtos salėje* – Ch. Hamptono „PAVOJINGI RYŠIAI“. Rež. A. Jankevičius
14 d. 19 val. *Ilgojoje salėje* – A. Landsbergio „VĖJAS GLUOSNIUOSE“. Rež. G. Padegimas
15 d. 18 val. *Didžiojoje scenoje* – W. Shakespeare'o „AUDRA“. Rež. P. Jalakas (Estija)
16 d. 12 val. *Mažojoje scenoje* – „PAŠTININKAS IR SERBENTAI“ (pagal D. Zavedskaitės knygą). Rež. E. Kižaitė
16 d. 18 val. *Didžiojoje scenoje* – F. Dürrenmatto „SENOS DAMOS VIZITAS“. Rež. A. Giniotis

Kauno valstybinis muzikinis teatras
8, 9 d. 18 val. – F. Wildhorno „GRAFAS MONTEKRISTAS“. Dir. J. Janulevičius
10 d. 12 val. – „SNIEGO KARALIENĖ“. Dir. J. Janulevičius
10 d. 18 val. – J. Strausso „ŠIKŠNOSPARNIS“. Dir. J. Geniušas
13, 14 d. 18 val. – M. Kunze ir S. Levay „ELISABETH“. Muzikos vad., dir. J. Janulevičius
15 d. 18 val. – G. Rossini „TURKAS ITALIJOJE“. Pastatymo muzikos vad. ir dir. E. Pehkas (Estija), rež. A. Vaarikas (Estija). Dir. J. Janulevičius
16 d. 18 val. – P. Abrahamo „BALIUS SAVOJOJE“. Dir. J. Janulevičius

Kauno kamerinis teatras
8 d. 18 val., 9 d. 15 val. – I. Falkovos, M. Bakalo „AR TAU LENGVA?“. Šoka E. Senkuvienė ir M. Eidrigevičius
10 d. 16, 18 val. – M. Pranulio kosmologinė opera „S'ANATOMIA | ŽENKLAI“
12, 13 d. 10, 12 val. – „DINGĘS KOMPASAS“. Rež. E. Kižaitė
15 d. 18 val. – M. Jones „AKMENYS JO KIŠENĖSE“. Rež. G. Padegimas
16 d. 16 val. – „KVĖPAVIMAS“ (pagal D. McMillan pjesę „Plaučiai“). Rež. A. Leonova

Kauno lėlių teatras
9, 10, 17 d. 11, 13, 15 val., 16 d. 11, 13 val. *Mažojoje salėje* – „LIŪTAS IR PAUKŠTIS“. Rež. K. Csató (Vengrija)
9 d. 12, 14 val., 10 d. 10, 12, 14 val., 16, 17 d. 12 val. – „KALĖDŲ SENELIO PAGROBIMAS“. Rež. A. Žiurauskas

Klaipėda

Klaipėdos valstybinis dramos teatras
8 d. 18.30 *Mažojoje salėje* – D. Nowakowskio „KAI KURIOS ERELIŲ RŪŠYS“. Rež. I. Reklaitis
9, 10 d. 12, 17 val. – V. Rimkaitės „SNIEGO KARALIENĖ“. Rež. P. Tamolė
12 d. 18.30 *Kamerinėje salėje* – M. Markovičiaus „LABAS RYTAS, PONE TRIUŠI“. Rež. M. Pažereckas
13 d. 18.30 – „VAROVAI“ (pagal D. Farr pjesę „Medžioklė“). Režisierius E. Seņkovas
14 d. 18.30 *Mažojoje salėje* – A. Strindbergo „TĖVAS“. Rež. M. Ķimele
14 d. 19 val. – ekskursija „Pastogės ir požemiai – slapčiausios teatro vietos“
16, 17 d. 12, 14 val. *Kamerinėje salėje* – „KALĖDŲ GIESMĖ“. Rež. K. Kondrotaitė
16 d. 17 val. *Mažojoje salėje* – J. Anouilh'o „EURIDIKĖ“. Rež. M. Pažereckas

Klaipėdos muzikinis teatras
8 d. 18.30 *Žvejų rūmuose* – E. Balsio „EGLĖ ŽALČIŲ KARALIENĖ“. Dir. T. Ambrozaitis
10 d. 15 val. *Žvejų rūmuose* – J. Steino, J. Bocko, Sh. Harnicko „SMUIKININKAS ANT STOGO“. Dir. S. Domarkas
14 d. 18.30 – koncertas „Viva Verdi!“ Atlikėjai Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro solistai, akompanuojami pianistės A. Juozauskaitės

Šiauliai

Šiaulių dramos teatras
9 d. 18 val. – PREMJERA! „PATINA“. Rež. E. Švedkauskaitė
10 d. 12 val. – M. Baranauskaitės „DIDELĖ LIETUVIŠKA PASAKA“. Rež. E. Kižaitė
10 d. 17 val. – A. Špilevojaus „BAGADELNIA“. Rež. A. Špilevojus
15 d. 18.30 – N. Gogolio „REVIZORIUS“. Rež. A. Giniotis
16 d. 18.30 – A. Dicio „SKRAIDANTIS TRAVOLTA“. Rež. T. Treinis

Panevėžys

Juozo Miltinio dramos teatras
8 d. 18 val. – I. Vyrypajevo „IRANO KONFERENCIJA“. Rež. A. Špilevojus
9 d. 18 val. – „ŠV. SPEIGAS“. Rež. A. Špilevojus
10 d. 12 val. *Mažojoje salėje* – „TIKROS PASAKOS“. Rež. Ž. Mičiulytė
10, 13 d. 18 val. – „VOLPONĖ“ (pagal B. Jonsono pjesę). Rež A. Giniotis
12 d. 18 val. – L. Sėdžiaus ekskursija J. Miltinio dramos teatre
14, 15 d. 18 val., 17 d. 17 val. – „TAS KEISTAS NUTIKIMAS ŠUNIUI NAKTĮ“ (S. Stephenso adaptacija pagal M. Haddono romaną). Rež. A. Jankevičius
16 d. 18 val. – A. Špilevojaus „JONA“. Rež. A. Špilevojus

Koncertai

Lietuvos nacionalinė filharmonija
9 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras (meno vad. ir vyr. dir. M. Pitrėnas). Solistė H. Maeda (smuikas; Japonija). Dir. M. Barkauskas. Programoje F. Mendelssohno, H. Wieniawskio, R. Schumanno kūriniai
13 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – ansamblis „Musica humana“ (meno vad. ir dir. R. Beinaris), „Baltic Solo Choir“ (meno vad. ir dir. E. Kaveckas). Solistai E.E. Dačinskaitė (sopranas), A. Benkauskaitė (mecosopranas), R. Grakauskaitė, A. Ursul, I. Kuizinaitė (smuikai), R. Beinaris, T. Bieliauskas (obojai). Programoje A. Vivaldi kūriniai
16 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – Lietuvos kamerinis orkestras (meno vad. ir dir. S. Krylovas). Solistai A. Pilibavičiūtė (sopranas), Dž. Bidva (smuikas). Dir. Ch. Frattima (Italija). Programoje L. Cherubini, W.A. Mozarto, L. Boccherini ir kt. kūriniai

Vilnius

S. Vainiūno namai
9 d. 18 val. – A. Girdzijauskaitės knygų ir naujausios „Kovido meto užrašai“ pristatymas. Dalyvauja knygų autorė A. Girdzijauskaitė, R. Marcinkevičiūtė, pianistas P. Jaraminas ir kt.
10 d. 14 val. – koncertas „Šv. Kalėdų belaukiant“. Dalyvauja. J. Leitaitė ir jos ugdytiniai
12 d. 17 val. – Nacionalinės M.K. Čiurlionio menų mokyklos mokytojos ekspertės G. Vitėnaitės smuiko klasės mokinių kalėdinis koncertas
13 d. 18 val. – B. Dvariono dešimtmetės muzikos mokyklos dainavimo mokytojos S. Kudžmienės mokiniai
14 d. 17 val. – Vilniaus J. Tallat-Kelpšos konservatorijos Klasikinio dainavimo metodinės grupės mokinių, kuriuos paruošė pedagogai I. Brazauskienė, N. Krauter, N. Vaičiulienė ir L. Navickas, kalėdinis koncertas

Vakarai

Vilnius

Rašytojų klubas
11 d. 18.30 – P. Širono literatūrinis-muzikinis vakaras „Blyškiame atminties švytėjime“. Vakare skambės poetų J. Jakšto, J. Strielkūno, J. Balčiaus kūryba. Renginyje gros arfininkė V. Smailytė-Karkienė, trombonininkas S. Karka
14 d. 18 val. – poezijos vakaras „Broli dvyny, nenumirkim“. Dvikalbėmis eilėmis suskambės latvių poetai K. Skujeniekas, J. Kronbergas, H.M. Majevskis. Dalyvauja poetas, vertėjas V. Braziūnas, vertėja, literatūrologė L. Laurušaitė, studentai baltistai V. Birietaitė, L. Daugėla, V. Mingilas, E.P. Graudiņa

Bibliografinės žinios

MENAS

Eiti kiaurai sienas : [menininkės atsiminimai] / Marina Abramović ir James Kaplan ; iš anglų kalbos vertė Emilija Ferdmanaitė. – [Vilnius] : Kitos knygos, [2023]. – 422, [1] p. : iliustr., portr.. – Tiražas 1500 egz.. – ISBN 978-609-427-538-8

Kapinės už miesto, miške : katalikų laidojimo kraštovaizdžiai XIX a. Vilniuje : mokslo monografija / Eglė Bazaraitė ; [moksliniai recenzentai Almantas Liudas Samalavičius, Mordechai Zalkin, Matas Šiupšinskas]. – [Vilnius] : Lapas, [2023]. – 343, [1] p. : iliustr., faks., žml. + 1 sulankst. žml. lap.. – Tiražas 1000 egz.. – ISBN 978-609-8198-73-7

Keliuonė : įmink Šiaulius : [komiksas] / rašė Rimantas Kmita ; piešė Povilas Vincentas Jankūnas. – [Vilnius] : Aukso žuvys, [2023]. – 168, [3] p. : iliustr.. – Tiražas 1200 egz.. – ISBN 978-609-8335-00-2 (įr.)

Tarp būties ir atminties. Senieji Vilniaus pilių vaizdai : tarptautinė paroda skiriama Vilniaus miesto 700 metų sukakčiai, 2023 10 12–2024 01 14 [Vilnius] : [katalogas] / [sudarytojai Rita Lelekauskaitė-Karlienė, Gabija Tubelevičiūtė, Vydas Dolinskas, Ramunė Šmigelskytė-Stukienė]. – Vilnius : Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai, 2023. – 37, [3] p. : iliustr., faks., žml.. – ISBN 978-609-8061-84-0

GROŽINĖ LITERATŪRA. LITERATŪROS MOKSLAS

Angelai velnio sparnais : novelės / Leonas Peleckis-Kaktavičius. – Šiauliai : Saulės Titnagas, [2023]. – 84, [2] p.. – ISBN 978-609-8207-25-5

Apelsinai – ne vieninteliai vaisiai : [romanas] / Jeanette Winterson ; iš anglų kalbos vertė Marius Burokas. – 2-asis pataisytas leid.. – [Vilnius] : Kitos knygos, [2023]. – 220, [2] p.. – Tiražas 1300 egz.. – ISBN 978-609-427-606-4

Eilėraščiai Kaunui : (eilėraščių rinkinys su foto paveikslais) / Leonas Milčius. – Kaunas : [Eurispauda], 2023. – 133, [1] p. : iliustr.. – Tiražas 250 egz.. – ISBN 978-609-8261-35-6

Jaujininkas : [romanas] / Andrus Kivirähk ; [iš estų kalbos] vertė Milda Kurpniece. – Vilnius : Aukso žuvys, 2023. – 207, [1] p.. – Tiražas 1500 egz.. – ISBN 978-609-8120-98-1

Laiškai miegančiam žodžiui : [eilėraščiai] / Giedrė Tartėnienė. – [Didvyriai, Kauno rajonas] : [Juoda ant balto], 2022. – 127, [1] p.. – ISBN 978-609-96182-9-6

Lenkų raitelis : romanas / Antonio Muñoz Molina ; iš ispanų kalbos vertė Valdas V. Petrauskas. – Vilnius : Alma littera, 2022. – 1 epub failas. – ISBN 978-609-01-4932-4

Palikimo įkaitas : [tikrų įvykių įkvėptas detektyvinis trileris apie dramatišką viską turėjusio turtuolio lemtį ir jo testamento paslaptį] / Rasa Karmazaitė. – Vilnius : „Lietuvos ryto“ leidybos centras [i.e. Lietuvos rytas], [2023]. – 354 p.. – Tiražas 4000 egz.. – ISBN 978-9986-448-53-2

Tarp vandenynų : [novelės] / Agnė Amalija Sirgėdaitė ; redaktorė Rosita Rastauskienė. – [Rokiškis] : [A. Sirgėdaitė], [2023]. – 200 p.. – ISBN 978-609-08-0324-0

Tas rankų švelnumas : tarptautinis almanachas, skirtas rašytojui, gydytojui Eduardui Selelioniui atminti / Lietuvos nepriklausomųjų rašytojų sąjunga ; [sudarytoja ir redaktorė Dalia Milukaitė-Buragienė]. – Kaunas : Lietuvos nepriklausomųjų rašytojų sąjunga, 2023. – 337, [1] p. : iliustr., portr.. – Tiražas 200 egz.. – ISBN 978-609-8259-24-7

Tykantis tamsoje / Howard Phillips Lovecraft ; sudarė Marius Burokas ir Paulius Jevsejevas ; [iš anglų kalbos vertė Marius Burokas, Paulius Jevsejevas, Virginija Mickienė ir Andrius Kunčina]. – [Vilnius] : Kitos knygos, [2023]. – 397, [2] p. : geneal. schem., žml.. – Tiražas 1500 egz.. – ISBN 978-609-427-600-2 (įr.)

Varpai : literatūros almanachas / vyriausiasis redaktorius Leonas Peleckis-Kaktavičius. – [Šiauliai] : [Literatūros almanacho „Varpai“ redakcija], 2024. – ISSN 1392-0669

[Nr.] 48 (2024). – 2024. – 291, [1] p. : iliustr., portr.

GROŽINĖ LITERATŪRA VAIKAMS IR JAUNIMUI

Auksinio vabalo paslaptis : siaubingi ir juokingi nuotykiai / Jurga Baltrukonytė ; iliustravo Algis Kriščiūnas. – Vilnius : Alma littera, 2023. – 133, [3] p. : iliustr.. – Tiražas 2300 egz.. – ISBN 978-609-01-5782-4 (įr.)

Baisiau už tarakoną : [pasaka] / parašė Vaiva Rykštaitė ; nupiešė Patricija Bliuj-Stodulska. – Vilnius : [Standart Impressa], 2023. – 46, [5] p. : iliustr.. – Tiražas 1200 egz.. – ISBN 978-609-8299-38-0 (įr.)

Ką veikia jausmai? / Tina Oziewicz ; iliustravo Aleksandra Zając ; iš lenkų kalbos vertė Vytas Dekšnys. – Vilnius : Aukso žuvys, 2023. – [67] p. : iliustr.. – Tiražas 1500 egz.. – ISBN 978-609-8120-94-3 (įr.)

Kas auga sode : [poetinis pasakojimas] / Kateryna Michalicyna, Oksana Bula ; [iš ukrainiečių kalbos vertė Vytas Dekšnys]. – [Kaunas] : Žalias kalnas, [2023]. – [46] p. : iliustr.. – Tiražas 1000 egz.. – ISBN 978-609-8310-08-5 (įr.)

Kišenukė : [vėžliukė, kuri norėjo gyventi kaip suaugusi] / Florence Seyvos ; iliustravo Claude Ponti ; iš prancūzų kalbos vertė Jonė Ramunytė. – Vilnius : Gelmės, 2023. – 62, [2] p. : iliustr.. – ISBN 978-609-8302-27-1

Rytojaus nėra / Gabrielė Lumos. – [Kaunas] : [G. Laukaitytė], 2023. – 1 pdf failas (129 p.). – ISBN 978-609-08-0372-1

Šukparkis : romanas / Alina Bronsky ; iš vokiečių kalbos vertė Vytenė Saunoriūtė. – Vilnius : Aukso žuvys, 2023. – 253, [1] p.. – Tiražas 1600 egz.. – ISBN 978-609-8120-99-8

Tėčio knyga : [eilėraščiai] / Volodymyr Vakulenko-K. ; [iš ukrainiečių kalbos vertė Daiva Čepauskaitė ir Vytas Dekšnys] ; [iliustracijos: Natalija Haida]. – [Kaunas] : Žalias kalnas, [2023]. – [30] p. : iliustr.. – Tiražas 800 egz.. – ISBN 978-609-8310-07-8 (įr.)

Parengė Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Informacijos mokslų departamento Nacionalinės bibliografinės apskaitos skyrius

Savaitės filmai

Bado žaidynės: sakmė apie strazdą ir gyvatę ***

Piktadario genezė. Tiesa, prezidentas Snou – žiaurus Panemo, distopinės visuomenės iš „Bado žaidynių“ sagos, diktatorius – mažiau mitinis nei „Žvaigždžių karų“ Dartas Veideris, tačiau čia jam siūloma panašaus stiliaus kilmės istorija. Ambicingas jaunuolis įsimyli vieną iš „žaidynių“ dalyvių, iš to ir kyla pagrindinis filmo konfliktas. Tomo Blytho charizma prestižinių aktorių (Viola Davis, Peteris Dinklage'as, Jasonas Schwartzmanas) apsuptyje kurį laiką kompensuoja personažo, judančio tarsi kompasas, nenuoseklumą. Šiandienos paauglių franšizių kontekste tai yra aukšto lygio kūrinys. Tiesa, retrofuturistinė estetika įkvepia labiau nei asmeniškumo stokojanti režisūra. („The Hunger Games: The Ballad of Songbirds & Snakes“, rež. Francis Lawrence, JAV, 2023)

Club Zero ***

Panelė Novak (Mia Wasikowska), nauja elitinės privačios mokyklos mokytoja, supažindina mokinius su „sąmoningu valgymu“. Jos įkvėpti jaunuoliai drastiškai sumažina kasdien suvartojamo maisto kiekį, kad pasiektų tariamai aukštesnį sąmoningumo lygį. Šis askezės įžadas (galiausiai stengiamasi gyventi visai nieko nevalgant), įvilktas į naujojo amžiaus mantras, yra gana tikslus nuomonės formuotojų, protarpinio badavimo ir anoreksijos propaguotojų šarlatanizmo atspindys. Austrė Jessica Hausner, ištikima Michaelio Haneke's sekėja, su polėkiu tęsia ilgą buržuazijos satyros tradiciją ir net peržengia savo pašiepiamos klasės kritikos ribas. Tačiau kyla klausimas – ar moralizuojantis tonas ir minimalistinė skandinaviška estetika neslepia politinės tuštumos? („Club Zero“, rež. Jessica Hausner, Austrija, D. Britanija, Vokietija, Prancūzija, Danija, Kataras, 2023)

Gėlių mėnulio žudikai *****

XX a. 3-iajame dešimtmetyje Oklahomoje atradus daug naftos, oseidžų indėnų gentis tapo turtinga ir sukėlė baltųjų pavydą bei gobšumą. Siekdamas pasipelnyti iš juodojo aukso, įtakingas galvijų augintojas Bilas Heilas (Robert De Niro) paskatina savo sūnėną Ernestą Burkhartą (Leonardo DiCaprio) sužavėti ir vesti oseidžų moterį Molę (Lily Gladstone). Po serijos žiaurių oseidžų mirčių naujai įkurtas FTB atskleidžia sudėtingą sąmokslą, siekiantį aukščiausius valdžios sluoksnius. Pagal to paties pavadinimo Davido Granno knygą sukurtame filme kalbama apie nežaboto kapitalizmo ir indėnų išnaudojimo pasekmes. Tai meistriškas Martino Scorsese kūrinys, tampantis savotiška jo ankstesnių filmų revizija. („Killers of the Flower Moon“, rež. Martin Scorsese, JAV, 2023)

Napoleonas ***

Korsikietis artilerijos vadas Napoleonas Bonapartas (Joaquin Phoenix) per Prancūzijos revoliucijos suirutę pakyla iki brigados generolo rango ir toliau skina pergalę po pergalės. Kai jis tampa Prancūzijos konsulu ir net imperatoriumi, jo likimas pasikeičia. Šiame prabangiame istoriniame filme apie Napoleono iškilimą ir nuopuolį dramatizuojama jo santuoka su Joséphine de Beauharnais (Vanessa Kirby) kaip herojaus emocinis Achilo kulnas. Joaquinui Phoenixui iš tiesų pavyksta perteikti dichotomiją tarp didvyriškumo ir begalinės aistros. Tačiau dominuoja pribloškiančios mūšio scenos. („Napoleon“, rež. Ridley Scott, D. Britanija, JAV, 2023)

Nukritę lapai ******

Sėkmės nelepinama moteris netenka darbo prekybos centre, nes pasiima maisto produktų, kurių galiojimo laikas pasibaigęs. Depresija sergantis vyras praranda darbą, nes kilnoja taurelę. Abu susitinka karaokės bare, bet vienas kitą suranda tik po daugybės kliūčių. Šis Aki Kaurismäki vadinamosios proletariato trilogijos tęsinys perpintas žiniomis apie karą Ukrainoje, tačiau politiškumas randasi privačioje sferoje, o laimės paieškos vyksta niūrioje realybėje. Lakoniškas, minimalistinis šedevras – amžinas meilės ir solidarumo prašymas. („Kuolleet lehdet“, rež. Aki Kaurismäki, Suomija, Vokietija, 2023)

Praėję gyvenimai ****

Mergina su šeima emigruoja iš Pietų Korėjos į Kanadą ir praranda ryšį su vaikystės draugu. Praėjus dvidešimt ketveriems metams, po trumpo, bet intensyvaus bendravimo internetu etapo jie vėl susitinka Niujorke. Filmas remiasi autobiografine režisierės patirtimi ir demonstruoja puikų personažų emocinių pasaulių pajautimą. Filme mažiau kalbama apie konkrečios imigracijos istorijos realijas, o daugiau apie lemtingą ryšį. Filmas taip pat subtiliai leidžia suprasti, kad keisdamas gyvenamąją vietą, kirsdamas svetimų šalių, kalbų, papročių ir pan. ribas, žmogus neatšaukiamai neužveria durų tam, nuo ko nutolo. („Past Lives“, rež. Celine Song, JAV, P. Korėja, 2023)

****** – šedevras, ***** – pasižiūrėti būtina, **** – geras filmas,
*** – būna ir geriau, ** – jei turite daug laiko, * – niekalas

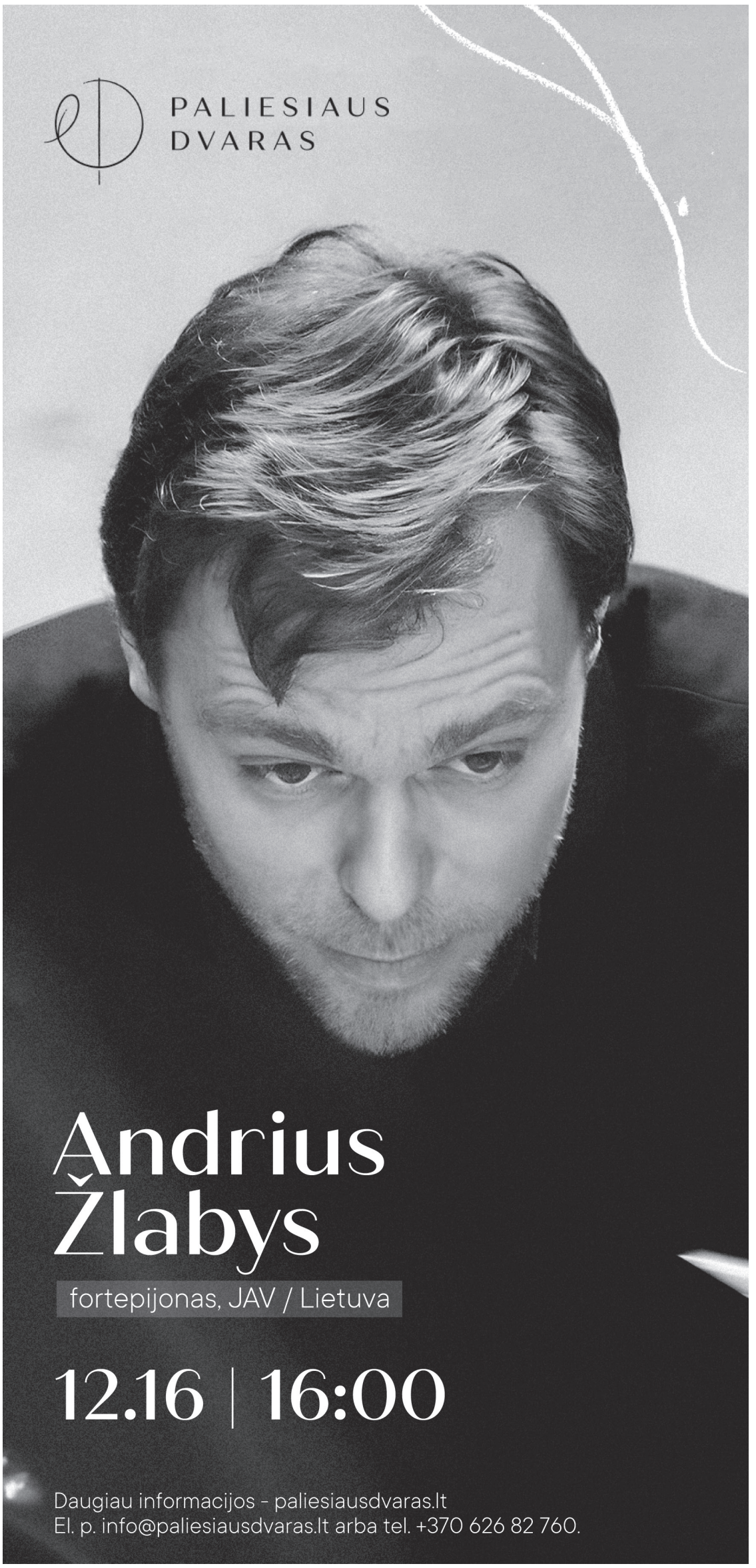

Redaktorė – Agnė Narušytė (**dailė**, **fotografija**)
Redaktorės pavaduotoja – Rūta Jakimavičienė | **Kinas** – Ilona Vitkauskaitė
Teatras, šokis – Ieva Tumanovičiūtė | **Muzika** – Laimutė Ligeikaitė
Stilius – Violeta Kundrotienė
Dizainas – Jokūbas Jacovskis | **Maketas** – Vanda Čemerkaitė
Finansininkė – Brigita Misiuvienė | **Direktorius** – Linas Vildžiūnas

7md

© „7 meno dienos“. Kultūros savaitraštis. Išeina penktadieniais.
Leidžiamas nuo 1992 m. sausio 10 d. Leidėjas VšĮ „7 meno dienos“,
S. Konarskio g. 49, 03123 Vilnius. El. paštas redakcija@7md.lt.
ISSN 1392-6462. 4 sp. l. Tiražas 850 egz.
Spausdino UAB „AL Grupė“, Užpalių g. 83A, Utena
Remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas
Lietuvos kultūros taryba
Vilniaus miesto savivaldybė
Lietuvos kino centras